

Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet Sunnfjord

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 38/2011

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet Sunnfjord
TF-notat nr:	38/2011
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	11.11.2011
Gradering:	Åpen
Antall sider:	62
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-473-2
ISSN:	1891-053X
Pris:	160,- Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforskning.no
Prosjekt:	Regionale analyser 2011
Prosjektnr.:	20110140
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	Sunnfjord Næringsutvikling
Resymé:	<p>Denne rapporten beskriver utviklingen i Sunnfjord med hensyn til befolkning, arbeidsplasser, utdanningsnivå, næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet.</p>
Telemarksforskning, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA	

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er oppgradert i år. Metoden for beregning av bostedsattraktivitet, Attraktivitetsbarometeret, er endret vesentlig. Attraktivitetsbarometeret tar nå også med innvandring som grunnlag for beregningene.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler utdanningsnivå, det andre innovasjon i næringslivet.

Telemarksforskning har utarbeidet 23 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2011. Oppdragsgiverne har møttes ved fire anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Bø, 11.11.11

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
1. Befolkning.....	6
2. Arbeidsplasser	10
3. Utdanningsnivå	16
4. NæringsNM	19
5. Innovasjon i næringslivet	32
6. Attraktivitetspyramiden.....	42
7. Oppsummerende analyser.....	55

Sammendrag

Sunnfjord har hatt vekst i befolkningen de siste årene. Befolkningsveksten har imidlertid vært svakere i Sunnfjord enn ellers i landet. Sunnfjord har høy innvandring og et stort fødselsoverskudd. Problemet er at det er netto utflytting fra Sunnfjord til andre regioner i Norge.

Sunnfjord har hatt omtrent samme vekst i antall arbeidsplasser som landsgjennomsnittet. Det kommer av at det har vært sterk vekst i antall arbeidsplasser i det offentlige. Veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet har vært svakere i Sunnfjord enn ellers i landet.

Sunnfjord har et høyt utdanningsnivå i befolkningen. Det er spesielt Førde som trekker opp utdanningsnivået, både i befolkningen og i næringslivet.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Sunnfjord var blant de aller beste næringslivsregionene i Norge i perioden 2008 og 2009, da Sunnfjord ble henholdsvis nummer fem og tre av 83 regioner. I 2010 falt Sunnfjord helt ned på 46. plass. Det var svært lite nyetableringer i Sunnfjord i 2010, og det var samtidig en lav andel av bedriftene som oppnådde vekst.

Innovasjon i næringslivet er også målt i denne rapporten, på bakgrunn av tall fra SSBs innovasjonsundersøkelse. Målingene viser at næringslivet i Sunnfjord har lavere andel innovative bedrifter enn middels av norske regioner. Det gjelder også når vi tar hensyn til bransjestrukturen i regionen.

I det siste kapitlet brukes Attraktivitetspyramiden som modell for å beskrive utviklingen. I Attraktivitetspyramiden forklares steders utvikling gjennom deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøkende og attraktivitet som bosted.

Sunnfjord er en utpreget besøksregion, og har en høy og økende andel av sysselsettingen i besøksnæringene. Besøksnæringer er næringer som er avhengige av at kundene må være fysisk tilstede, som butikkhandel, servering, overnatting og kultur og underholdning. Besøksnæringene i Sunnfjord hadde en svært positiv utvikling fra 2000 til 2008, men har falt litt tilbake de siste to årene.

Det som har sviktet mest i Sunnfjord er attraktiviteten for bedrifter i basisnæringer. Det har vært en langt sterkere nedgang i antall ansatte i basisnæringene i Sunnfjord enn ellers i landet.

Sunnfjord har ikke vært spesielt attraktivt som bosted. Regionen har en netto utflytting som er langt større enn arbeidsplassveksten tilsier. Heldigvis har det vært en sterk vekst i offentlig sektor som har kunnet trygge bosettingen. Det høye fødselsoverskuddet bidrar også positivt, og fører til et det har vært god vekst i bostedsbaserte næringer.

1. Befolkning

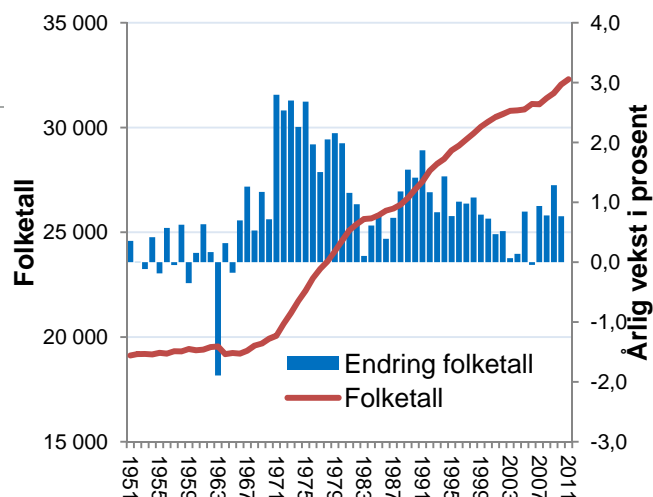
Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling. I de fleste kommuner, regioner eller fylker er befolkningsutviklingen den dominerende indikatoren, mens andre målparametre er underordnet. Vi starter derfor rapporten med en kort oversikt over de viktigste trekkene i befolkningsutviklingen. Alle data i dette kapitlet er fra SSB.

1.1 Befolkningsutviklingen på lang sikt

Befolkningen i Sunnfjord har jevnlig økt siden 1951. Det er spesielt siden 70-tallet at folketallet har økt, og 70-tallet var det tiåret der veksten var sterkest.

De siste fire årene er folketallet økt med 0,8 til 1,3 prosent årlig. Høyest var veksten i 2009, da folketallet økte med 407 stykker. I 2010 økte folketallet med 246.

1. januar 2011 var det 32 301 personer bosatt i Sunnfjord.

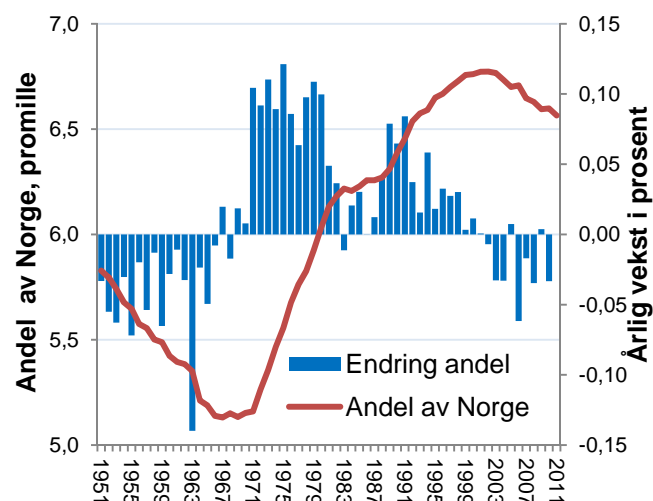

Figur 1: Befolkningsutvikling og årlige endringer i befolkningen i Sunnfjord siden 1951.

Relativ utvikling

Hvis vi måler Sunnfjords andel av Norges befolkning og endringer i denne andelen, får vi et helt annet bilde på utviklingen.

Sunnfjords andel av befolkningen økte fra 70-tallet, men har sunket litt de siste ti årene. Dette kommer av at Norge har fått enn sterk befolkningsvekst de siste årene, som følge av økt innvandring. Selv om Sunnfjord har hatt vekst de siste årene, taper de i forhold til resten av landet.

Figur 2: Utvikling i Sunnfjords andel av Norges befolkning og årlige endringer i denne andelen siden 1951.

1.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsveksten kan splittes opp i tre komponenter: Fødselsoverskudd, netto innvandring og nettoutflytting innenlands.

Sunnfjord har hatt et høyt og stabilt fødselsoverskudd i hele perioden siden 1997.

Regionen har samtidig hatt netto utflytting alle år. Nettoutflyttingen har økt i løpet av perioden, og var på 1,2 prosent av folketallet i 2010. Dette er det høyeste siden 1997.

Samtidig har innvandringen til Sunnfjord økt. Økningen i innvandringen har kompensert for utflyttingen fra regionen, og har således sørget for vekst i befolkningen.

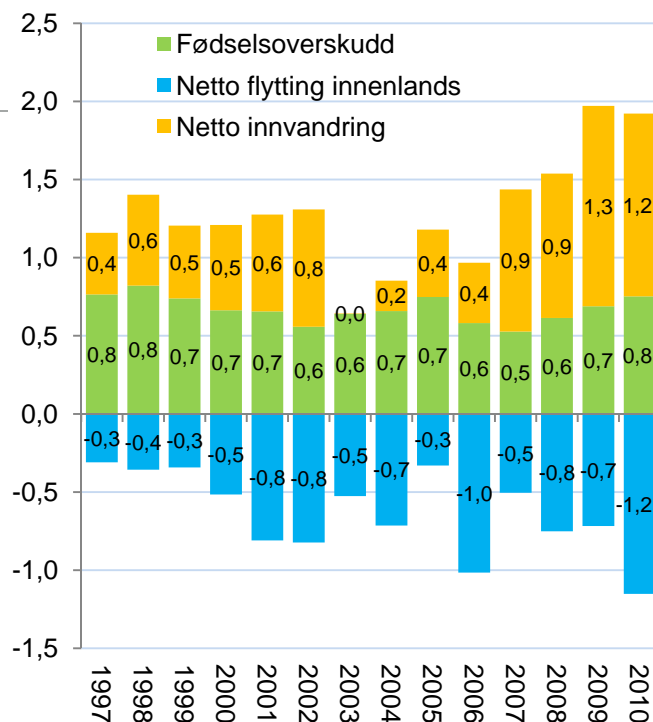
Relativ utvikling

I figur 4 ser vi hvordan de tre komponentene i befolkningsendringen i Sunnfjord avviker fra landsgjennomsnittet.

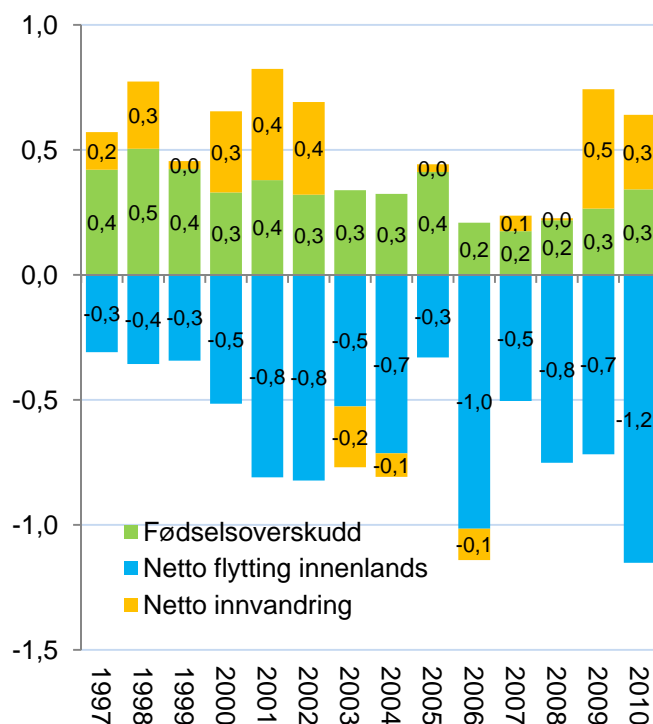
Ikke overraskende har Sunnfjord et høyere fødselsoverskudd enn gjennomsnittet. Landet som helhet vokser med 0,4 prosent gjennom fødselsoverskuddet. Fødselsoverskuddet i Sunnfjord har vært 0,2-0,3 prosentpoeng høyere enn dette de siste årene.

Innvandringen til Sunnfjord har også vært høyere enn gjennomsnittet de fleste år. Forskjellen er imidlertid ikke stor, og viser hvor sterkt innvandringen til landet har økt de siste årene.

Nettoutflyttingen mellom Sunnfjord og resten av landet blir den samme som i figur 3, siden den innenlandske nettoutflyttingen summeres til null. Nettoutflyttingen er årsaken til at Sunnfjord har sakkett litt akterut i forhold til resten av landet. Sunnfjord satte også en tvilsom rekord i 2010 med en netto utflytting på 1,2 prosent.

Figur 3: Befolkningsveksten i Sunnfjord fordelt på fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

Figur 4: Avviket mellom Sunnfjord og Norges fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

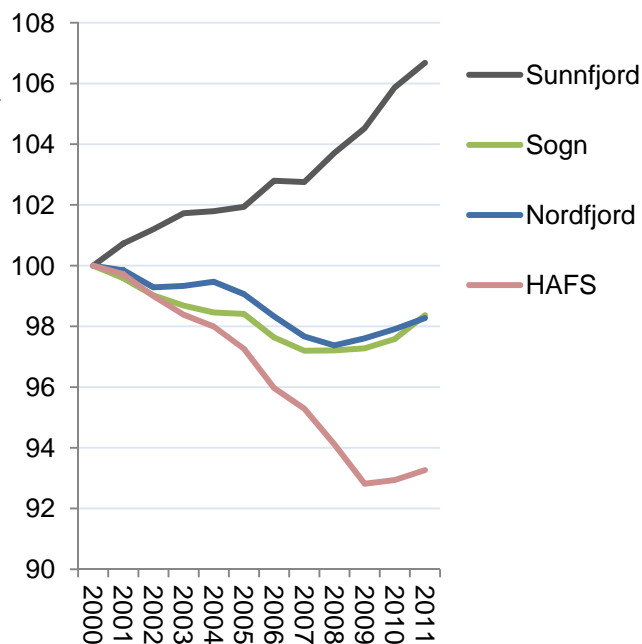
1.3 Sunnfjord sammenliknet med andre regioner

Vi kan sammenlikne befolkningsutviklingen i Sunnfjord de andre regionene i Sogn og Fjordane, som i figur 5.

Sunnfjord er den eneste regionen i fylket som har hatt vekst. Folketallet har vokst med nærmere sju prosent siden 2000. Dette er likevel under landsgjennomsnittet på 9,9 prosent.

Sogn og Nordfjord har hatt en reduksjon i folketallet, men nedgangen er de siste årene snudd til en forsiktig vekst.

HAFS er den regionen som har hatt klart størst nedgang, men også her har nedgangen snudd. Det har nå vært to påfølgende år med befolkningsvekst.

Figur 5: Befolkningsutvikling i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.4 Befolkningsutvikling i kommunene

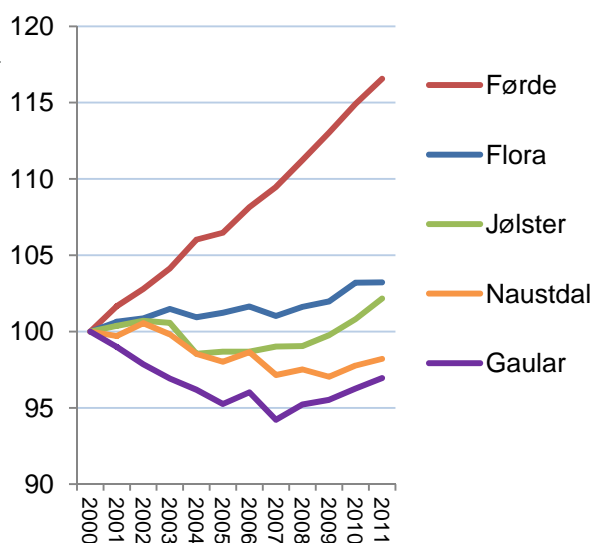
Befolkningsutviklingen i de enkelte kommunene i Sunnfjord har vært ganske forskjellig.

Førde har hatt høy vekst. Her har folketallet økt med 16,6 prosent. Også Førde har hatt netto utflytting de siste årene, men har kompensert dette med et høyt fødselsoverskudd og netto innvandring.

Flora har hatt jevn, men svak vekst i folketallet.

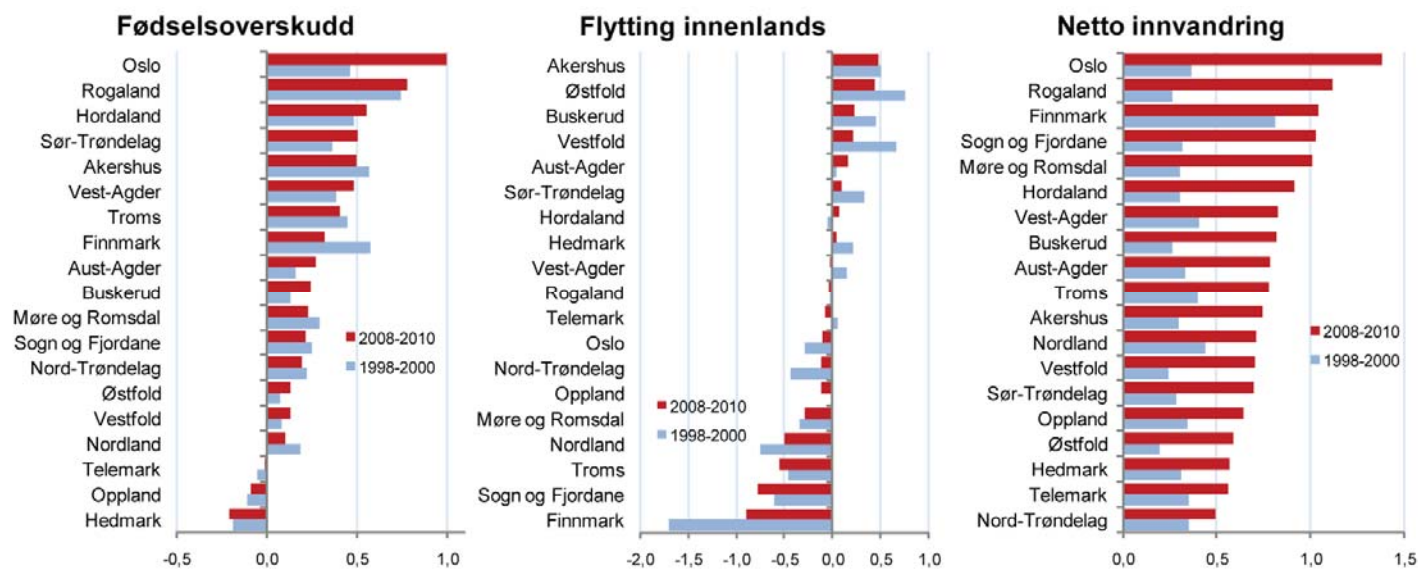
Jølster har hatt en svak vekst i folketallet, og har økt med litt over to prosent.

Naustdal og Gaular har hatt en svak nedgang i folketallet siden 2000. De siste årene har det vært en oppgang i folketallet, men enda er man ikke tilbake på 2000-nivået.

Figur 6: Befolkningsutvikling i kommunene i Sunnfjord i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.5 Noen trender

Figur 7: Befolkningsendringer i fylkene i siste treårsperiode sammenliknet med treårsperioden 1998-2000, målt som prosent av folketallet.

Vi kan sammenlikne befolkningsendringene de siste tre årene med endringene i treårsperioden ti år tidligere. Det er enkelte nye trekk i befolkningsutviklingen.

Fødselsoverskudd

Oslo er nå det fylket som har klart høyest fødselsoverskudd. Dette er en ny situasjon. For ti år siden hadde fylker som Finnmark, Akershus, Hordaland og Rogaland høyere fødselsoverskudd enn Oslo. De siste tre årene har fødselsoverskuddet alene gitt en befolkningsvekst på over en prosent årlig i Oslo. Trenden er at stadig flere barn blir født i de største byene. Hordaland og Sør-Trøndelag har også økt sitt fødselsoverskudd.

Fødselsoverskuddet har økt i Norge som helhet, men mange fylker har hatt nedgang. Størst nedgang har Finnmark hatt.

Flyttinger mellom fylkene

Det kan se ut til at flyttingen mellom fylkene har blitt litt mindre de siste ti årene. De fylkene som tapte mest i netto utflytting for ti år siden, Finnmark og Nordland, har lavere netto utflytting nå.

Samtidig har fylkene med høyeste innflytting for ti år siden, Vestfold, Østfold, Akershus og Buskerud, alle lavere netto innflytting.

Innvandringen

Innvandringen har økt svært raskt. De siste tre årene er det arbeidsinnvandring fra EU-land som har økt mest, mens innvandring av flyktninger har minket.

Oslo har nå klart høyest innvandring. Finnmark hadde høyest innvandring tidligere, og har nå tredje høyest innvandring. Rogaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har også hatt høy innvandring de siste tre årene. Dette er sannsynligvis arbeidsinnvandring som reflekterer vekst i næringslivet. Fylker som Nord-Trøndelag, Telemark og Hedmark hadde forholdsvis høy innvandring tidligere, men har nå lavest innvandring av alle fylkene.

De regionale konsekvensene er at fødselsbalansen og innvandringen nå er de viktigste drivkreftene bak sentraliseringen. Disse faktorene har tidligere bidratt til å dempe sentraliseringen. Flyttingen, som tidligere var årsaken til sentraliseringen, har nå blitt litt mindre viktig. Det vil gjøre arbeidet med å snu sentraliseringen mer sammensatt. Det er ikke lenger nok å stoppe utflyttingen fra distriktene.

2. Arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i arbeidsplassene i Sunnfjord. Alle data er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

2.1 Arbeidsplassutvikling i Sunnfjord

Utviklingen i antall arbeidsplasser i Sunnfjord siden 2000 er vist i figur 8, og sammenliknet med utviklingen i Norge og de andre regionene i Sogn og Fjordane.

Antall arbeidsplasser i Norge sank fra 2008 til 2009, men i 2010 ble det igjen vekst.

Sunnfjord har hatt en vekst i antall arbeidsplasser som har vært nesten like sterk som veksten i landet. Fra 2000 til 2010 har det vært en økning på 10,3 prosent i antall arbeidsplasser i Sunnfjord.

Det kan se ut til at finanskrisen kom ett år senere i Sunnfjord enn ellers i landet. Da mange av regionene i landet hadde nedgang i arbeidsplasser i 2009, hadde Sunnfjord fortsatt vekst. I 2010 har Sunnfjord imidlertid hatt nedgang i antall arbeidsplasser, samtidig som mange av de andre regionene har hatt vekst.

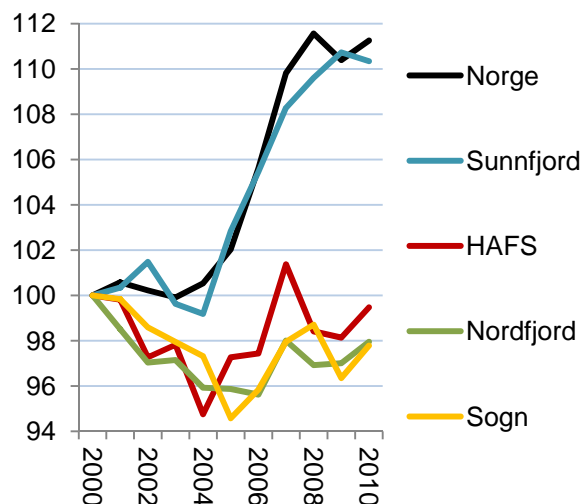
De tre andre regionene i Sogn og Fjordane har hatt en liten nedgang i antall arbeidsplasser.

Arbeidsplassutvikling i andre regioner

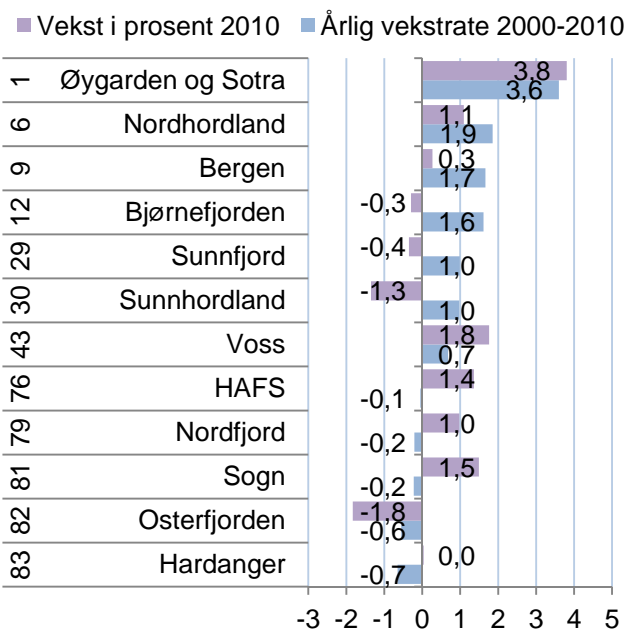
I figuren ser vi hvordan veksten i antall arbeidsplasser har vært i Sunnfjord sammenliknet med andre regioner i Sogn og Fjordane og Hordaland.

Øygarden og Sotra er den regionen som har hatt høyest vekst i arbeidsplasser i hele landet etter 2000.

Sunnfjord er regionen som har hatt femte høyest vekst i de to fylkene, og er nummer 29 i landet når det gjelder vekst i arbeidsplasser i perioden 2000-2010. Regionen har hatt en årlig vekst på 1,0 prosent. I 2010 fikk Sunnfjord imidlertid en nedgang på 0,4 prosent.

Figur 8: Utviklingen i antall arbeidsplasser Sunnfjord sammenliknet med Norge og referanseregioner i perioden 2000-2010. Indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 9: Vekst i antall arbeidsplasser i regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane i 2010, samt gjennomsnittlig årlig vekstrate i perioden 2000-2010. Rangering blant landets 83 regioner med hensyn til vekst de ti siste årene er vist til venstre.

Arbeidsplassutvikling i kommunene

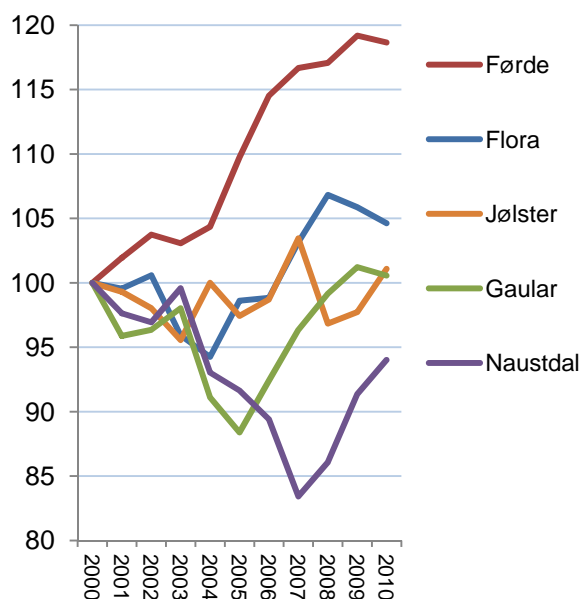
Det er stor forskjell i arbeidsplassveksten i kommunene i Sunnfjord i perioden 2000-2010.

Førde har hatt en sterk vekst, langt over veksten ellers i landet fra 2000 til 2009. I 2010 sank antall arbeidsplasser litt i Førde.

Flora hadde nedgang fra 2000 til 2004, så en sterk oppgang fram til 2008, for deretter å få en liten nedgang igjen.

Jølster og Gaular har gått litt opp og ned, men har i 2010 omtrent like mange arbeidsplasser som i 2000.

Naustdal hadde en svært sterk nedgang fram til 2007. Deretter fikk Naustdal en kraftig vekst de neste tre årene, men ikke nok til å ta igjen det tapte.

Figur 10: Arbeidsplassutvikling i kommunene i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

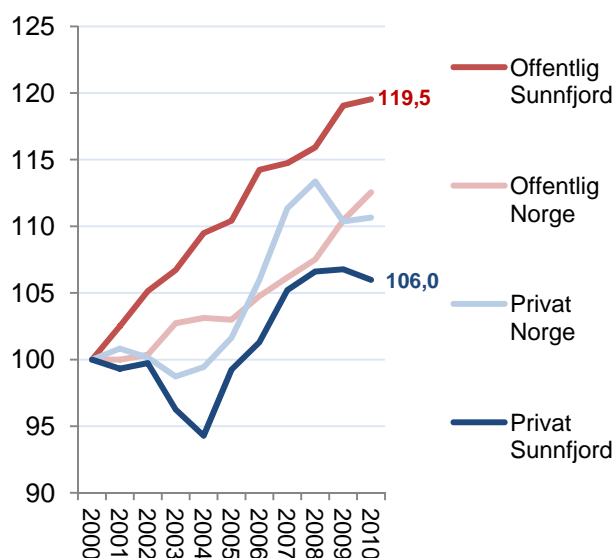
Privat og offentlig sektor

De økonomiske konjunktorene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

I 2010 ble det igjen en liten vekst i næringslivet i Norge, da antall arbeidsplasser økte med 0,3 prosentpoeng. Offentlig sektor økte med 1,9.

Sunnfjord har hatt en veldig god vekst i offentlige arbeidsplasser. Fra 2000 til 2010 har det vært en vekst på 19,5 prosent i offentlige arbeidsplasser i Sunnfjord, mens det har vært en vekst på 10,7 prosent i Norge i samme periode.

Sunnfjord har ikke hatt like sterk vekst i privat sektor som resten av landet i perioden 2000-2010. Antall arbeidsplasser i næringslivet i Sunnfjord har økt med 6,0 prosent siden 2000. Samtidig har veksten på landsbasis vært på 10,7 prosent. Det var stor nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor i Sunnfjord fra 2002 til 2004.

Figur 11: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Sunnfjord og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Bransjer

Veksten i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Sunnfjord er vist i figur 12.

Det har vært størst vekst i personlig tjenesteyting, hvor det har vært en vekst på 142 arbeidsplasser til sammen i 2009 og 2010. Det har også vært en vekst på 64 arbeidsplasser i transport og lagring og på 51 arbeidsplasser i overnatting og servering i samme periode.

Bygg og anlegg hadde en vekst på 64 arbeidsplasser i 2010, og det ble 36 arbeidsplasser i informasjon. Faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting fikk 45 arbeidsplasser i 2009, men mistet 12 i 2010.

Sunnfjord mistet mange arbeidsplasser i industrien i 2010. Det forsvant 226 arbeidsplasser i industrien dette året. Det har også vært nedgang på 91 arbeidsplasser i forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom. I 2009 var det en nedgang på 118 arbeidsplasser i handelen.

Relativ vekst i bransjer

For å få fram endringene i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i forhold til resten av landet, har vi beregnet differansen mellom endring i antall arbeidsplasser i de enkelte bransjene i Sunnfjord i prosent, og tilsvarende endring i bransjen på landsbasis, de siste to årene.

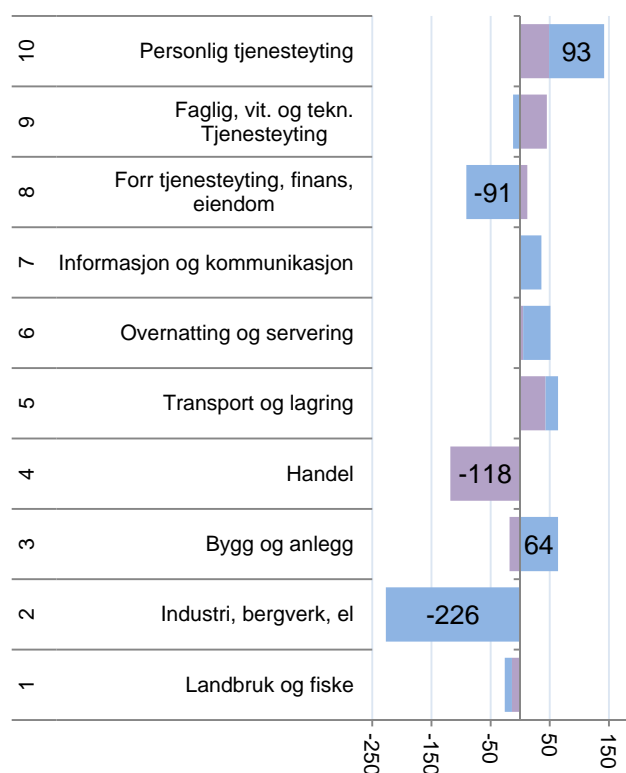
Sunnfjord har hatt en sterkere vekst innenfor overnatting og servering og informasjon og kommunikasjon. Disse bransjene har hatt nedgang på landsbasis samlet de to siste årene, men i Sunnfjord har det vært vekst.

Det har også vært bedre utvikling i personlig tjenesteyting og transport og lagring. Videre har det vært god utvikling i faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting, bygg og anlegg og landbruk og fiske.

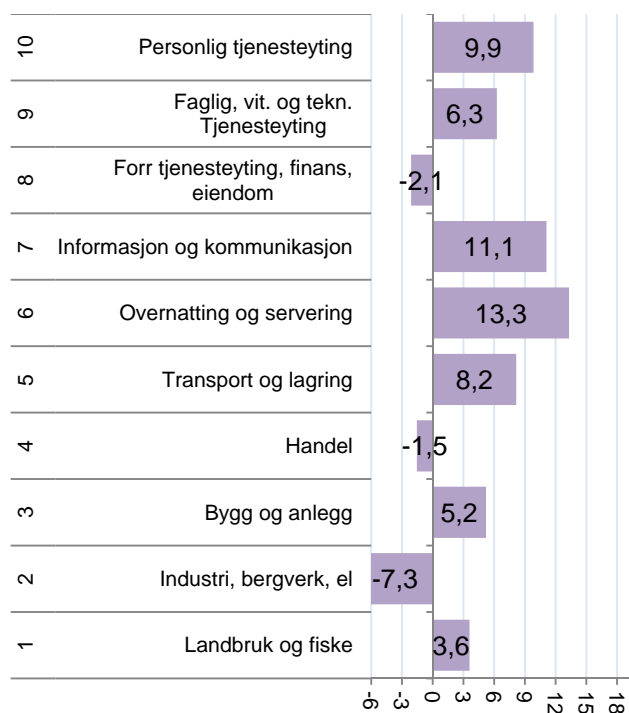
Sunnfjord har hatt en større nedgang i industri enn resten av landet. Dette er en bransje som har hatt nedgang på landsbasis, men nedgangen har vært enda sterkere i Sunnfjord.

Det har også vært sterkere nedgang i forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom og innen handel i Sunnfjord sammenlignet enn i resten av landet.

■ Vekst 2009 ■ Vekst 2010

Figur 12: Vekst i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i privat sektor i Sunnfjord i 2009 og 2010.

Figur 13: Differanse mellom prosentvis vekst i de enkelte bransjene i Sunnfjord og veksten i bransjene på landsbasis i de siste to årene (2009 og 2010).

Pendling i regionene

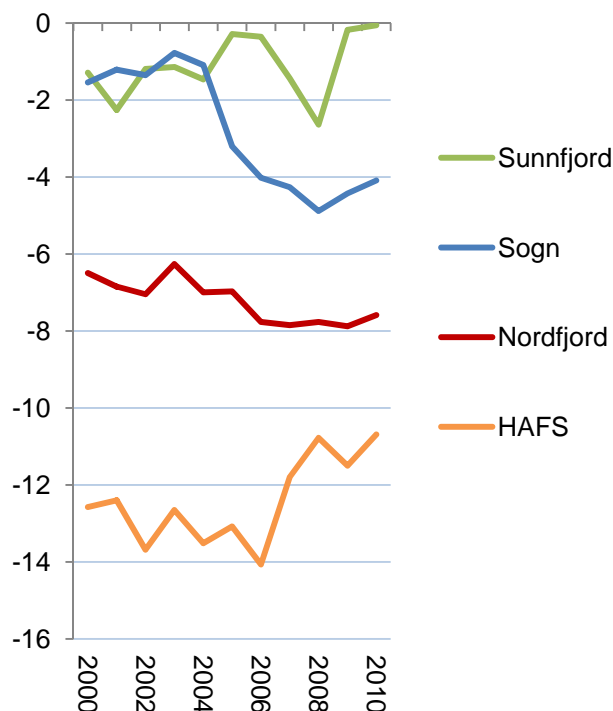
Alle regionene i Sogn og Fjordane har netto utpendling. De fleste regionene i Norge har netto utpendling, og er et resultat av at de store byene har en høy netto innpendling.

Sunnfjord har imidlertid nesten balanse mellom antall arbeidsplasser og sysselsatte. I 2010 var det en netto utpendling tilsvarende 0,1 prosent av sysselsettingen.

Sogn har tidligere hatt lav netto utpendling, men har de siste årene økt nettoutpendlingen. I 2010 var nettoutpendlingen på litt over fire prosent.

Nordfjord har hatt en netto utpendling på mellom seks og åtte prosent i perioden 2000-2010.

HAFS er den regionen i Sogn og Fjordane som har hatt høyest netto utpendling. Nettoutpendlingen er blitt noe lavere de siste årene, og var på 10,7 prosent i 2010.

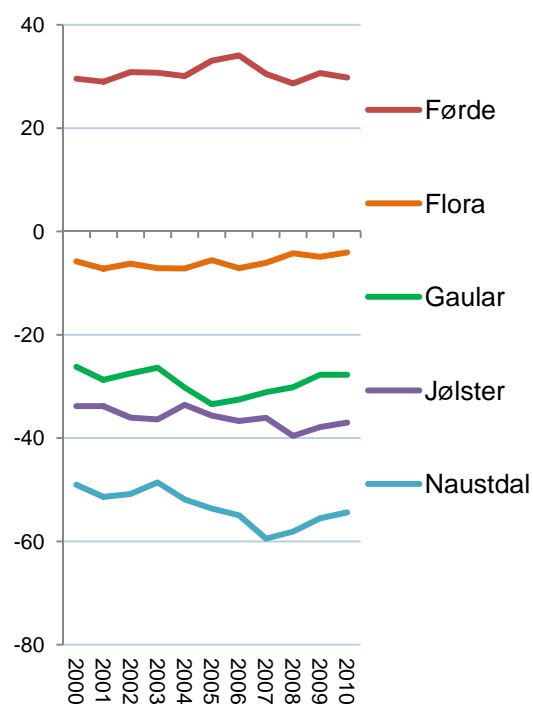
Figur 14: Nettoutpendling i prosent av sysselsettingen i regionene i Sogn og Fjordane i perioden 2000-2010.

Nettopendling i kommunene

Pendlingsmønsteret mellom kommunene i Sunnfjord ser ut til å ha endret seg lite de siste ti åene.

Førde har et stort overskudd av arbeidsplasser, og har innpendling fra de andre kommunene, særlig Gaular, Jølster og Naustdal.

Flora er nesten selvforsynt med arbeidsplasser, og nettopendlingen har ikke endret seg særlig de siste ti årene.

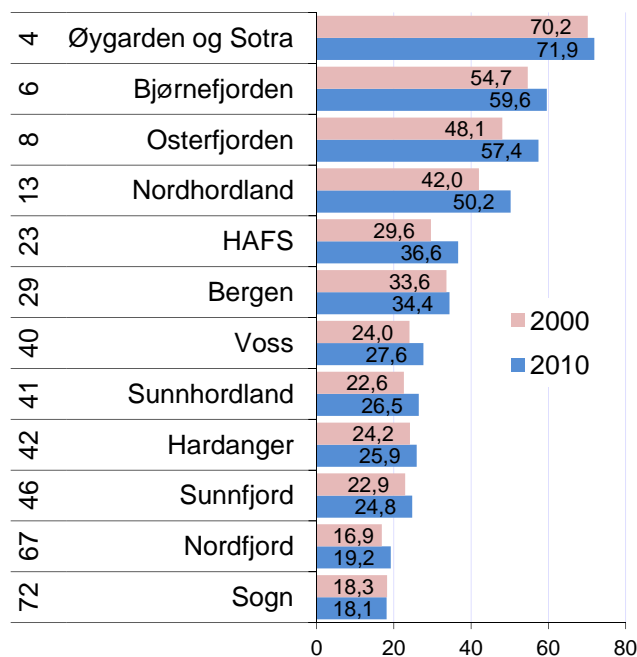
Figur 15: Nettoutpendling i prosent av sysselsetting i kommunene i Sunnfjord i perioden 2000-2010.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte. Arbeidsmarkedsintegrasjon kan også tolkes som pendlingsmuligheter. Arbeidsmarkedsintegrasjon er et begrep som Telemarksforskning har introdusert, og som har stor strategisk betydning for regional utvikling.

Hordalandsregioner som Øygarden og Sotra, Bjørnefjorden og Osterfjorden har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Ingen av regionene i Sogn og Fjordane har imidlertid spesielt høy arbeidsmarkedsintegrasjon. HAFS er den regionen som har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i fylket, og er nummer 23 i landet.

Sunnfjord har en arbeidsmarkedsintegrasjon som er under middels i landssammenheng, regionen er rangert som nummer 46 av de 83 regionene i landet. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har økt noe siden 2000.

Figur 16: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Sogn og Fjordane og Hordaland i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2009.

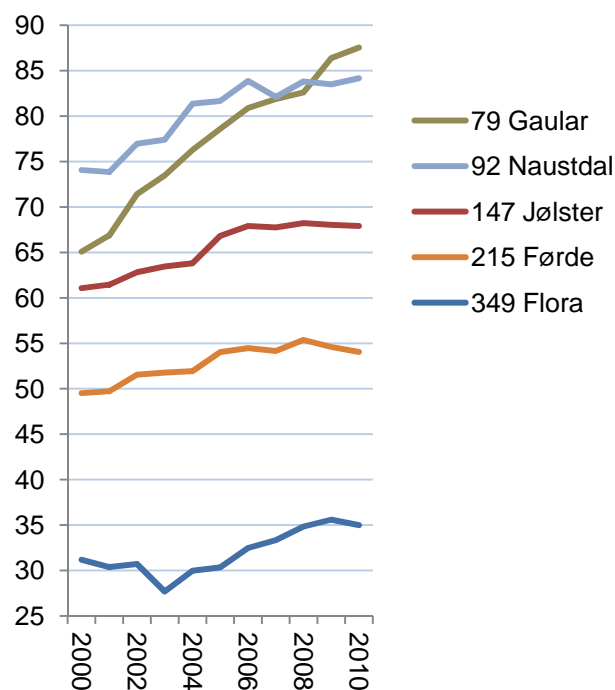
Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

Arbeidsmarkedsintegrasjonen i kommunene i Sunnfjord har økt de siste årene. Selv om nettoppendlingen ikke har forandret seg særlig, har bruttoppendlingen økt. Det betyr at arbeidsmarkedet i regionen gradvis blir mer integrert. Det er en fordel for alle, både arbeidstakerne som har større valg, og bedriftene som får et bredere rekrutteringsgrunnlag.

Gaular har klart størst økning i arbeidsmarkedsintegrasjonen, og har klatret forbi Naustdal. Disse kommunene har ganske stor arbeidsmarkedsintegrasjon også i nasjonal målestokk.

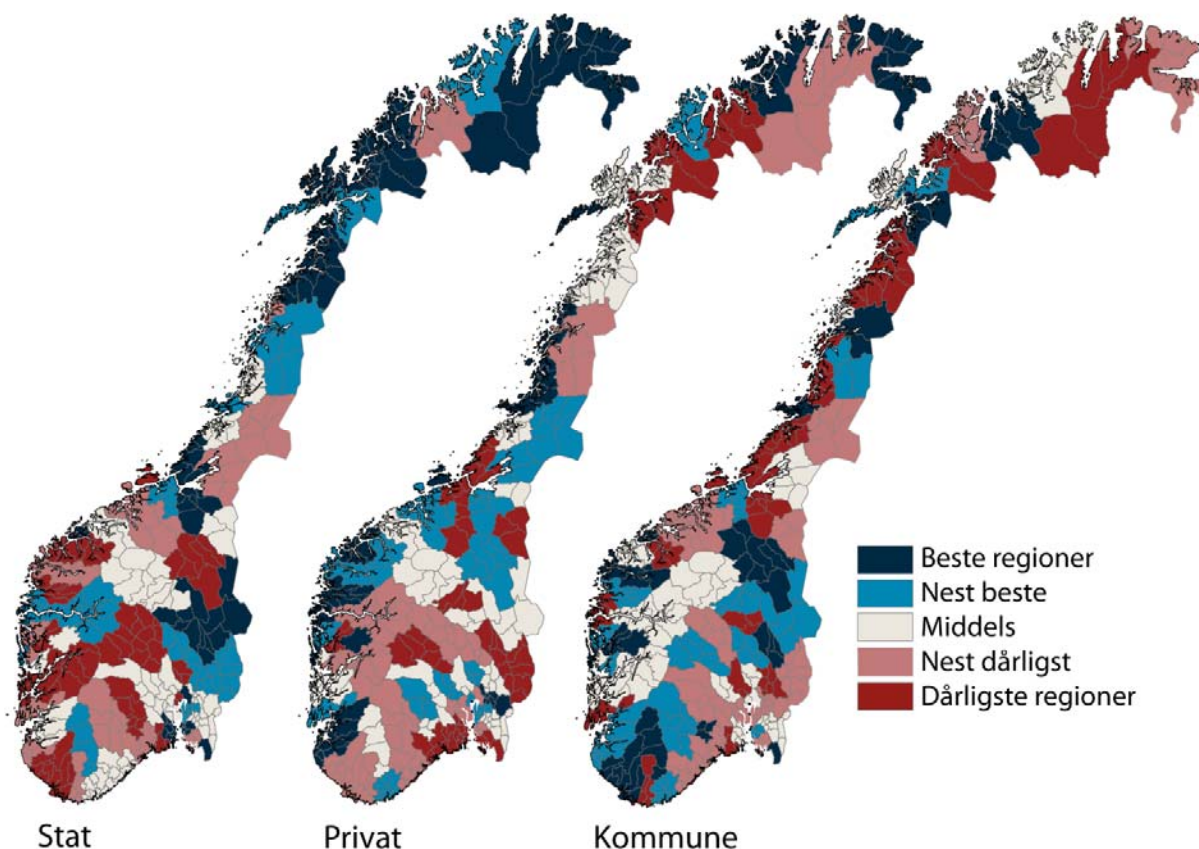
Førde har akkurat middels arbeidsmarkedsintegrasjon.

Flora skiller seg ut gjennom å ha mye lavere arbeidsmarkedsintegrasjon enn de andre, selv om også Flora har en økning.

Figur 17: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Sunnfjord. Tallet for kommunenavnet angir rangering blant de 430 kommunene i landet i 2010.

2.2 Trender: Vekstbidrag fra ulike sektorer

Figur 18: Vekstbidrag i form av endring i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i årene 2009 og 2010. De 83 regionene er rangert i forhold til hverandre i kartene slik at de danner fem grupper.

I kartene over har vi sett på vekstbidrag til sysselsettingen fra de ulike sektorene statlig sektor, privat sektor og kommunal sektor i 2009 og 2010. Fylkeskommunale arbeidsplasser er ikke med, ettersom disse har bidratt svært lite. I disse to årene har antall arbeidsplasser i privat sektor bidratt med en nedgang på 1,7 prosent av sysselsettingen i Norge, statlig sektor med en vekst på 0,5 prosent og kommunal sektor med en vekst på 0,8 prosent. I kartene er det de relative forskjellene mellom regionene for hver sektor som er markert.

Det er regioner på Vestlandet og i nord som har hatt best utvikling i privat sektor. Hitra/Frøya og Ryfylke har hatt sterkest vekst i næringslivet de siste to årene. Mange distriktsregioner har hatt en relativt god utvikling i næringslivet etter finanskrisen, blant dem mange fiskeriregioner.

Veksten i kommunesektoren er ganske jevnt spredt mellom landsdelene. Mange distrikts-

regioner fikk sterk vekst. Det er litt pussig at mange regioner med svak befolkningsvekst har høy vekst i kommunale arbeidsplasser, mens noen regioner med høy befolkningsvekst har lav vekst. En skulle kanskje tro at antall arbeidsplasser i kommunesektoren var sterkt knyttet til befolkningsutviklingen.

Vestlandet er tapere når det gjelder statlig sektor. Her er det regioner på Østlandet, Trondheimsregionen og mange regioner i nord som har fått vekstimpulser. Det har blitt 12 672 flere statlige arbeidsplasser de siste to årene. 4078 av disse havnet i Oslo, mens Trondheimsregionen fikk en økning på 1124 arbeidsplasser. Over 40 prosent av de nye statlige arbeidsplassene kom altså i Oslo og Trondheim. Statlig sektor har dermed bidratt til å forsterke sentraliseringen i de siste to årene, med unntak av i de nordligste fylkene, der mange distriktsregioner har fått drahjelp fra veksten i statlig sektor.

3. Utdanningsnivå

Utdanningsnivå i befolkning og arbeidsliv er et tema som opptar mange i forbindelse med regional utvikling. Utdanningsnivået i befolkningen varierer mye mellom ulike steder i Norge. I dette kapitlet skal vi først beskrive disse variasjonene. Deretter skal vi se på utdanningsnivået i arbeidsmarkedet, spesielt i privat sektor.

En enkel måte å beskrive utdanningsnivået på, er å fordele befolkningen etter tre nivåer av utdanning: Grunnskole, videregående skole og høgskole/universitet. I figur 19 ser vi hvordan befolkningen i regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane er fordelt med hensyn til disse tre nivåene av formell utdanning. Da har vi fordelt den sysselsatte delen av befolkningen etter utdanningsnivået. Bergen har tredje høyest andel med høyt utdannede i befolkningen av alle regionene i landet.

Sunnfjord har imidlertid høy andel høyt utdannede når vi sammenligner med andre regioner. Sunnfjord har nest høyest utdanningsnivå av regionene i de to fylkene. Her har 30,4 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Dette er 18. høyest av alle regionene i landet.

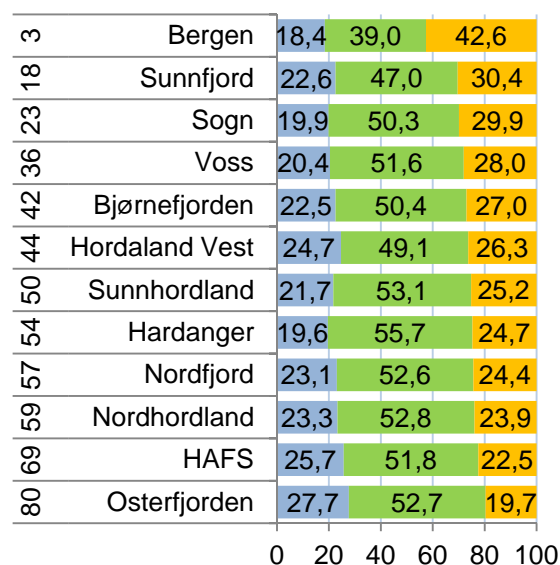
Det er bare ni regioner i landet som har høyere andel av høgskole/universitetsutdannede enn den nasjonale andelen på 34,1 prosent. De nasjonale tallene blir dratt kraftig oppover av et lite antall regioner. I Oslo og Akershus Vest har over 53 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning.

Utdanningsnivå i kommunene

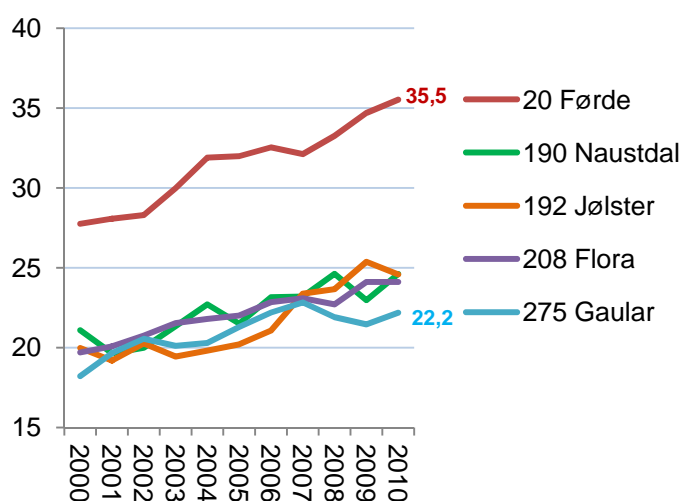
Førde har den høyest andel av høyere utdannede i regionen, og er nummer 20 i landet. I Førde hadde 35,5 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning i 2010. Dette er godt over landsgjennomsnittet på 34,1 prosent. Utdanningsnivået har økt mye fra 2000 til 2010.

Naustdal, Jølster og Flora har også over middels utdanningsnivå i 2010. I disse kommunene hadde nesten 25 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. I Gaular hadde 22,2 prosent av de sysselsatte høyere utdanning. Dette er under middels blant kommunene i landet.

■ Grunnskole ■ Videregående ■ Høgskole/universitet

Figur 19: Andel av sysselsatt befolkning med ulik utdanningsnivå i regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Figur 20: Andel av sysselsatt befolkning med høyere utdanning i kommunene i Sunnfjord i perioden 2000-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet til venstre for kommunenavnet.

3.1 Utdanningsnivå i næringslivet

Utdanningsnivået i næringslivet er av spesiell interesse, ettersom utdanningsnivået kan ha betydning for innovasjonsevne og vekstkraft i næringslivet.

Utdanningsnivået i næringslivet er generelt lavere enn utdanningsnivået i offentlig sektor. I offentlig sektor i Norge har 53,4 prosent av de ansatte høyere utdanning i 2010. Det er spesielt i staten at utdanningsnivået er høyt. I privat sektor er andelen med høyere utdanning 25,5 prosent.

Andel høyere utdannede har økt jevnt, både i privat og offentlig sektor siden 2000.

I Sogn og Fjordane er andelen med høyere utdanning i både privat og offentlig sektor lavere enn nivået på landsbasis. Spesielt er det stor forskjell mellom andel høyere utdannede i næringslivet i Sogn og Fjordane og landsgjennomsnittet.

Andel ansatte i offentlig sektor i Sunnfjord med høyere utdanning ligger langt over fylkesgjennomsnittet, og til og med litt over landsgjennomsnittet. I privat sektor ligger Sunnfjord litt over fylkesgjennomsnittet, men under landsgjennomsnittet.

Kommunene

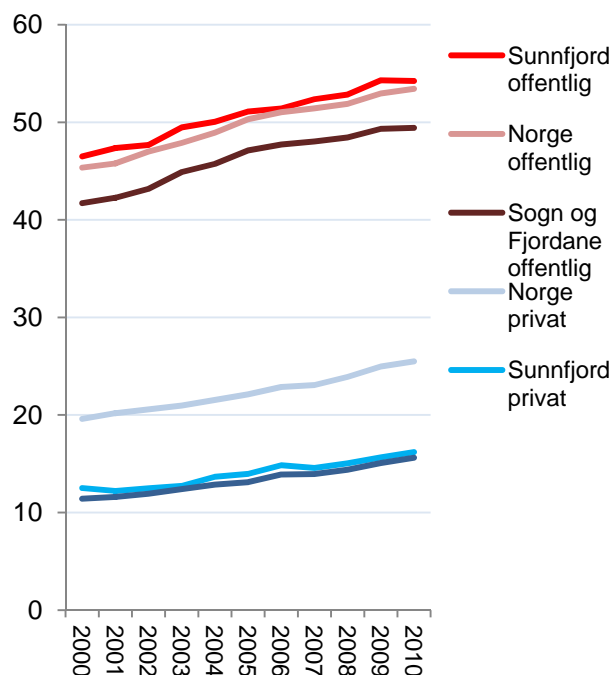
I figur 22 er andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Sunnfjord vist.

Førde har høyest andel utdannede i næringslivet i Sunnfjord. I Førde hadde 18,4 prosent av de sysselsatte i privat sektor høyere utdanning i 2010. Næringslivet i Førde er på 69. plass i landet når det gjelder utdanningsnivå i næringslivet. Dette er langt over middels blant kommunene i landet, men likevel en del under landsgjennomsnittet.

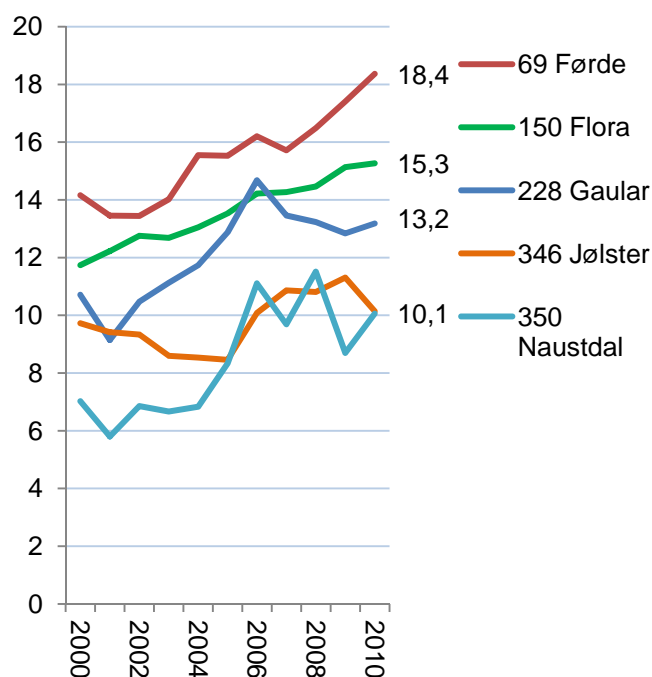
Flora hadde 15,3 prosent utdannede i næringslivet. Det er også over middels.

De andre tre kommunene i regionen hadde under middels andel høyere utdannede i næringslivet. I Gaular hadde 13,2 prosent høyere utdanning, mens andelen i Jølster og Naustdal var 10,1 prosent.

Alle kommunene kom vesentlig bedre ut da vi så på den andelen høyere utdannede i den sysselsatte befolkningen. Dette betyr at mange av de høyere utdannede i regionen er ansatt i offentlig sektor.

Figur 21: Andel ansatte med høyere i privat og offentlig sektor i Norge, Sogn og Fjordane og Sunnfjord i perioden 2000-2010.

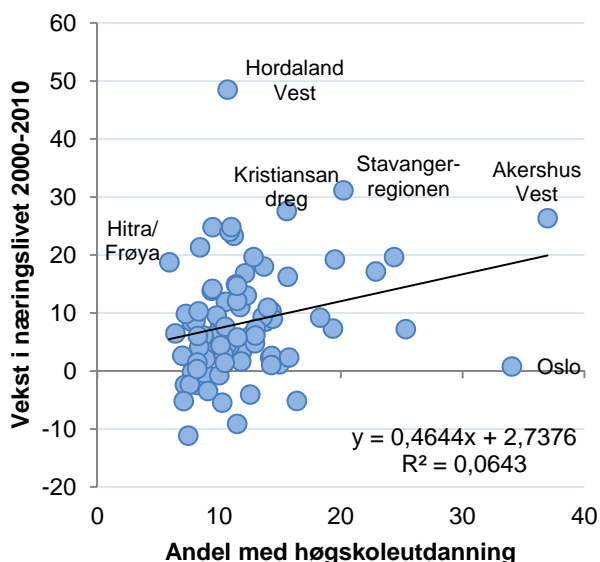

Figur 22: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i perioden 2000-2010. Rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet til venstre for kommunenavnet.

3.2 Utdanningsnivå og regional utvikling

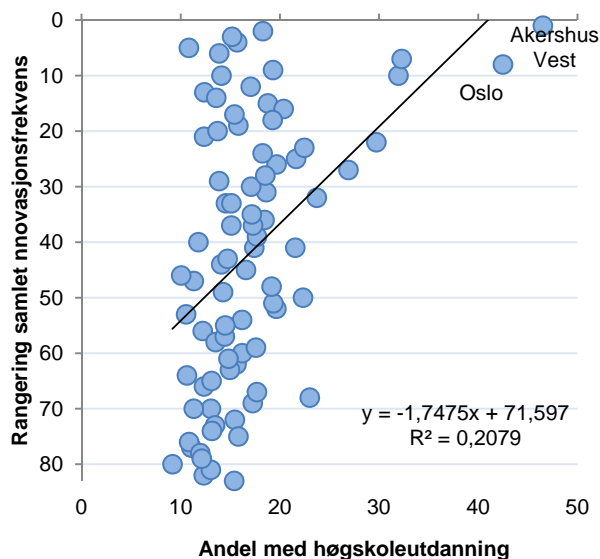
Det er to argumenter for at et høyt utdanningsnivå i næringslivet vil stimulere til regional utvikling gjennom økonomisk vekst. For det første pekes det ofte på at Norge som et høykostland har best vekstbetingelser i kompetanseintensive næringer. Dermed vil regioner med et høyt utdanningsnivå få bedre vekst enn regioner med et lavt utdanningsnivå i næringslivet. Regioner med lavt utdanningsnivå vil stå overfor en stadig sterkere konkurranse fra utlandet. Et annet argument er at næringsliv med et høyt utdanningsnivå er mer innovativt og dermed bedre rustet for vekst.

Vi kan se på den direkte sammenhengen mellom utdanningsnivå og vekst i næringsliv i norske regioner.

Figur 23: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2000 og vekst i næringslivet fra 2000 til 2010 i de 83 politiske regionene i Norge.

Som vi kan se av figur 23, er det en positiv, men ganske svak sammenheng mellom utdanningsnivå og vekst i næringslivet. En region som Hitra/Frøya var blant regionene med lavest utdanningsnivå, men har likevel hatt sterk vekst, mens Oslo har hatt svært lav vekst, til tross for nest høyest utdanningsnivå. Høyt utdanningsnivå i en region kan tenkes å gi bedre vekstbetingelser, men sammenhengene synes ikke å være sterke.

Figur 24: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2010 og regionenes rangering mht. samlet innovasjonsfrekvens i de 83 politiske regionene i Norge.

I figur 24 ser vi at utdanningsnivået og næringslivets innovasjon har en positiv sammenheng. Denne sammenhengen synes å være tydeligere enn for vekst.

Utdanningsnivået har en spesielt sterk sammenheng med regionenes størrelse. Urbane og folkerike regioner har klart høyest utdanningsnivå i næringslivet. Disse regionene har også best betingelser for både vekst og innovasjon. Dermed er det ikke lett å avdekke hvordan utdanningsnivå, vekst og innovasjon egentlig henger sammen med slike enkle analyser.

Utdanningsnivået avspeiler de direkte behovene i arbeidsmarkedet. Dermed kan en bare få økt utdanningsnivå gjennom at næringslivet får flere stillinger hvor det kreves utdanning, eller reduserer antall stillinger hvor utdanning ikke er påkrevet. Behovet for utdanning er svært bransjeavhengig. F. eks. er reiseliv en bransje med lite behov for utdannede, mens det er en høy andel utdannede innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Dersom en region ønsker å oppnå høyere kompetansenivå i næringslivet, kan det oppnås gjennom å vri bransjestrukturen i retning av kompetansekrevene næringer, eller å stimulere alle bedrifter uansett næring til å heve kompetansekravene.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse¹.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år. *Bransjejustert etableringsfrekvens* er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Sunnfjord

I figur 25 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Sunnfjord og Norge har beveget seg siden 2001, sammenliknet med etableringsfrekvensen for Norge og for medianen av regionene. De store byene drar opp etableringsfrekvensen for Norge mye, slik at de fleste regionene har lavere etableringsfrekvens enn Norge. Da blir det i mange tilfeller bedre å sammenlikne med medianen av regionene.

Etableringsfrekvensen i Norge sank mye fra 2006 til 2009. I 2010 har etableringsfrekvensen blitt litt høyere, men er fremdeles på et lavt nivå i forhold til tidligere.

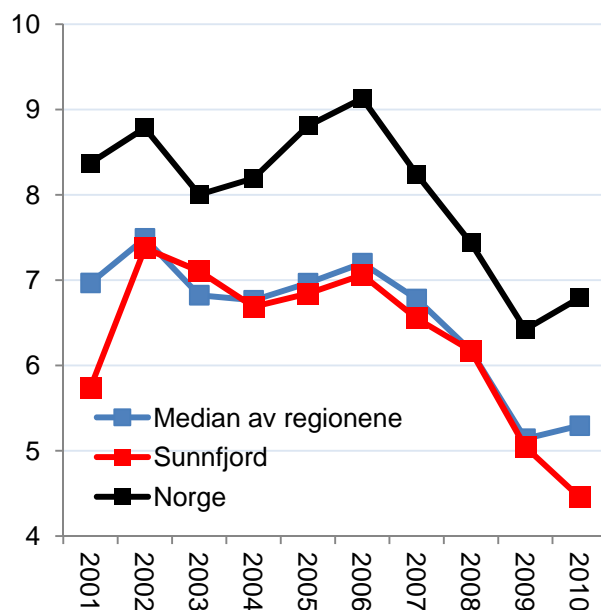
Etableringsfrekvensen i Sunnfjord var omtrent likt med medianen av regionene fra 2002 til 2009. I 2010 sank antall nyetableringer ganske sterkt i Sunnfjord, og regionen havnet ganske langt under middels.

Etableringsfrekvens i regionene

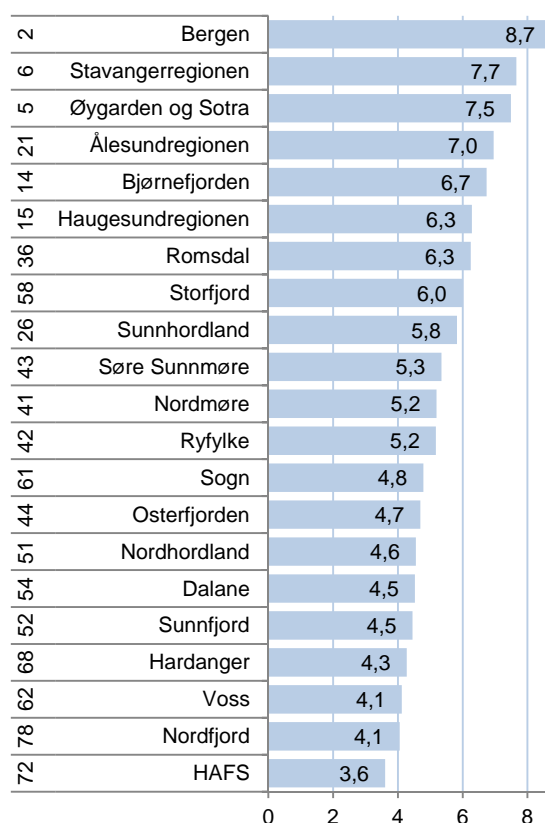
I figur 26 er etableringsfrekvensen i 2010 for alle regionene på Vestlandet vist. Bergen er som vanlig den regionen på Vestlandet med høyest etableringsfrekvens.

Sunnfjord er nummer 67 av 83 regioner i landet når det gjelder etableringsfrekvens i 2010.

Når det gjelder nyetableringer de siste fem årene, er Sunnfjord nummer 52.

Figur 25: Etableringsfrekvens i Sunnfjord, medianen av regionene og Norge i perioden 2001-2010.

Figur 26: Etableringsfrekvens i regionene på Vestlandet i 2010. Tallene til venstre er rangering for etableringsfrekvensen blant landets 83 regioner i perioden 2006-2010.

Vekst i antall foretak

I figur 27 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Veksten i antall foretak i Norge var på det høyeste nivået i 2005, og har deretter sunket hvert år. Fra 2000 til 2006 var det høyere vekst i antall foretak enn veksten i økonomien skulle tilsi. Kanskje skyldes noe av veksten f. eks. at mange etablerte foretak for å få registrert domene på Internett?

Det tilsynelatende lave nivået på veksten i antall foretak i de to siste årene er kanskje en normalisering til et mer naturlig nivå.

Sunnfjord hadde høyere vekst i antall foretak enn middels i 2008, men veksten har falt mye i 2009 og 2010.

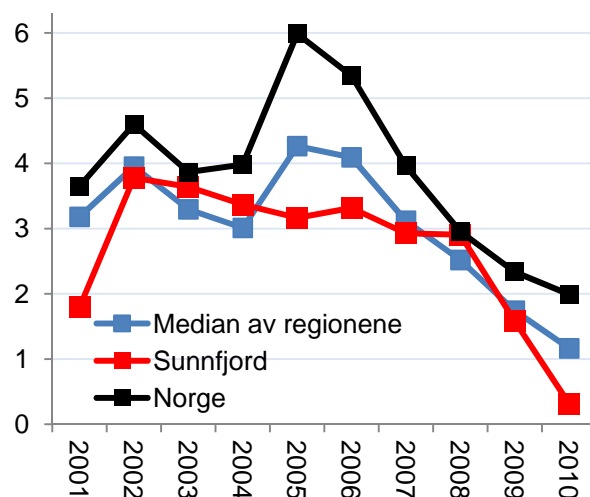
I 2010 ble Sunnfjord rangert som nummer 73 av 83 regioner for vekst i antall foretak.

Bransjejustert etableringsfrekvens

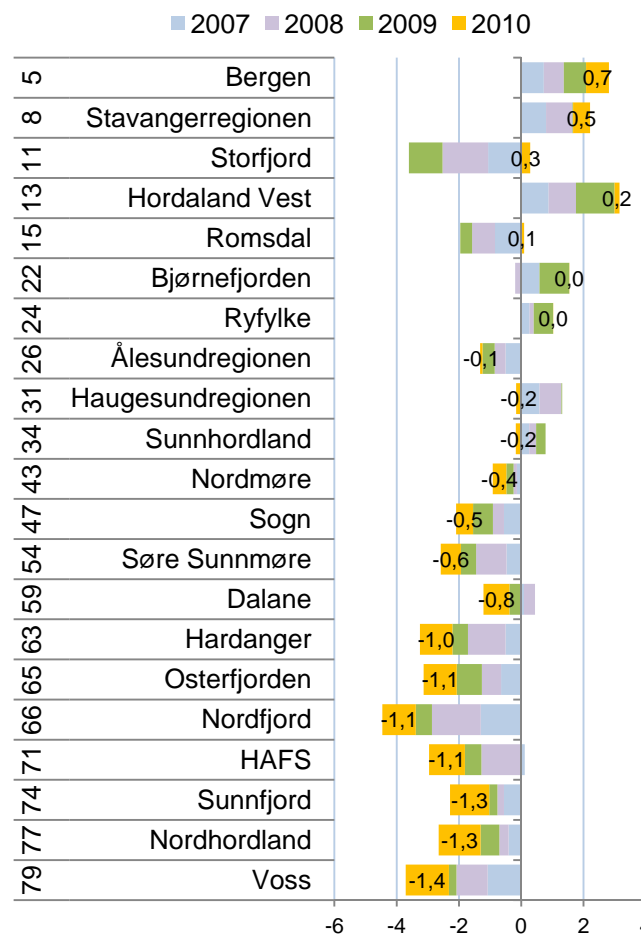
Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer. Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi beregner den bransjejusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen. Det gir en indikator som ikke favoriserer steder med gunstig næringsstruktur.

Sunnfjord er nummer 74 når det gjelder bransjejustert etableringsfrekvens i 2010.

Figur 27: Årlig vekst i antall foretak i Sunnfjord, medianen av regionene og Norge i perioden 2001-2010.

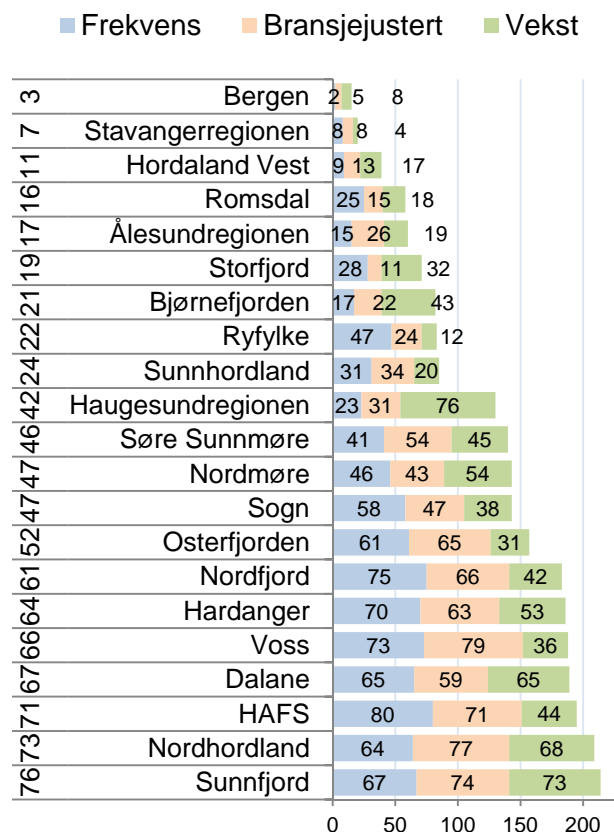
Figur 28: Bransjejustert etableringsfrekvens for regionene på Vestlandet i 2007, 2008, 2009 og 2010. Tallene til venstre er rangering blant de 83 regionene i landet for 2010.

Etableringsindeksen for regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har satt de tre delindikatorerne sammen til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

Bergen er best av regionene på Vestlandet, fulgt av Stavangerregionen.

Sunnfjord gjorde det overraskende dårlig, og ble bare nummer 76 av de 83 regionene i landet, og dårligst på Vestlandet. Sunnfjord ble en av de ti dårligste regionene i landet på etableringsindeksen for 2010.

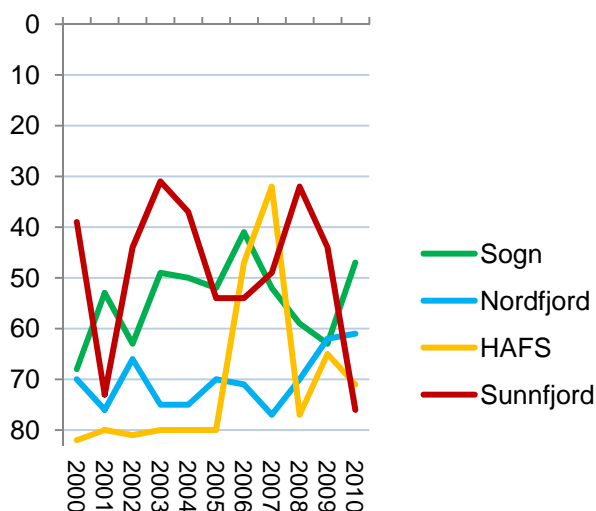

Figur 29: Etableringsindeksen for regionene på Vestlandet. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionenes utvikling på etableringsindeksen

I figur 30 ser vi regionenes utvikling på etableringsindeksenⁱⁱ.

Sunnfjord har over tid vært den beste etableringsregionen i Sogn og Fjordane. 76. plassen til Sunnfjord i 2010 er den svakeste plasseringen noensinne. Sunnfjord ble nummer 32 i 2007, og var da over middels av regionene i landet på etableringsindeksen.

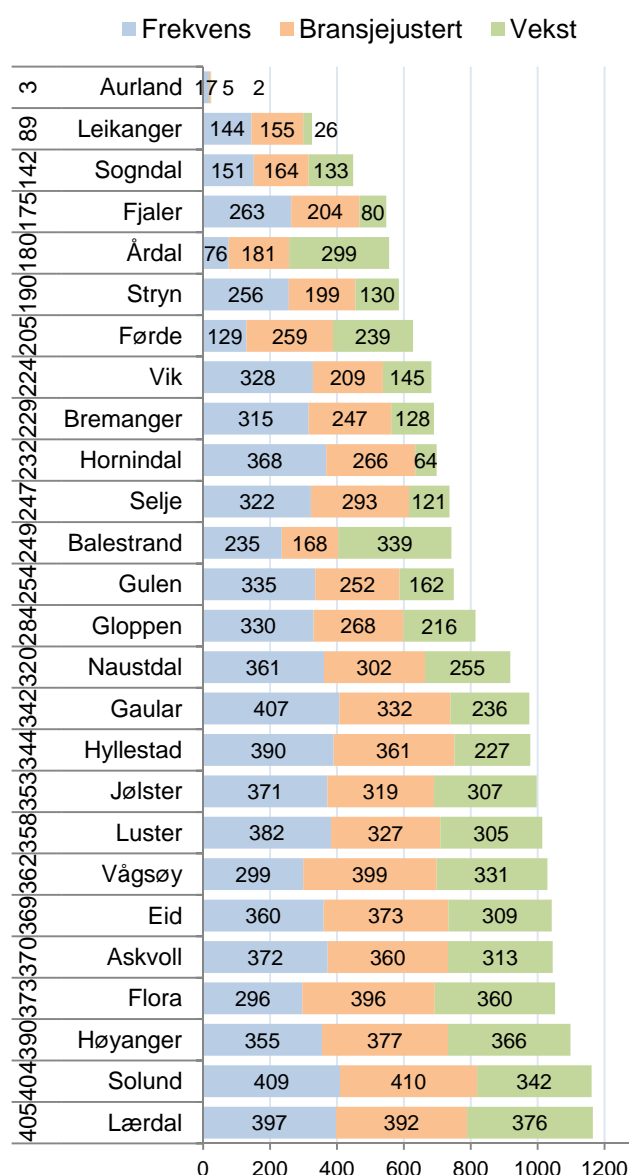

Figur 30: Regionene i Sogn og Fjordane, utvikling på etableringsindeksen i perioden 2000-2010.

Etableringsindeksen for kommunene

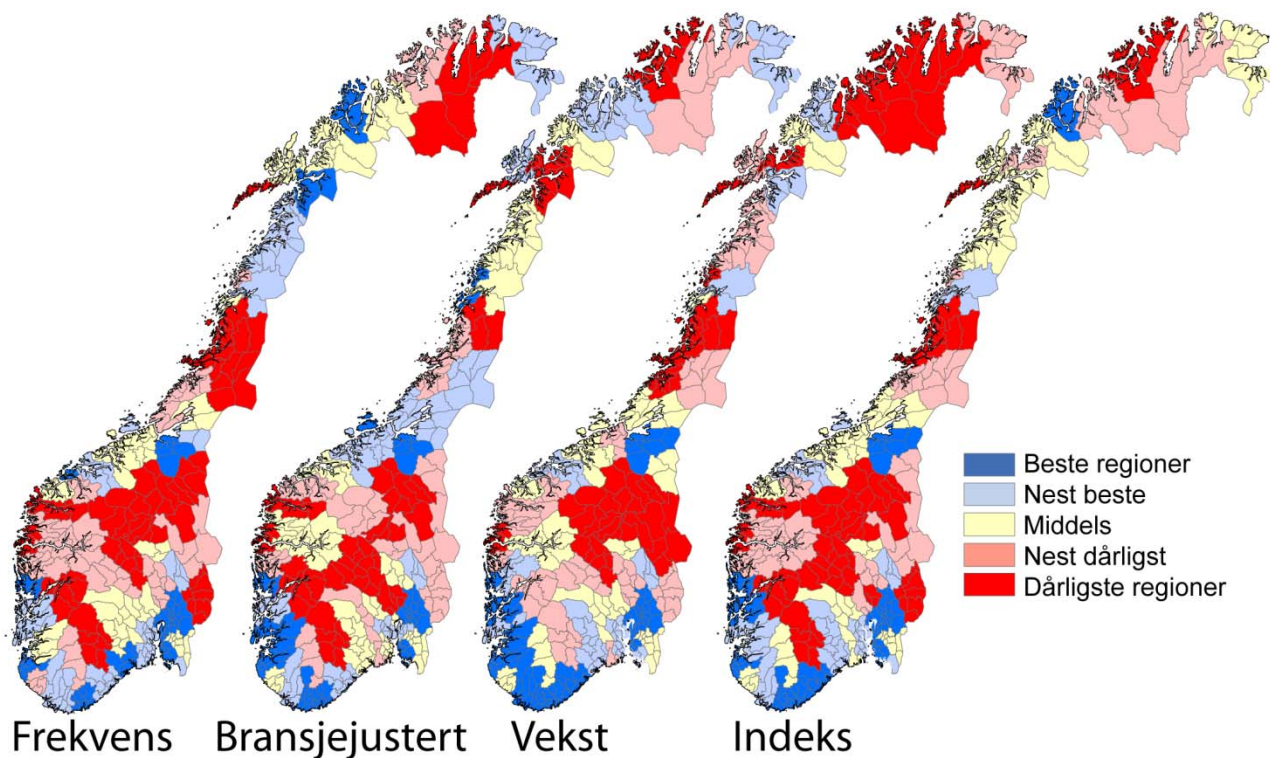
Førde ble nummer 205 av 430 kommuner i landet i 2010. Det er den dårligste plasseringen til Førde siden 2002. Tallene fra Førde betyr mye for Sunnfjord, og de svake tallene i 2010 er et utslag av at Førde gjør det svakere enn vanlig.

Naustdal, Gaular og Jølster gjør det ganske svakt på etableringsindeksen i 2010. Disse kommunene har også svake resultat over tid for nyetableringer.

Figur 31: Etableringsindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2009 er vist til venstre.

Regionale mønstre

Figur 32: Etableringsaktiviteten i regionene i årene 2008-2010.

De tre ulike indikatorene for etablering viser i stor grad det samme mønsteret, men med noen nyanser.

Etableringsfrekvensen er høyest i regionene som enten har en større by som kjerne, eller som ligger tett opp til en større by. Oslo, Bergen og Trondheimsregionen har høyest etableringsfrekvens av regionene.

Bransjejustert etableringsfrekvens viser et litt annet mønster. Nå er det Trondheimsregionen, Kristiansandregionen og Hordaland Vest som er de tre beste regionene. Fremdeles er det mange byregioner blant de med høyest frekvens, men nå er det også noen distriktsregioner som blander seg inn i den beste kategorien. Dette er regioner som Hittera/Frøya, Ytre Helgeland, HALD og Ryfylke.

Regioner med høyest vekst i antall foretak består også for det meste av byregioner. Nå er det Kristiansandregionen, Akershus Vest og Trondheimsregionen som er høyest rangert. Ryfylke, Sunnhordland og Lister er litt utypiske regioner som kommer med blant de beste.

Alle de tre etableringsindikatorene har det til felles at de har en sterk positiv sammenheng med regio-

nens befolkningsstørrelse og regionens befolkningsvekst. Det er spesielt etableringsfrekvensen som i stor grad blir bestemt av befolkningsstørrelse og vekst. Befolkningsstette områder har en bransjestruktur med mye tjenesteytende næringer. Dette er næringer med høy etableringsfrekvens. Dette gjør at byer automatisk får en høyere etableringsfrekvens enn distriktene.

Når vi bransjejusterer etableringsfrekvensen, blir effekten av bransjestrukturen nøytralisert. Da er ikke befolkningsstørrelsen lenger signifikant. Befolkningsveksten betyr imidlertid mye for den bransjejusterte etableringsfrekvensen.

For veksten i antall foretak er både befolkningsstørrelse og befolkningsvekst signifikante. Befolkningsveksten betyr imidlertid mer enn størrelsen.

De stabile mønstrene mellom befolkningsstørrelse, befolkningsvekst og etableringsfrekvens tyder på at høy etableringsaktivitet er et resultat av vekst. Vi får høy etableringsaktivitet i vekstregioner. I mindre grad ser det ut til at høy etableringsaktivitet skaper vekst. Det er også vanskelig å påvise at steder som har satset mye på nyetablering faktisk påvirker etableringsaktiviteten målbart.

Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

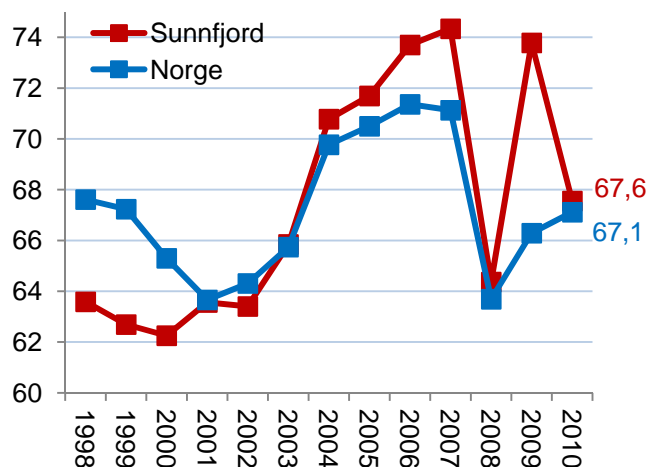
I de to siste årene har andel lønnsomme foretak økt igjen, men er fremdeles langt under nivået fra de gode årene 2004-2006.

Andel lønnsomme foretak i Sunnfjord lå under landsgjennomsnittet i årene 1998-2002, men har deretter ligget over. Lønnsomheten har i flere av de siste årene ligget høyt over landsgjennomsnittet, og spesielt i 2006, 2007 og 2009. I 2009 var lønnsomheten i Sunnfjord skyhøyt over landsgjennomsnittet. I 2010 var andelen lønnsomme i Sunnfjord falt til et nivå mer likt landsgjennomsnittet.

Lønnsomhet i regionene

I Sunnfjord hadde 67,6 prosent av foretakene positivt resultat før skatt. Det rangerer regionen som nummer 20 av 83 regioner. Mange regioner på Vestlandet gjør det bra for lønnsomhet.

Lønnsomheten i Sunnfjord de siste fem årene har vært veldig høy. Kun tre regioner i landet har hatt høyere andel lønnsomme bedrifter enn Sunnfjord i denne perioden. Stavangerregionen er på førsteplass og Dalane på andreplass.

Figur 33: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Sunnfjord og Norge i perioden 1998-2010.

1	Stavangerregionen	70,0
18	Bergen	69,7
6	Bjørnefjorden	69,0
2	Dalane	68,8
4	Sunnfjord	67,6
32	Ålesundregionen	67,3
21	Søre Sunnmøre	66,8
8	Nordhordland	66,8
14	Voss	66,7
22	Sunnhordland	66,5
11	Ryfylke	66,0
31	Haugesundregionen	66,0
53	Sogn	65,8
45	Hardanger	65,7
51	Nordmøre	65,5
52	Hordaland Vest	65,1
16	Osterfjorden	65,1
23	Romsdal	64,6
55	Nordfjord	63,5
44	Storfjord	62,7
79	HAFS	61,6

Figur 34: Andel foretak med positivt resultat før skatt i regionene på Vestlandet i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er satt sammen av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Som vi så på forrige side, gjorde Sunnfjord det godt over middels for andel bedrifter med positiv egenkapital. Etter bransjejustering kommer Sunnfjord enda litt bedre ut, på en 17. plass. For andel foretak med positiv egenkapital ble Sunnfjord nummer elleve i landet.

Den samlede rangeringen på lønnsomhetsindikatoren til Sunnfjord ble dermed nummer ni. For siste fem år gjør Sunnfjord det enda bedre, og kommer på plass nummer fem.

Mange av regionene på Vestlandet har gjort det bra på lønnsomhetsindeksen. I 2010 var Stavangerregionen, Dalane, Bjørnefjorden og Sunnfjord blant de ti beste regionene i landet. De samme fire regionene er blant de fem beste på lønnsomhetsindeksen for siste femårsperiode. Dalane og Stavangerregionen deler første-plassen.

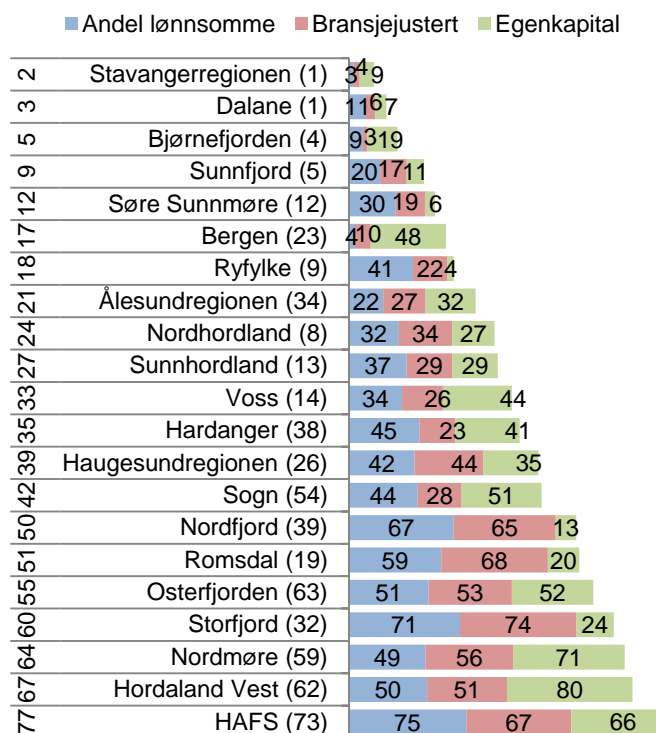
Lønnsomhetsindeksen for kommuner

Førde er den som hadde best lønnsomhet i næringslivet av kommunene i Sunnfjord i 2010. Førde er rangert som nummer 29 i landet for 2010. Førde hadde spesielt en høy andel lønnsomme bedrifter.

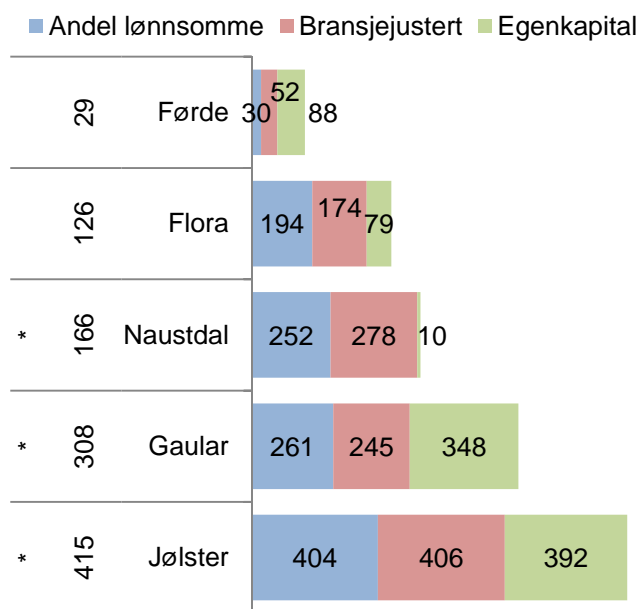
Flora og Naustdal kom også ut godt over middels blant kommunene, i landet på en 126. plass og en 166. plass. Naustdal gjorde det veldig bra for andel foretak med positiv egenkapital, men under middels for de to andre indikatorene.

De andre kommunene i Sunnfjord ble rangert under middels av kommunene i landet.

Gaular kom på 308. plass, mens Jølster ble så lavt rangert som på 415. plass. Jølster, Gaular og Naustdal hadde mindre enn 100 regnskapspliktige foretak i 2010.

Figur 35: Lønnsomhetsindeksen for regionene på Vestlandet. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2006-2010.

Figur 36: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Sunnfjord. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 regnskap.

Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andel vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt. I 2010 havnet andel vekstforetak på 50,1. Det er en forbedring fra 2009, men fremdeles et ganske lavt nivå.

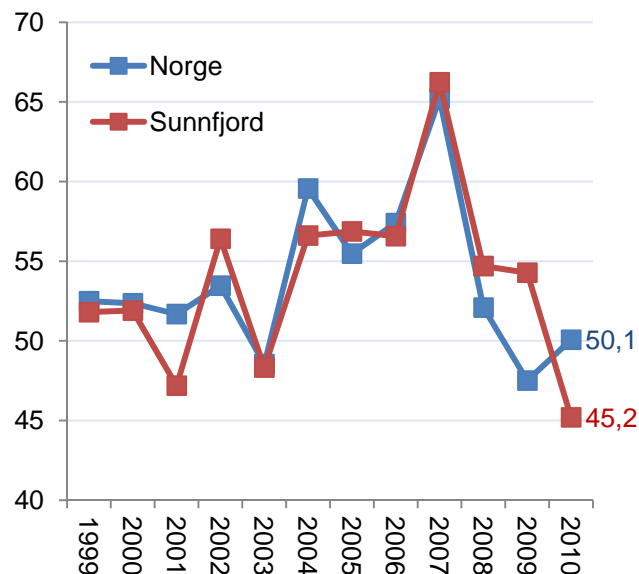
Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt.

Sunnfjord hadde en høyere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet i 2008, og langt høyere andel i 2009. Da resten av landet hadde framgang i 2010, hadde Sunnfjord høy nedgang. I 2010 hadde kun 45,2 prosent av foretakene i Sunnfjord vekst i omsetning høyere enn prisstigningen. Dette var langt under landsgjennomsnittet.

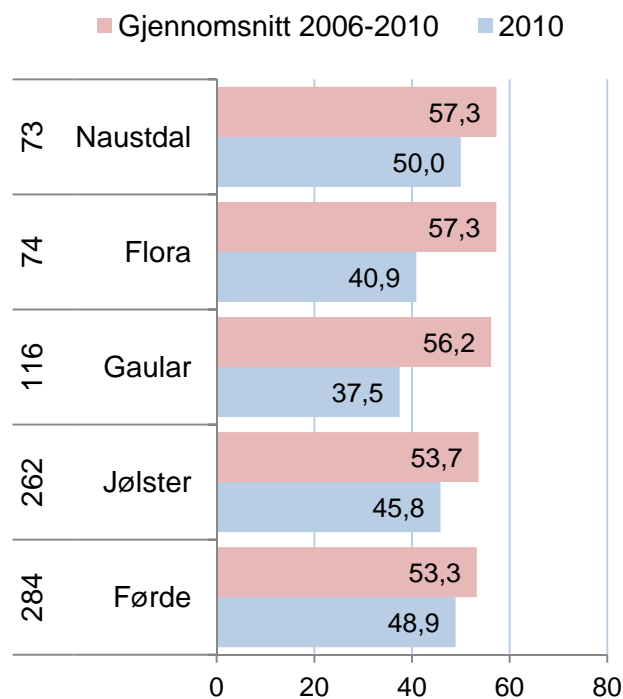
Andel vekstforetak i kommunene

Naustdal og Flora har hatt en høy andel vekstforetak siste fem år i snitt. 57,3 prosent av foretakene har hatt omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i denne perioden. Dette rangerer de to kommunene som nummer 73 og 74 i landet for andel vekstforetak siste fem år. Gaular er også rangert over middels for andel vekstforetak siste fem år. Jølster og Førde har hatt litt lavere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet de siste fem årene.

Alle kommunene gjorde det imidlertid under middels i 2010. Spesielt hadde Gaular og Flora få vekstforetak, og ble ranger som nummer 410 og 422 av 430 kommuner i landet.

Figur 37: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Sunnfjord og Norge i perioden 1999-2010.

Figur 38: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i kommunene i 2010 og perioden 2006-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet for siste fem år er vist helt til venstre.

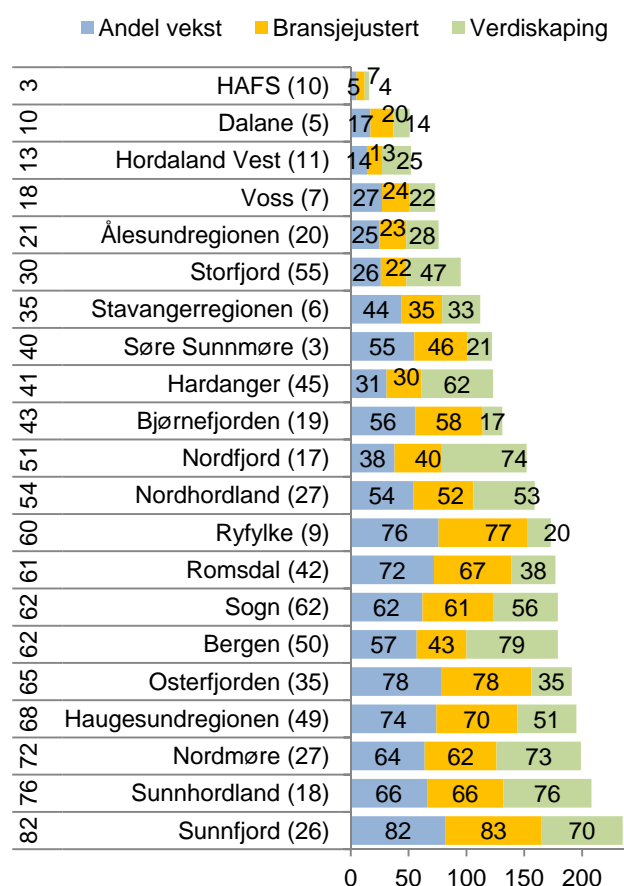
Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Sunnfjord er rangert som nest dårligste region i landet på vekstindeksen for 2010. Dette er en dramatisk nedgang fra året før, da Sunnfjord ble rangert som nummer seks i landet. Sunnfjord har aldri tidligere vært rangert så lavt som for 2010. For siste fem år samlet er Sunnfjord rangert som nummer 26.

HAFS er høyest rangert av regionene på Vestlandet for vekstindeksen for 2010. Regionen er nummer tre i landet for 2010 og nummer ti for siste fem år. Også Dalene, Hordaland Vest, Voss og Ålesundregionen hadde godt over middels vekst i 2010.

I den siste femårsperiode er Søre Sunnmøre, Dalane, Stavangerregionen, Voss, Ryfylke og HAFS blant de ti regionene med best plassering på vekstindeksen.

Figur 39: Vekstindeksen for regionene på Vestlandet. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2010 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2006-2010.

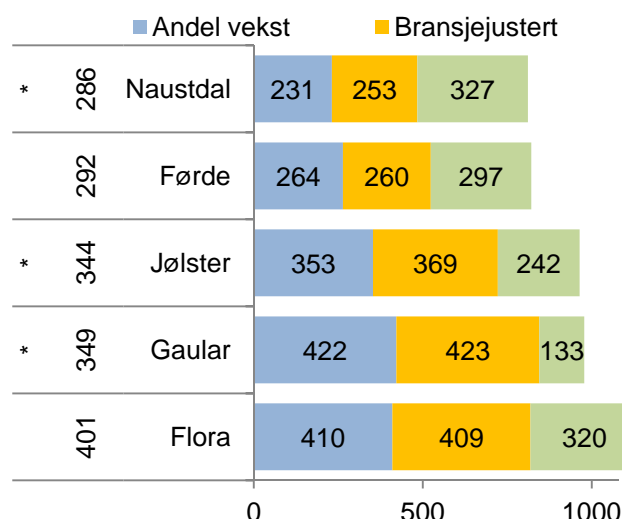
Vekst i kommunene

Ingen av kommunen i Sunnfjord gjør det over middels på vekstindeksen for 2010.

Naustdal kommer best ut på vekstindeksen, men er bare rangert som nummer 286 av 430 i landet. Førde kommer etter på en 292. plass.

Jølster og Gaular blir rangert på 344. plass og 349. plass.

Lavest rangert er Flora. Bare 29 kommuner i landet er lavere rangert på vekstindeksen for 2010.

Figur 40: Vekstindeksen for kommunene i Sunnfjord. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 foretak.

4.2 Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også ”nærings tetthet”.

Sunnfjord har ganske høy nærings tetthet. Antall arbeidsplasser i privat næringsliv tilsvarte 35,2 prosent av innbyggertallet i regionen. Dette rangerer Sunnfjord som nummer 14 av 83 regioner for nærings tetthet i 2010.

Nærings tettheten i Sunnfjord i 2010 har ikke endret seg siden 2000. I de fleste andre regionene på Vestlandet har nærings tettheten gått opp. Sunnfjord har dermed relativt sett blitt litt svekket i forhold til de andre regionene. Sunnfjord var rangert som nummer 11 i landet for 2000.

Høyest nærings tetthet av regionen på Vestlandet har Stavangerregionen og Bergen. Her tilsvarte antall arbeidsplasser i næringslivet 43,3 prosent av folketallet. Dette er fjerde og femte høyest i landet.

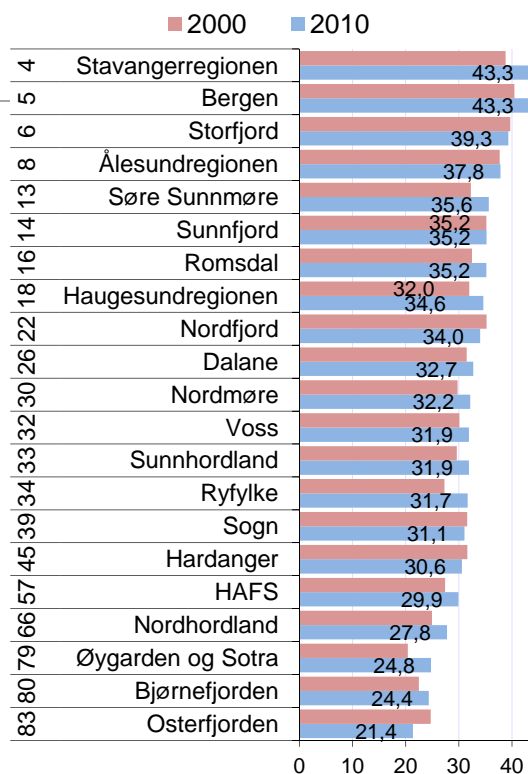
Nærings tetthet i kommunene

Førde høyest nærings tetthet av kommunene i Sogn og Fjordane, og er nummer 12 i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte 44,3 prosent av folketallet i 2010. Nærings tettheten har gått ned siden 2000, da den tilsvarte 46,1 prosent av folketallet. Førde ble da rangert som nummer sju i landet.

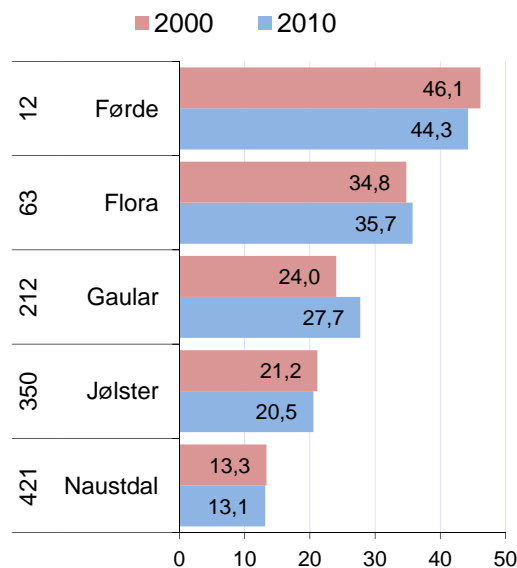
Også Flora har høy nærings tetthet, og er rangert som nummer 63 i landet i 2010. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte 35,7 prosent av folketallet. Dette er en liten økning siden 2000.

Gaular har så vidt over middels nærings tetthet i 2010. Her har nærings tettheten gått en del opp siden 2000.

Naustdal er kommunen i fylket med minst næringsliv i forhold til folketallet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte kun 13,1 prosent av folketallet i 2010. Kun ni kommuner i landet har lavere nærings tetthet.

Figur 41: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av folketallet i regionene på Vestlandet i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 42: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Sunnfjord i 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.3 NæringsNM

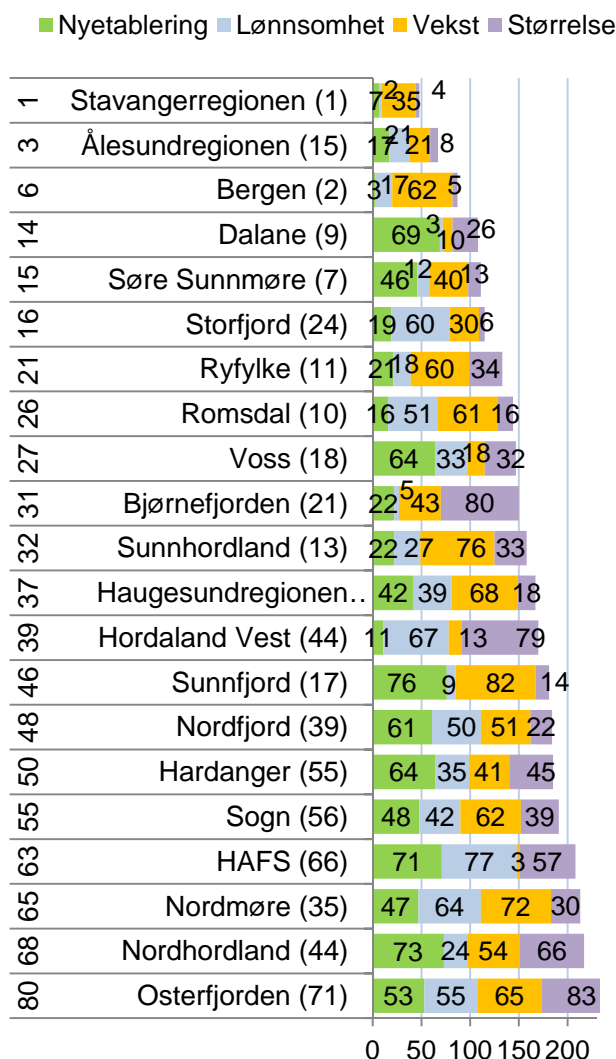
NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indikatorene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste åtte årene. Hensikten er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet gjør det samlet sett i en region.

Stavangerregionen har toppet NæringsNM de siste årene, og vinner også i 2010.

Ålesundregionen og Bergen gjorde det også sterkt i 2010.

Sunnfjord er rangert under middels for 2010. Samlet sett ble Sunnfjord nummer 46 av 83 regioner. Sunnfjord gjorde det bra for lønnsomhet, men svakt for nyetableringer og vekst. Sunnfjord har mye næringsliv, og det trekker opp.

Sunnfjord har gjort det mye bedre tidligere, og blir rangert som nummer 17 for siste fem år.

Sunnfjords utvikling

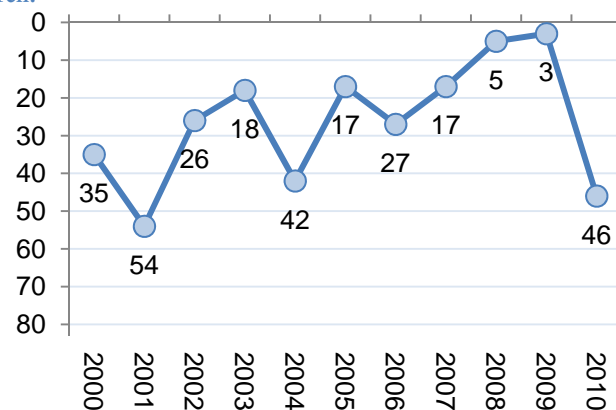
I figur 44 ser vi de siste års utvikling for Sunnfjord i NæringsNM.

Sunnfjord har en rekke gode plasseringer. Før 2010 hadde Sunnfjord kun vært rangert under middels to ganger, i 2001 og 2004.

Det var spesielt en god utvikling fram til 2009, da Sunnfjord kom på en rekordsterk 3. plass. Året før var regionen nummer fem i landet.

Fra 2009 til 2010 har Sunnfjord falt dramatisk på rangeringen for NæringsNM. Det er kun i 2001 at Sunnfjord har blitt rangert lavere.

Figur 43: NæringsNM for regionene i på Vestlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2010 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene i figuren.

Figur 44: Sunnfjords rangering i NæringsNM i perioden 2000-2009.

NæringsNM for kommunene

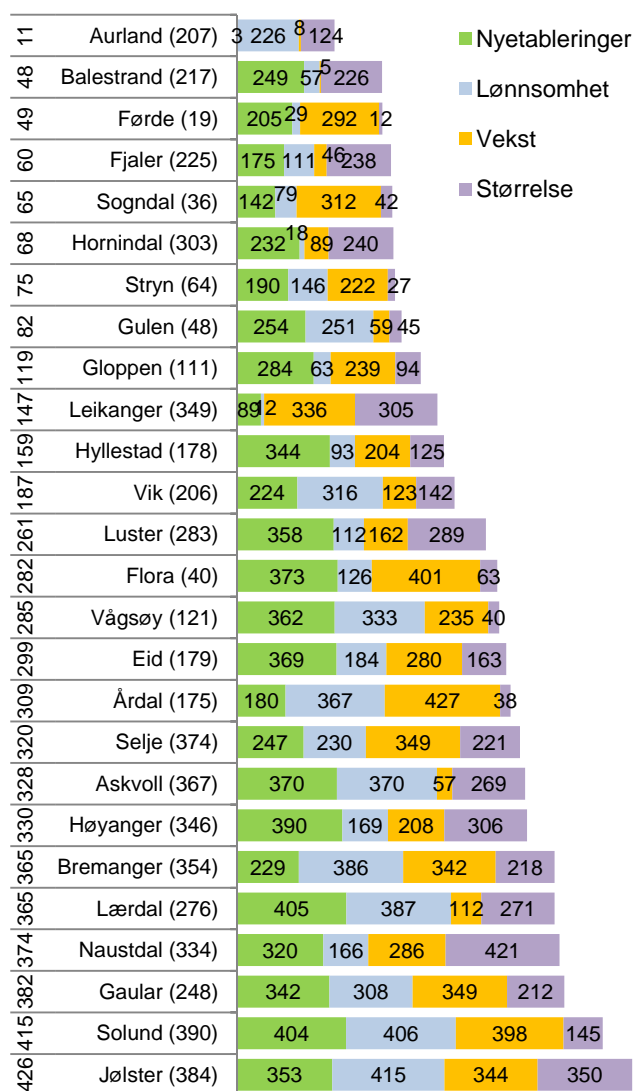
Aurland er beste kommune i Sogn og Fjordane i NæringsNM for 2010, og kommer på ellevtteplass i landet.

Førde er tredje best i fylket, og nummer 49 i landet. Førde gjorde det bra for lønnsomhet, og har en høy næringsstetthet. Førde har gjort det bra flere år på rad, og var nummer fem i landet i 2009. For siste fem år blir Førde dermed rangert som nummer 19.

Flora ble rangert under middels for 2010, på en 282. plass. Dette er en stor nedgang fra 2009, da kommunen ble nest best i landet. Plasseringen i 2010 er den svakeste Flora har hatt så lenge målingene er foretatt. For siste fem år er Flora rangert som nummer 40.

Naustdal er rangert på 374. plass, mens Gaular er rangert på 382. plass for 2010. Begge kommunene gjør det bedre for siste fem år, men er likevel rangert under middels for denne perioden.

Jølster er lavest rangert i fylket, og kun fire kommuner i landet har lavere rangering i NæringsNM for 2010. Jølster gjør det også svakt for siste fem år, der kommunen blir rangert som nummer 384 i landet.

Figur 45: NæringsNM for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant landets 83 regioner i 2009 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

5. Innovasjon i næringslivet

Innovasjon står sentralt for å forklare økonomisk vekst på globalt nivå. Dermed vil innovasjon også kunne være en forklaring på regional utvikling. Kan forskjeller i næringslivets innovasjon kunne forklare hvorfor noen regioner har vekst mens andre har nedgang? Og kan vi måle næringslivets innovasjonsevne?

SSB har gjennomført en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet i mange år. Det er over 6000 foretak som svarte på spørreundersøkelsen i 2008, som omfatter nesten 10 000 bedrifter. Spørreundersøkelsen er ganske omfattende, og bedrifte-

ne oppgir blant annet om de har introdusert nye produkter, prosesser og markedsføringsmetoder, og om de nye produktene er nye på markedet eller bare nye for bedriften.

Tabell 1: Spørsmål fra SSBs innovasjonsundersøkelse.

Hovedgruppe	Indikator	Kortnavn	Vekt
Produkt-innovasjon	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden	Vare	2
	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester	Tjeneste	2
	Foretaket har produktinnovasjoner som også er nye for foretakets marked	Nytt for markedet	4
Prosess-innovasjon	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon	Produksjonsmetode	2
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon	Distribusjon	1
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede støttefunksjoner	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	Vesentlige endringer i design (utseende/utformig) av en vare eller tjeneste	Design	2
	Nye media eller nye måter for promotering av produkt	Nye media	1
	Nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	Nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de ti spørsmålene i innovasjonsundersøkelsen som danner grunnlaget for de ti innovasjonsindikatorerne vi bruker i denne analysen. De ti indikatorerne kan slås sammen til tre hovedtyper innovasjon: Produktinnovasjon, prosess-innovasjon og markedsinnovasjon. Samtidig har vi gitt de ti indikatorerne ulike vektninger som brukes når vi skal slå sammen indikatorerne. Spørsmålet om bedriftens innovasjoner er nye for markedet eller bare nye for bedriften har fått størst vekt, ettersom det er det eneste spørsmålet hvor det skilles mellom hva som er nytt i markedet og hva som bare er nytt for bedriften. Spørsmålene om nye måter for pro-

dukt plassering eller nye metoder for prising har fått lavest vekt. Dette er spørsmål som synes en del mindre viktig enn f. eks. spørsmålet om bedriften har introdusert produktinnovasjon.

Indikatorerne som er valgt forteller om i hvilken grad bedriftene har gjennomført innovasjoner. I andre sammenhenger er innovasjon og forskning og utvikling (FoU) ofte blandet sammen. Vi anser FoU til å være en av mange mulige kilder til innovasjon, og ønsker derfor å måle faktisk innovasjon og ikke FoU-intensitet. Derfor har vi ikke brukt bedriftens FoU-aktivitet i indikatorsettet.

5.1 Indikatorer for innovasjon

Innovasjonsundersøkelsen er rettet mot foretak av forskjellige typer. Noen har bare én lokalisering, enbedriftsforetak. Disse er enkle å forholde seg til, ettersom de kan plasseres i en region. Foretak som har produksjon på flere steder, såkalte flerbedriftsforetak, skaper noen problemer. Foretakene svarer på foretaksnivå, dvs. det finnes ett svar på hvorvidt foretaket har hatt innovasjon, men vi vet ikke om dette gjelder alle foretakets bedrifter som er spredt på flere regioner. Dette løser vi gjennom å ta med

begge foretakstypene, men vekte enbedriftsforetakene dobbelt så mye som flerbedriftsforetakene.

Vi kan måle innovasjon som andel av foretak med innovasjon. Da vil alle foretak telle likt uansett størrelse. Vi kan også måle innovasjon etter andelen av de sysselsatte som er i innovative foretak. Da vil de store bedriftene telle mer enn de små. For regioner med store hjørnesteinsbedrifter vil resultatene fra disse lett bli dominerende. Dette løser vi gjennom å bruke begge målemetoder, men vekte indikatorene for andel bedrifter dobbelt så mye som indikatoren for andel av sysselsetting.

Tabell 2: Verdier for de ulike innovasjonsindikatorerne for Sunnfjord. Hver indikator går fra 0=dårligste region til 100=beste region.

		Frekvenser enbedrifts- foretak	Frekvenser flerbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel enbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel flerbedrifts- foretak	Totalt
Produktinnovasjon	Vare	21,8	37,8	12,1	31,1	20,7
	Tjeneste	60,4	26,8	60,8	17,0	58,3
	Nytt for markedet	50,5	40,8	54,2	28,2	47,2
Prosessinnovasjon	Produksjonsmetode	29,5	31,7	9,9	9,9	19,6
	Distribusjon	0,0	63,0	0,0	50,6	25,4
	Støttefunksjon	0,0	50,5	0,0	20,6	11,6
Markedsinnovasjon	Design	43,5	28,6	26,7	29,8	32,1
	Media	48,4	23,8	50,8	20,5	35,8
	Kanal	23,1	13,0	23,5	7,6	17,2
	Prising	42,7	30,0	50,0	22,6	32,9

Ettersom vi har ti innovasjonsindikatorer som er målt på fire ulike måter, får vi til slutt hele 40 indikatorer for innovasjon i en region.

I tabellen over har vi vist resultatene for Sunnfjord. Til høyre i tabellen har vi summert resultatene for de ti innovasjonsindikatorerne.

Næringslivet i Sunnfjord skårer under middels for ni av de ti innovasjonsindikatorerne. Det er bare frekvensen for introduksjon av nye tjenester som er høyere enn middels. Indikatoren for at produktin-

novasjonene er nye for markedet er nesten middels. Ellers er det en lavere andel innovative bedrifter i Sunnfjord enn middels for alle indikatorene.

Resultatene i de andre regionene i Sogn og Fjordane er også dårlige. Regionene i nabofylkene Møre og Romsdal og Hordaland er gode, her er næringslivet ganske innovativt. Vestlandet som landsdel kommer dermed ganske heldig ut av innovasjonsmålingene.

5.2 Innovasjon i Sunnfjord

I figur 46 ser vi hvordan Sunnfjord kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorne sammenliknet med de andre regionene.

I tillegg til indikatorene i tabell 2, har vi tatt med en indikator for den relative størrelsen til næringslivet som er omfattet av målingene. Regioner som har relativt mange bedrifter i de bransjene som er undersøkt, blir dermed ”premiert” i forhold til næringsssvake regioner.

Videre bruker vi rangeringsnumrene for de tre hovedtypene innovasjon og størrelse for å rangere regionene.

Sunnfjord har høy andel av bedrifter med innovasjon i tjenester, men en lav andel med innovasjon i form av nye varer. Det er litt under middels andel av bedrifter som har nye produkter eller tjenester som er nye for markedet. Sunnfjord skårer ganske svakt på indikatorene for prosessinnovasjon og markedsinnovasjon. Sunnfjord har ganske mye næringsliv, og skårer dermed best på indikatoren ”størrelse”.

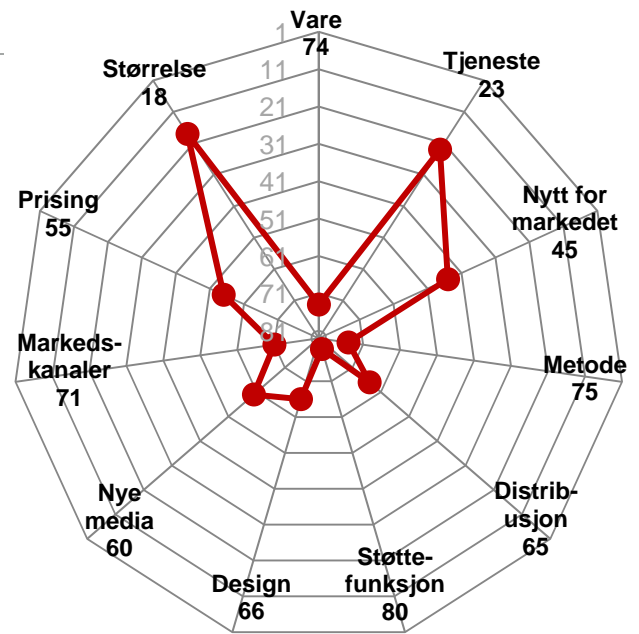
Regionene på Vestlandet

I figur 47 er indikatorene samlet i de tre hovedtypene innovasjon, som igjen danner grunnlaget for en samlet innovasjonsgrad. Resultatene er vist for regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane.

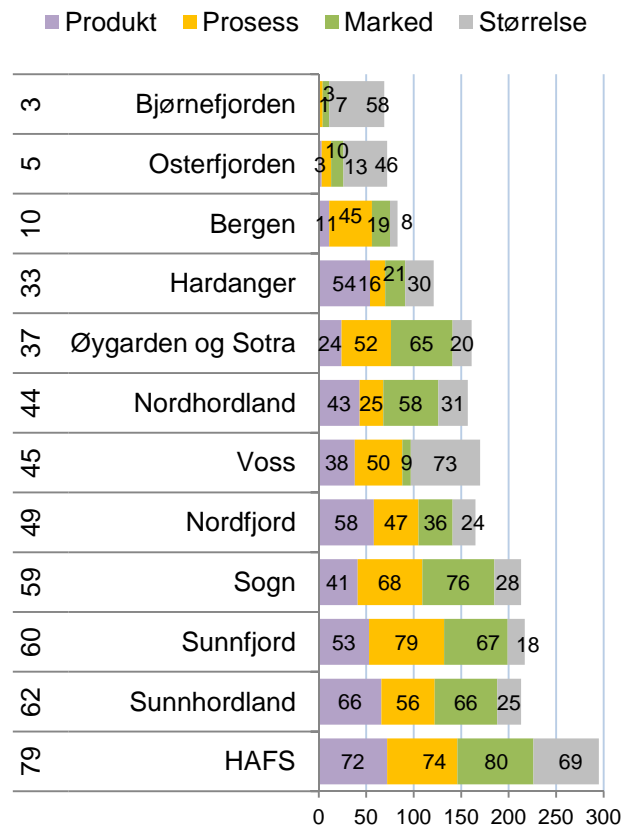
Bergen og omkringliggende regioner har en høy andel bedrifter med innovasjon og skårer høyt.

Regionene i Sogn og Fjordane skårer alle under middels. Sunnfjord er nummer 60 av 83 regioner i landet.

Sunnfjord får rangeringsnummer 53 for produktinnovasjon, 79 for prosessinnovasjon og 67 for markedsinnovasjon. Den samlede rangeringen for Sunnfjord blir forbedret av at regionen har ganske mye næringsliv i de aktuelle bransjene som omfattes av innovasjonsundersøkelsen.

Figur 46: Sunnfjords rangering med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon i blant de 83 regionene i landet.

Figur 47: Rangering blant de 83 regionene i landet for hver av de tre hovedtypene innovasjon samt næringslivets størrelse for regionene i Sogn og Fjordane og Hordaland. Til venstre vises rangering for samlet innovasjonsgrad.

5.3 Innovative bransjer

Det er store forskjeller mellom de ulike bransjene med hensyn til andel innovative bedrifter.

Bransjene tilknyttet informasjonsteknologi, som produksjon av datamaskiner, tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og informasjonstjenester, har en høy andel innovative foretak, både når det gjelder produkt- og prosessutvikling og markeds-innovasjon. 61,1 prosent av alle foretak som er i bransjen produksjon av datamaskiner har produktutvikling, og 31,6 prosent har introdusert produkter som er nye i markedet.

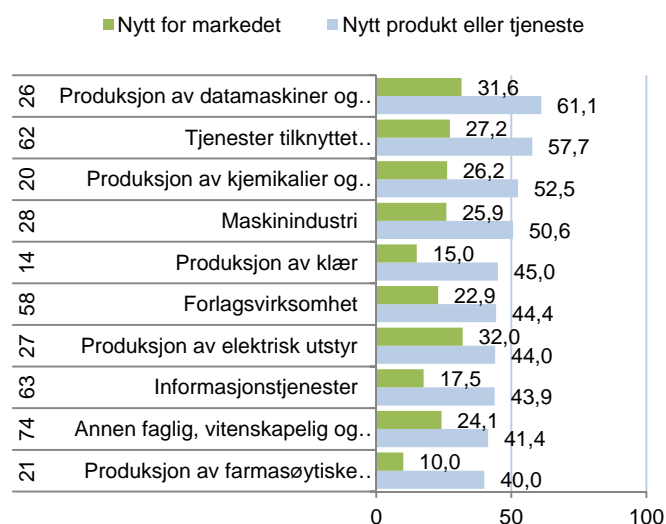
Produktutvikling trenger ikke nødvendigvis å være knyttet til teknologi. Produksjon av klær er en av bransjene med høyeste andel produktutvikling. Dette er sannsynligvis produktutvikling som ikke er teknologisk, men mer knyttet til design.

Bransjer med høy andel foretak med prosessutvikling er i stor grad de samme som har høy andel produktutvikling. I bransjene tjenester knyttet til informasjonsteknologi og telekommunikasjoner er det en høy andel av bedriftene som har introdusert nye støttefunksjoner. Det er mest sannsynlig nye støttefunksjoner basert på informasjonsteknologi. For bransjer som produksjon av kjemikalier og metaller er det mer tradisjonell utvikling av produksjonsmetoder som dominerer.

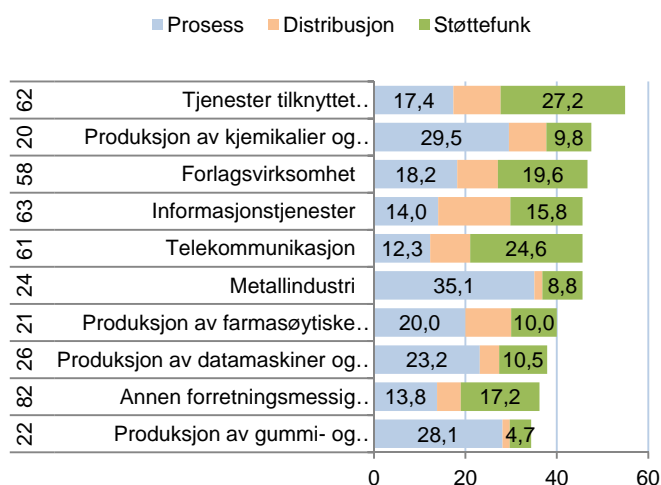
Når det gjelder markedsinnovasjoner, er det bransjen produksjon av drikkevarer som har høyest andel innovative foretak. Her er også produksjon av klær og produksjon av lær og lærvarer høyt rangert.

Noen bransjer har nesten ikke foretak med innovasjon. Det gjelder for eksempel transport og bygg og anlegg.

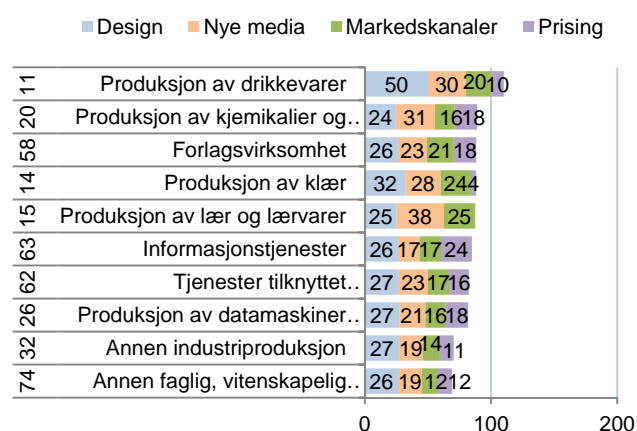
De store forskjellene i andel innovative foretak mellom bransjene, gjør at ulik bransjestruktur kan få stor betydning for andel innovative foretak i regioner. Regioner med ulik bransjestruktur vil kunne få ulik andel innovative foretak på grunn av bransjestrukturen.

Figur 48: Bransjene med høyest andel innovative foretak, produktutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 49: Bransjene med høyest andel innovative foretak, prosessutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 50: Bransjene med høyest andel innovative foretak, markedsinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

5.4 Internasjonalisering

Innovasjonsundersøkelsen inneholder også opplysninger om bedriftenes markedsorientering. Det spørres om bedriften har hovedmarkedet lokalt, nasjonalt eller internasjonalt. Dette kan vi bruke til å se hvilke områder som har det mest internasjonale næringslivet.

I figur 51 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder internasjonalisering. Her er det brukt to forskjellige indikatorer. Den ene er andelen av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at hovedmarkedet er utenfor Norge. Den andre indikatoren er andelen av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge.

Agderfylkene, Møre og Romsdal, Nordland og Finnmark har det mest internasjonale næringslivet av fylkene.

I Sogn og Fjordane hadde 12,1 prosent av foretakene som ble spurt i innovasjonsundersøkelsen hovedmarkedet utenfor Norge. Det plasserer Sogn og Fjordane på en tolvteplass. Andelen av sysselsettingen i internasjonalt orienterte selskap er på 20,0 prosent. Det er altså flere små internasjonalt orienterte selskap i Sogn og Fjordane.

Sogn og Fjordane er således litt under middels når det gjelder internasjonalisering i næringslivet.

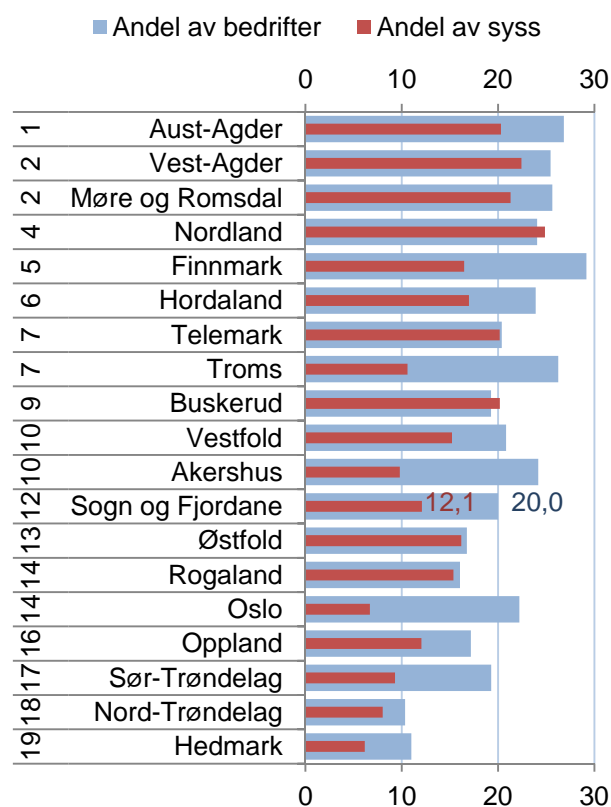
Internasjonalisering i regionene

Regionene kan også måles med hensyn til internasjonalisering i næringslivet. I figur 52 ser vi hvordan regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane kommer ut.

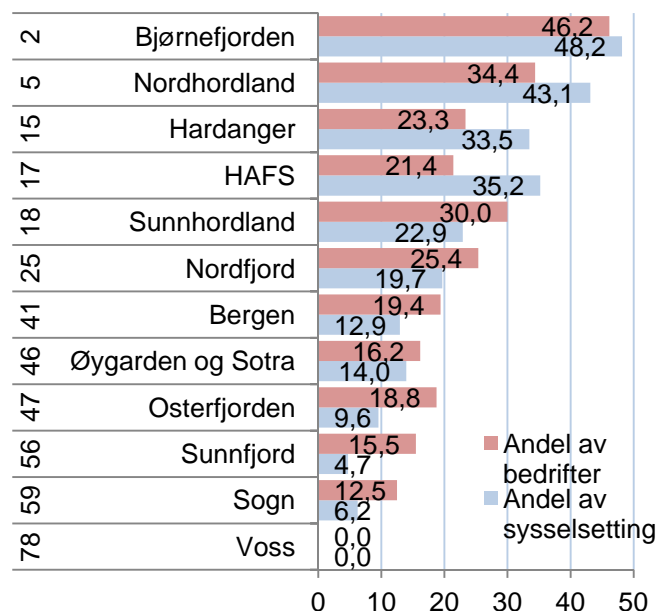
Bjørnefjorden og Nordhordland er av de mest internasjonale næringslivsregionene i landet.

HAFS kommer også godt ut på landsbasis, på en 17. plass av alle landets 83 regioner. Nordfjord har også et internasjonalt næringsliv og er på plass nummer 25.

Sunnfjord og Sogn har under middels internasjonalt næringsliv på 56. og 59. plass.

Figur 51: Rangering av fylkene etter andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge.

Figur 52: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen i regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge. Til venstre er regionens rangering blant de 83 regionene i landet.

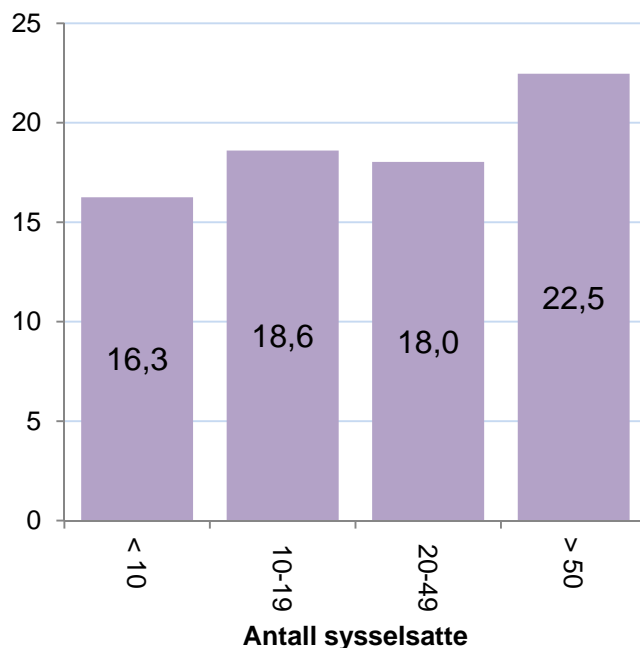
5.5 Innovasjon og størrelse

Er det en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og sannsynligheten for at de er innovative?

I figur 53 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer med størrelsen på bedriftene, målt med antall sysselsatte. Blant bedrifter med over 50 sysselsatte oppga 22,5 prosent at de hadde introdusert nye produkter. Blant bedrifter med mindre enn 10 ansatte oppga 16,3 prosent at de hadde hatt produktutvikling.

Det er tilsynelatende en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og innovasjon. Store bedrifter har høyere sannsynlighet for å være innovative enn små bedrifter.

Store bedrifter har større ressurser og har dermed lettere for å kunne sette av midler til utvikling. Store bedrifter har også ofte et større produktspekter og dermed også flere produkter som vil kunne trenge fornying.

Figur 53: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter bedriftens størrelse.

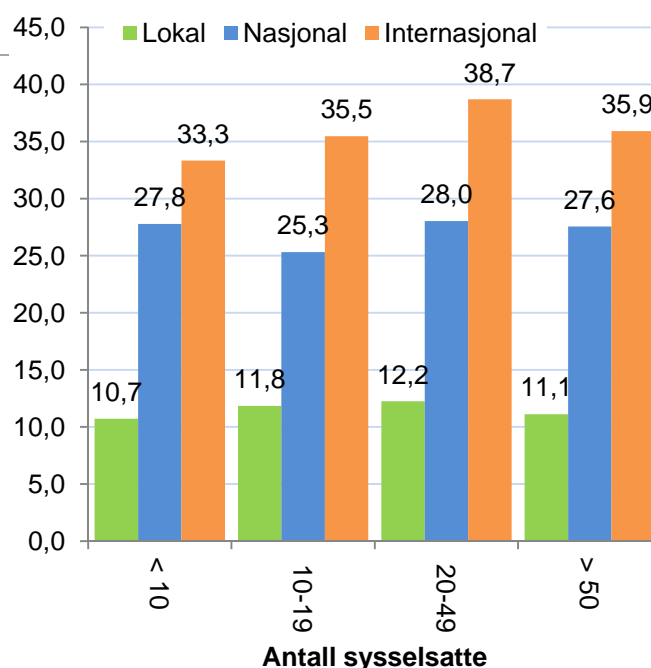
5.6 Innovasjon, størrelse og internasjonalisering

I figur 54 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer mellom bedrifter med ulik størrelse og ulik markedsorientering. Vi kan se at det er en sterk sammenheng mellom markedsorientering og innovasjon. Bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge har langt høyere sannsynlighet for produktinnovasjon enn de andre. Bedrifter med et nasjonalt marked har også langt høyere andel innovative bedrifter enn bedrifter med et lokalt marked.

Det er imidlertid liten forskjell i andelen innovative bedrifter i ulik størrelse.

Markedsorienteringen til bedriften synes dermed å være langt viktigere enn størrelsen for om bedriften er innovativ.

De store bedriftene er oftere internasjonalt orientert, mens de minste ofte er lokalt orientert. Det er årsaken til at vi fikk den tilsynelatende positive sammenhengen mellom størrelse og innovasjon i figur 53.

Figur 54: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter størrelse og markedsinnretning.

5.7 Innovasjonsklima

Hvis et fylke har høy innovasjonsfrekvens på grunn av at de har et næringsliv med mange bedrifter og foretak i bransjer med høy innovasjon, kan dette gi et litt feilaktig bilde av hvor sterkt fylket er på innovasjon. Vi ønsker derfor å se på hvordan fylkene gjør det når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse målt i antall ansatte. Dette har vi gjort gjennom logistiske regresjoner der de enkelte innovasjonsindikatorne er brukt som avhengig variabel. Resultatet kan brukes til å se hvor høy andel innovasjonsforetak de enkelte fylkene har, gitt bransjestruktur og størrelse. Dette kaller vi innovasjonsklima. Hvis et fylke har høy innovasjonsandel gitt bransje og størrelse, betyr det at regionen har et sterkt innovasjonsklima.

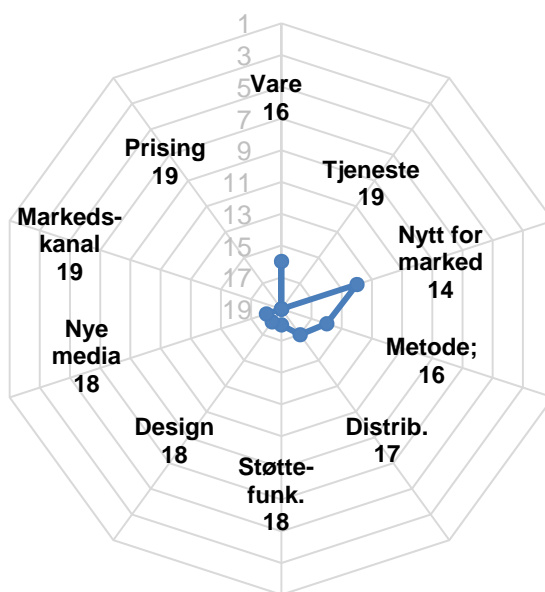
I figur 55 ser vi rangeringen til Sogn og Fjordane for de ulike indikatorene når vi tar hensyn til bransje og størrelse. Vi ser at Sogn og Fjordane gjør det svakt på de fleste indikatorer. Produktinnovasjon som er nytt for markedet er den indikatoren som Sogn og Fjordane skårer høyest for, her er fylket rangert som nummer 14.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima er ikke direkte sammenlignbart, siden datagrunnlaget er litt uliktⁱⁱⁱ.

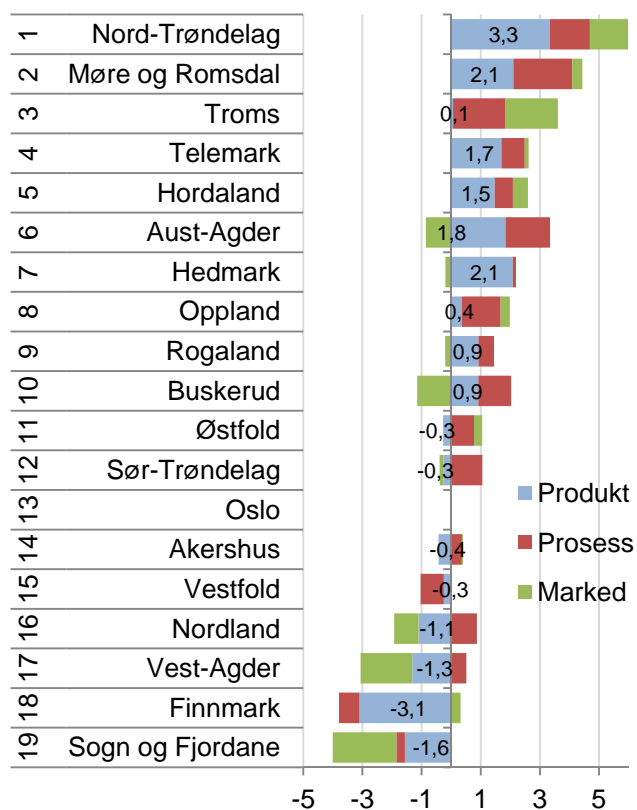
Figur 56 viser de standardiserte koeffisientene fra regresjoner for hver av innovasjonstypene. Verdiene er vektet på samme måte som tidligere, som blant annet betyr at produktinnovasjon får høyest betydning. Oslo er brukt som referansefylke. Verdiene til Oslo er derfor null og betyr at Oslo er "utgangspunktet". Fylker som har positive verdier har bedre innovasjonsklima enn Oslo. Verdiene gir en indikasjon på hvor viktig de ulike innovasjonstypene er for den samlede rangeringen.

Nord-Trøndelag har sterkest innovasjonsklima, og det er spesielt innenfor produktinnovasjon Nord-Trøndelag gjør det bra. Møre og Romsdal kommer på andreplass. Begge disse fylkene hadde også høy innovasjonsfrekvens. Troms og Telemark på de to neste plassene gjør det derimot bra for innovasjonsklima, men hadde ikke høy innovasjonsfrekvens. Oslo og Akershus var på topp for innovasjonsfrekvens, men har svakt innovasjonsklima.

Sogn og Fjordane har svakest innovasjonsklima av alle fylkene.

Figur 55: Sogn og Fjordane sin rangering for innovasjonsklima på de ulike innovasjonsindikatorne.

Figur 56: Innovasjonsklima for fylkene. Vektete standardiserte koeffisienter for de tre hovedgruppene innovasjonsindikatorer.

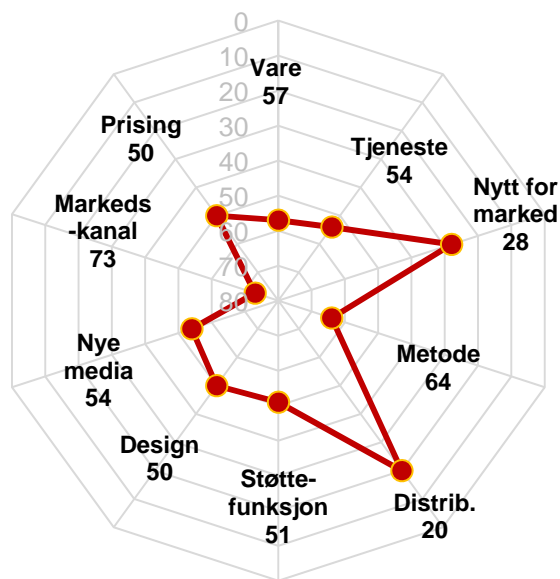
Innovasjonsklima i Sunnfjord

Figur 57 viser hvordan Sunnfjord kommer ut på rangeringen for innovasjonsklima for de ulike indikatorene.

Sunnfjord skårer bra på produktinnovasjon som er nytt for markedet. Her er Sunnfjord nummer 28 av 83 regioner. Dette er kanskje den viktigste indikatoren for innovasjon.

Sunnfjord skårer også høyt for andel bedrifter som har innført nye eller forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon.

For de andre indikatorene skårer Sunnfjord under middels. For mange av indikatorene er rangeringsnummeret på 50-tallet, dvs. litt under middels.

Figur 57: Sunnfjords rangering for innovasjonsklima med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon.

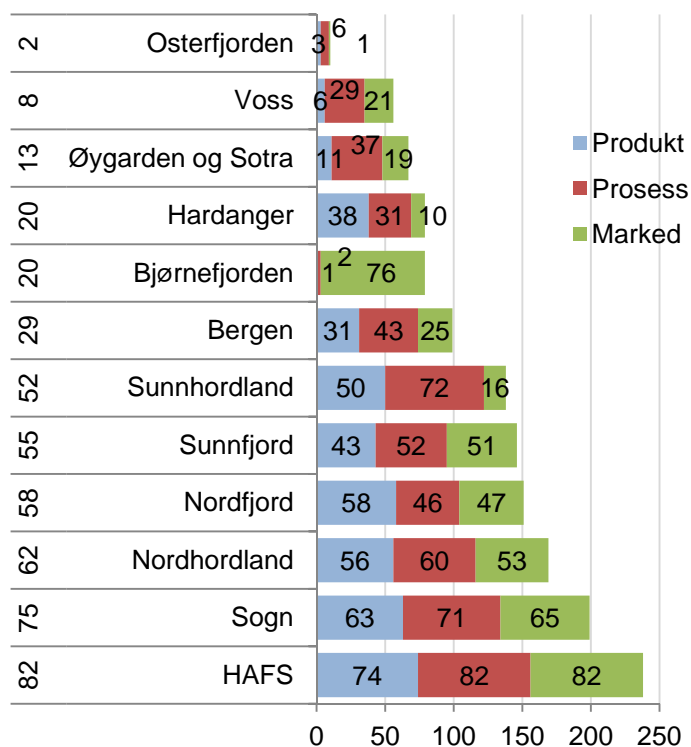
Innovasjonsklima i regionene på Vestlandet.

I figur 58 ser vi rangeringen til regionene for hver av de tre hovedtypene innovasjon og samlet. Mange Hordalandsregioner gjør det bra for innovasjonsklima. Osterfjorden har det nest sterkeste innovasjonsklimaet i landet.

Sunnfjord gjør det bedre for innovasjonsklima enn for innovasjonsfrekvens, og kommer nå på en 55. plass. Dette er likevel under middels.

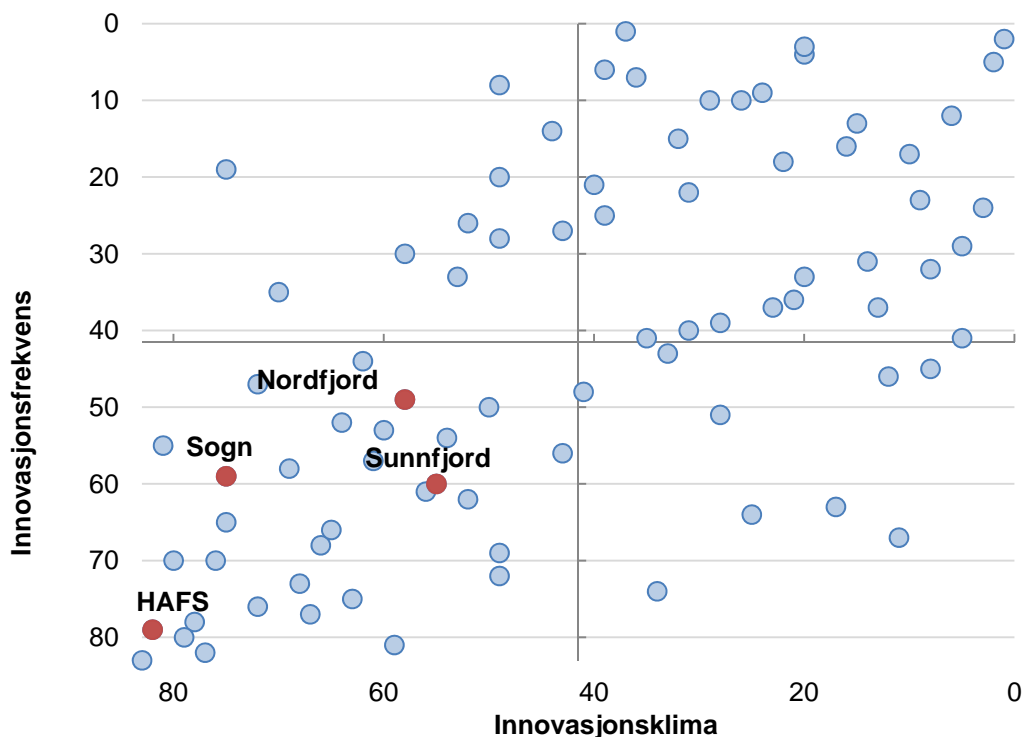
For produktinnovasjon er rangeringen til Sunnfjord nummer 43, som er bare en plassering under middels av regionene.

Sunnfjord har det beste innovasjonsklimaet av regionene i fylket. Nordfjord havner på 58. plass, mens Sogn kommer på en 75. plass. HAFS er regionen i landet med nest svakest innovasjonsklima.

Figur 58: Rangering for innovasjonsklima for de tre hovedtypene innovasjon for regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane. Samlet rangering blant landets 83 regioner vist til venstre.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima

Figur 59: Regionenes rangering for samlet innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens.

I figur 59 har vi vist rangeringen for innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens i samme diagram. Det er interessant å se dette i sammenheng, til tross for at de to ikke er direkte sammenliknbare.

Innovasjonsfrekvensen vises på den lodrette akse. Øverst i diagrammet vises regionene med høyest innovasjonsfrekvens, mens de med lavest innovasjonsfrekvens er vist nederst i diagrammet. Akse krysser i midten av diagrammet, slik at regionene over akse har over middels innovasjonsfrekvens. På den vannrette akse vises innovasjonsklima. Regionene med svakest innovasjonsklima vises til venstre i diagrammet, mens regionene med sterkest innovasjonsklima vises til høyre. Denne akse krysser også i midten, slik at regionene til høyre for akse har over middels innovasjonsklima.

De mest vellykkede regionene befinner seg i øvre høyre kvadrant. Disse har både over middels innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens. Søre Sunnmøre og Osterfjorden er de to regionene helt oppe i

øvre høyre hjørne, som gjør det best på både innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima.

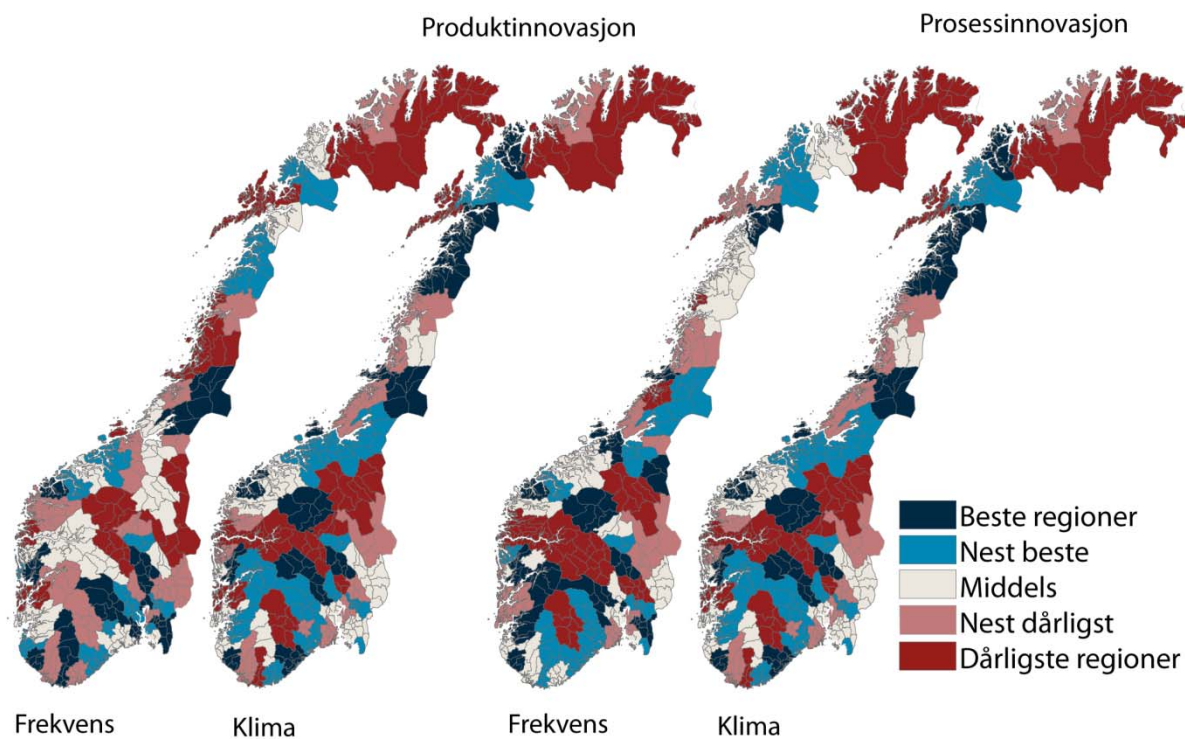
I øvre venstre kvadrant er de regionene som har høy innovasjonsfrekvens, men svakt innovasjonsklima. Disse har en bransjestruktur med høy innovasjonsfrekvens, men er ikke sterke innovasjonsregioner når man tar hensyn til bransje og størrelse.

I nedre høyre kvadrant er regionene som har under middels innovasjonsfrekvens, men over middels innovasjonsklima. Disse regionene har en mindre gunstig bransjestruktur, men har høy innovasjon.

I nedre venstre kvadrant er de regionene med både lav innovasjonsfrekvens og svakt innovasjonsklima. Alle regionene i Sogn og Fjordane befinner seg her.

Vi kan se at det er en gruppe regioner som klumper seg i nedre venstre hjørne. Dette er regioner i Finnmark, Nordland og Sogn og Fjordane. HAFS er en av regionene som gjør det aller dårligst både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima.

Regionale trender

Figur 60: Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for produkt og prosessinnovasjon i regionene.

I figur 60 har vi sammenliknet innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for gruppene produktinnovasjon og prosessinnovasjon i regionene.

Flere regioner på Vestlandet har et sterkt innovasjonsklima. De regionene som har sterkest innovasjonsklima for produktinnovasjon er Bjørnefjorden, Søre Sunnmøre og Osterfjorden.

Sentrale regioner på Østlandet, som har høy innovasjonsfrekvens, har et langt svakere innovasjonsklima. En gunstig bransjestruktur gir en høy innovasjonsfrekvensen.

Det er mange distriktsregioner som har et sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Deler av Telemark, Buskerud og Hedmark kommer godt ut for innovasjonsklima.

For prosessinnovasjon kommer også mange Vestlandsregioner godt ut for innovasjonsklima. Regionene som har sterkest innovasjonsklima er Søre Sunnmøre og Bjørnefjorden, som også har sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Tredje

sterkeste region for prosessinnovasjon gitt bransje og størrelse er Hitra/Frøya. Denne regionen har ikke sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Hitra/Frøya har en vellykket fiskeriindustri, der det først og fremst er på prosessiden man har mulighet til å innovere.

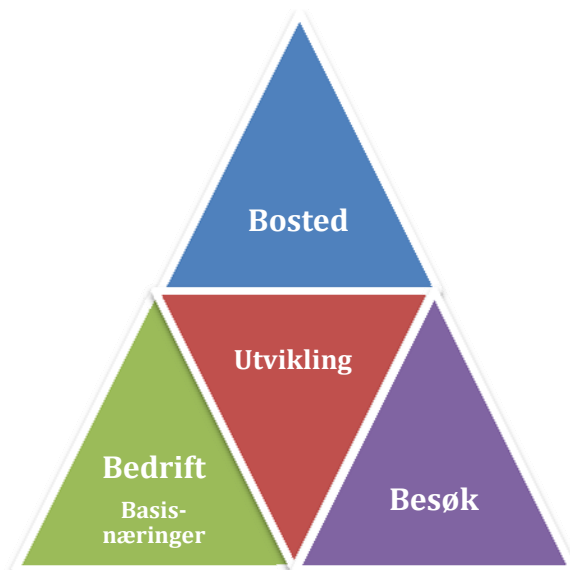
En rekke distriktsregioner i Sør-Norge viser seg å ha et betydelig sterkere innovasjonsklima enn innovasjonsfrekvens for prosessinnovasjon. Flere distriktsregioner på Østlandet kommer høyt ut på klima for prosessinnovasjon, som Nord-Gudbrandsdal, Hallingdal og Midt-Buskerud.

Finmark gjør det dårlig både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima. Enkelte regioner i Troms og Nordland kommer imidlertid bedre ut for innovasjonsklima.

Generelt er det ikke lett å finne mønstre i innovasjonsgraden mellom regionene i Norge. Det betyr at innovasjonen i næringslivet ikke følger landsdelene, men er spredt rundt i landet.

6. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosted og bedrifter. Den første versjonen av Attraktivitetspyramiden ble utviklet i 2010. I denne rapporten presenterer vi den nye versjonen – som beholder de samme prinsippene, men med noen metodiske forbedringer^{iv}.

Attraktivitetspyramiden forklarer steders vekst som et resultat av tre typer attraktivitet: Bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet.

Bedriftsdimensjonen fokuserer på steders attraksjonskraft som produksjonssted for varer og tjenester som kan eksporteres til andre steder. Dette er produksjon knyttet til naturressurser, som landbruk, fiske og utvinning, vareproduserende industri og teknologiske tjenester. Vi kaller dette basisnæringer. Mange steder er basert på denne typen attraktivitet, ved at de har hatt gunstige betingelser for primærnæringer, eller for industriproduksjon gjennom nærhet til råvarer eller kraft. I dag er teknologiske tjenester en type produksjon som kan selges over lange avstander, hvor råstoffet er kompetent arbeidskraft. Teknologiske tjenester er en raskt voksende næring som har helt andre lokaliseringsbetingelser enn naturbasert næring og industri.

Mange steder har også vokst fram gjennom å være attraktive for besøk. Ofte har denne attraktiviteten

oppstått gjennom at steder har vært knutepunkter for kommunikasjoner. Attraktivitet for besøk skaper mange arbeidsplasser i næringer som er avhengige av direkte salg til kunder. Dette er næringer som tradisjonelt reiseliv, butikkhandel, aktiviteter, underholdning og kultur.

Attraktivitet som bosted er historisk sett en ny type attraktivitet, som etter hvert har blitt den tredje viktige drivkraften. Etter hvert som stadig flere pendler mellom bosted og arbeidssted har noen steder kunnet vokse utelukkende gjennom å være attraktive som bosteder. Slike steder har gjerne stor utpendling til naboregioner. For å måle attraktivitet som bosted bruker vi Attraktivitetsbarometeret. Attraktivitetsbarometeret måler steders tiltrekningskraft for innflytting når effekten av arbeidsplassveksten er trukket fra.

I dette kapitlet vil vi presentere de tre attraktivitetstypene hver for seg, og til slutt se på noen vekstfaktorer som ikke fanges opp av modellen.

6.1 Viktige trender

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringene er industri, primærnæring og teknologiske tjenester. Basisnæringene er følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med 14 prosent fra 2000 til 2010.

Arbeidsplasser knyttet til lokal bosetting øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene og private arbeidsplasser i undervisning og helse og omsorg.

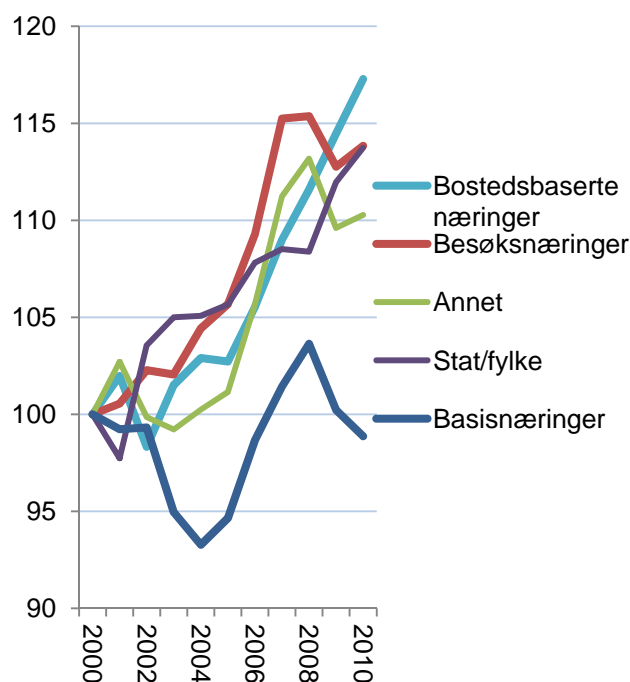
Disse tre typene av arbeidsplasser er knyttet til hver sin akse i attraktivitetspyramiden. Etter hvert som bostedsbaserte næringer og besøksnæringer vokser, blir attraktivitet for besøk og bosetting gradvis mer viktig, mens attraktivitet for bedrifter i basisnæringene gradvis blir mindre enerådende. Tidligere var regional utvikling sterkt fokusert på konkurranseutsatte næringer i basisnæringene. I dag må en også ta hensyn til de andre attraktivitetsdimensjonene.

Sammensetningen av arbeidsplassene

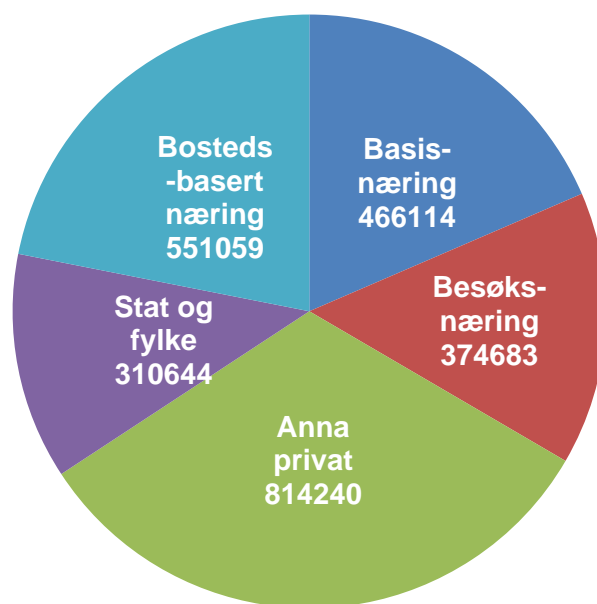
I figur 62 viser vi hvordan de ulike kategoriene av arbeidsplasser er fordelt i Norge i 2010.

Basisnæringene teller 466 000 arbeidsplasser, og er fremdeles større enn besøksnæringene, som har 375 000 arbeidsplasser. De bostedsbaserte næringene har i dag flere arbeidsplasser enn basisnæringene, men i 2000 var basisnæringene større enn de bostedsbaserte næringene.

Andre private næringer er hovedsakelig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentra. I våre analyser blir veksten i disse arbeidsplassene på et sted betraktet som en funksjon av stedets attraktivitet i sum langs de tre aksene. Men her vil også veksten kunne variere en del. Dette vil vi se nærmere på i kapittel 7.1.

Figur 61: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, besøksnæringer og bostedsbaserte næringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 62: Fordeling mellom ulike kategorier av arbeidsplasser i Norge i 2010.

6.2 Bedriftsattraktivitet

Begrepet bedriftsattraktivitet forsøker å fange opp at mange steder har grodd opp på grunn av at det har vært gunstig å produsere varer og tjenester for salg til andre regioner. Mange steder i Norge har en slik historisk bakgrunn, enten i naturressurser som fisk og landbruksarealer eller tilgang på kraft eller havner. Etter hvert har teknologibaserte tjenester vokst opp til en betydelig næring. Dette er tjenester som ikke er lokale, men som også selges i et nasjonalt eller internasjonalt marked.

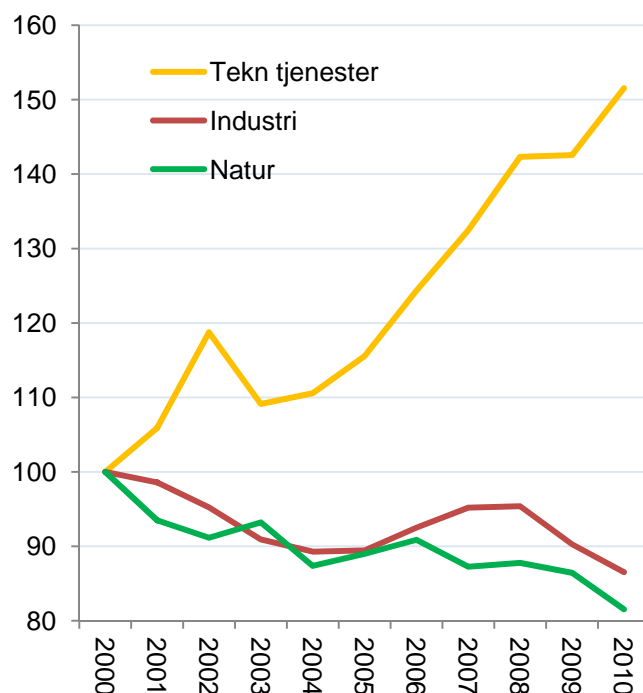
Vi kaller disse næringene basisnæringer. Vi kunne ha brukt begrepet konkurranseutsatte næringer, men mange vil hevde at landbruket ikke er konkurranseutsatt. Landbruksproduksjonen i Norge er imidlertid ikke lokalt basert, fordi produktene stort sett omsettes utenfor de stedene hvor produksjonen foregår.

Mens naturbaserte næringer, i hovedsak primærnæringene, og industrien har synkende sysselsetting, øker sysselsettingen i de teknologiske tjenestene sterkt. Distriktene har et fortrinn når det gjelder industri og naturbasert næring, ettersom de har tilgang til arealer og naturressurser. For teknologiske tjenester er det kompetente hoder som er råvarene. Disse finnes det flest av i byene. Denne utviklingen er en av drivkreftene til sentraliseringen.

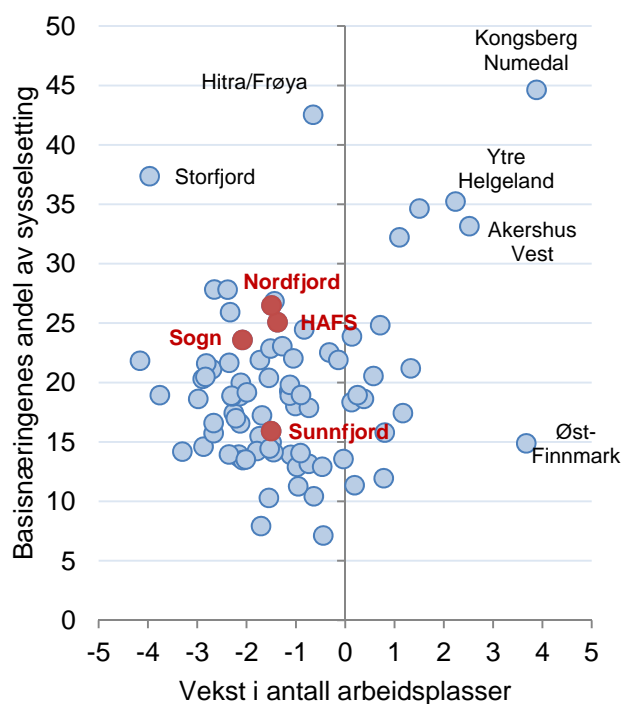
I figur 64 har vi vist nivå og vekst for basisnæringene i regionene i Norge. Kongsberg/Numedal har både høyest konsentrasjon av basisnæringer, og har samtidig hatt sterke vekst. Når vi beregner veksten har vi målt veksten i antall prosentpoeng av samlet sysselsetting i regionen. Veksten i Kongsberg/Numedal tilsvarer dermed nesten fire prosent av samlet sysselsetting i regionen.

Alle regionene i Sogn og Fjordane har hatt nedgang i basisnæringene de siste tre år.

Nordfjord, HAFS og Sogn har en relativt høy andel av sysselsettingen i basisnæringer sammenlignet med andre regioner. Dette betyr at man er spesielt sårbar for nedgang i sysselsettingen i basisnæringer.

Figur 63: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av basisnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

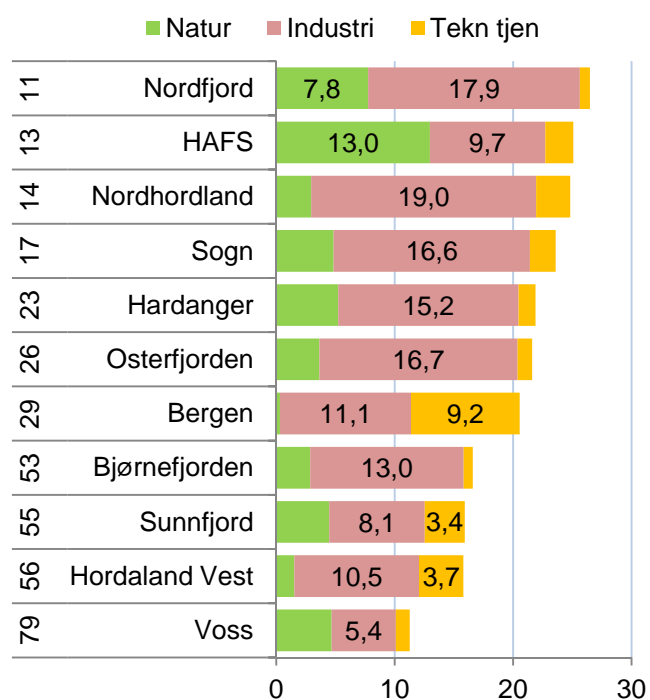
Figur 64: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Nivå av basisnæringene

I figur 65 ser vi hvordan basisnæringene er fordelt på de tre kategoriene. Industrien er den største næringen av disse på landsbasis.

Nordfjord er 11 elleve av de 83 regionene når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer. Dette som følge av mange arbeidsplasser i industrien i Nordfjord, men det er også mange arbeidsplasser i naturbaserte næringer. HAFS er nummer 13 i landet. Den største næringen i HAFS er naturbaserte næringer. Sogn er nummer 17 i landet, og har en stor andel sysselsatte i industrien.

Sunnfjord er eneseste region i Sogn og Fjordane som har under middels andel arbeidsplasser i basisnæringer. Sunnfjord er imidlertid av regionene som har en del sysselsetting i teknologiske tjenester.

Figur 65: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringer i 2010. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

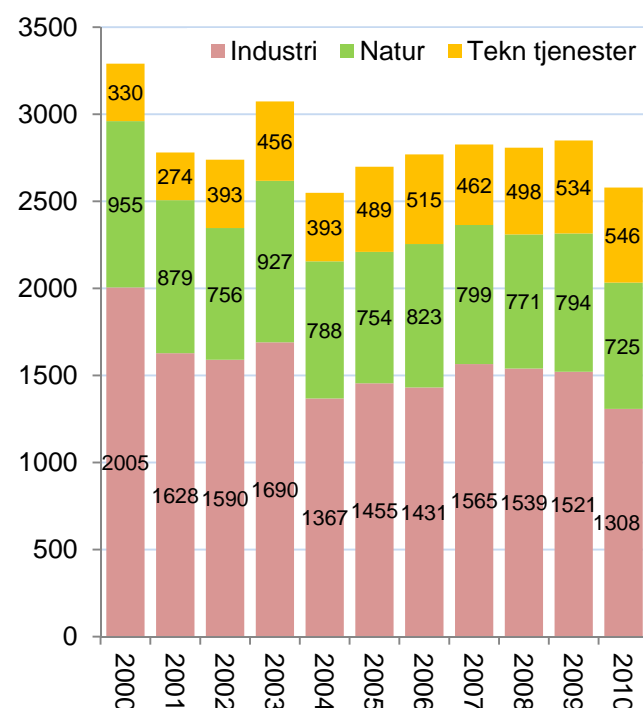
Utvikling i basisnæringene i Sunnfjord

I figur 66 ser vi hvordan antall arbeidsplasser i de ulike kategoriene av basisnæringer har utviklet seg i Sunnfjord.

Antall industriarbeidsplasser har sunket mye fra 2000 til 2010. Det forsvant særlig mange i 2004 og 2010.

Samtidig har det også vært nedgang i naturbaserte næringer, som har falt fra 955 til 725 arbeidsplasser fra 2000 til 2010.

Teknologiske tjenester er imidlertid en vekstnæring, også i Sunnfjord. Her har antall arbeidsplasser økt fra 330 til 546. Veksten har ikke vært nok til å kompensere for tapet i industri og naturbasert næringsvirksomhet.

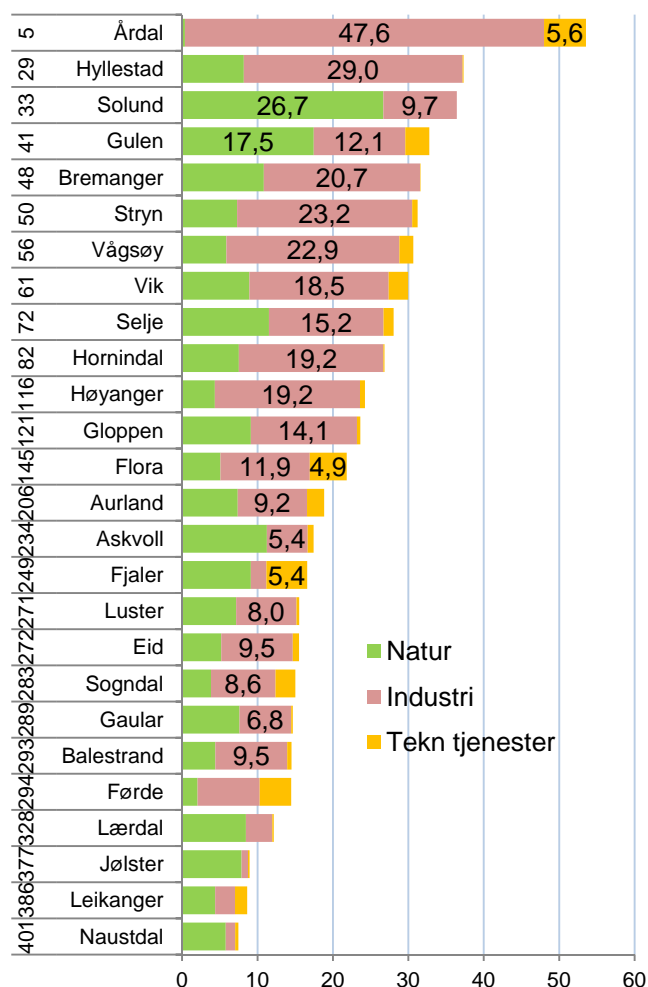
Figur 66: Utvikling i antall arbeidsplasser i de tre kategoriene av basisnæringer i Sunnfjord i perioden 2000-2010.

Nivå kommuner

I Sogn og Fjordane er det mange utpregede bedriftskommuner. Årdal er nummer fem av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer. Flertallet av kommunene i Sogn og Fjordane har over middels antall arbeidsplasser i basisnæringer.

Flora har mest basisnæringer av kommunene i Sunnfjord. Flora har høyest andel teknologiske tjenester av kommunene i fylket.

De andre kommunene har lav andel basisnæringer. Naustdal har minst av alle kommunene i Sogn og Fjordane.

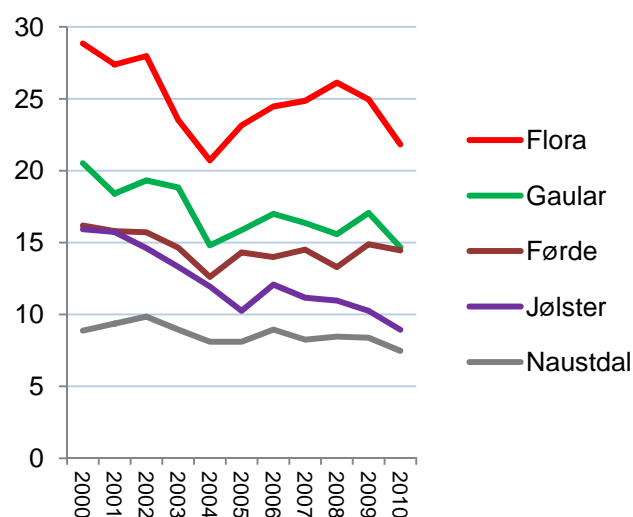
Figur 67: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

Vekst kommuner

Basisnæringene i Flora har hatt store svingninger de ti siste årene. De siste to årene har det vært kraftig nedgang.

Gaular og Jølster har også hatt klar nedgang de ti siste årene.

I Førde og Naustdal har det også vært nedgang, men forholdsvis lite.

Figur 68: Utvikling i antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i kommunene i perioden 2000-2010.

6.3 Besøksattraktivitet

Noen steder har stor trafikk av personer som kommer på besøk av ulike årsaker. Slike steder får mange ekstra arbeidsplasser i besøksnæringene. Som besøksnæringer regner vi med virksomheter hvor kunden må møte opp personlig. Turisme er en typisk besøksnæring, og er knyttet opp til bransjene overnatting og servering, og i økende grad til underholdning, kultur og aktiviteter. All butikkhandel er også besøksnæringer. I Norge er butikkhandelen den største av besøksnæringene.

Antall arbeidsplasser innen overnatting har sunket ganske sterkt de siste ti årene. Handel og servering er næringer som vokser, mens aktivitetsnæringene vokser svært raskt. Dette avspeiler en dreining fra tradisjonell overnatting til aktiviteter, kultur og underholdning.

Noen steder har en ”negativ besøksbalanse”, som fører til handelslekkasje. Når vi beregner nivået til stedsers besøksnæringer, trekker vi fra de arbeidsplassene som er antatt å betjene de som bor på stedet. Dermed vil noen steder få et nivå som er under null.

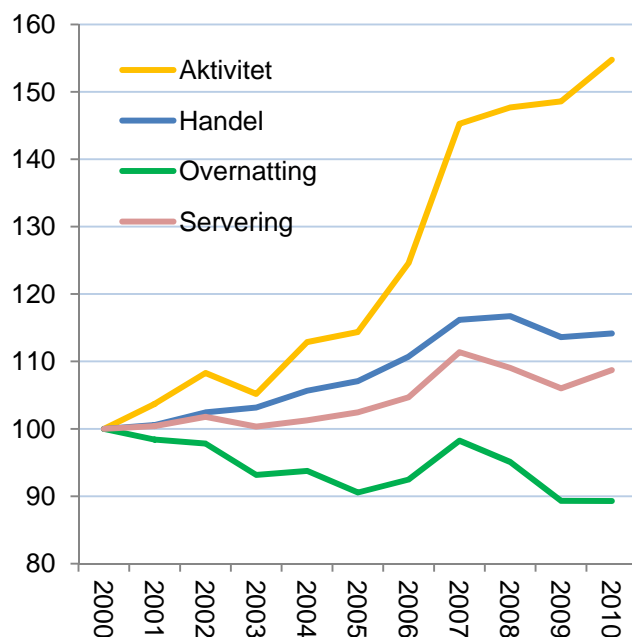
I figur 70 ser vi hvordan regionene i Norge fordeler seg med hensyn til nivået på besøksnæringene og veksten de siste tre årene.

Hallingdal har det høyeste nivået, og 11 prosent av sysselsettingen i regionen er beregnet å komme av besøk utenfra. Besøksnæringene i Hallingdal har krympet de siste tre årene tilsvarende én prosent av sysselsettingen i regionen, mens Voss har hatt sterkest vekst av de store besøksregionene.

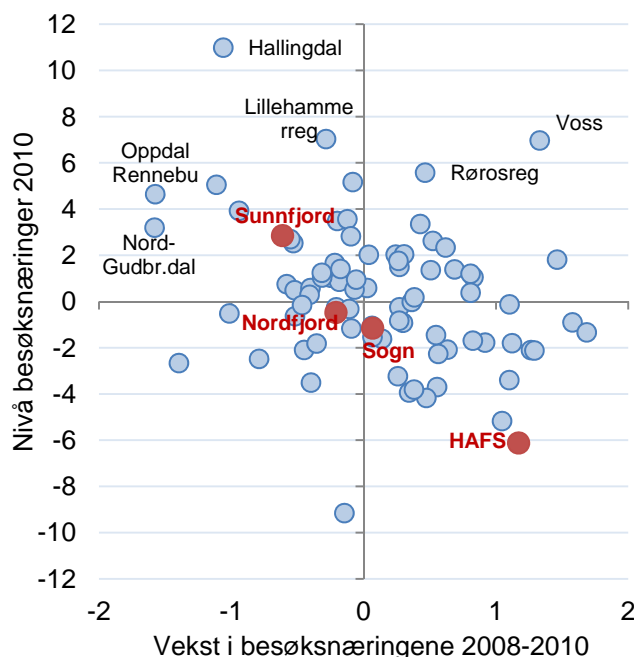
I Sogn og Fjordane er det Sunnfjord som har høyest konsentrasjon av besøksnæringer. Sunnfjord er nummer 13 av de 83 regionene i landet med hensyn til nivå på besøksnæringene. Sunnfjord har imidlertid hatt nedgang i besøksnæringene de siste tre årene.

De andre tre regionene har underskudd i besøksbalansen, selv om Nordfjord og Sogn ikke er langt fra å ha balanse. Nordfjord har hatt en liten nedgang i besøksnæringer de siste tre årene, mens Sogn har hatt en liten vekst.

HAFS er av regionene som har aller høyest besøksunderskudd i landet, men har hatt en høy vekst i besøksnæringer de siste årene.

Figur 69: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av besøksnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 70: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

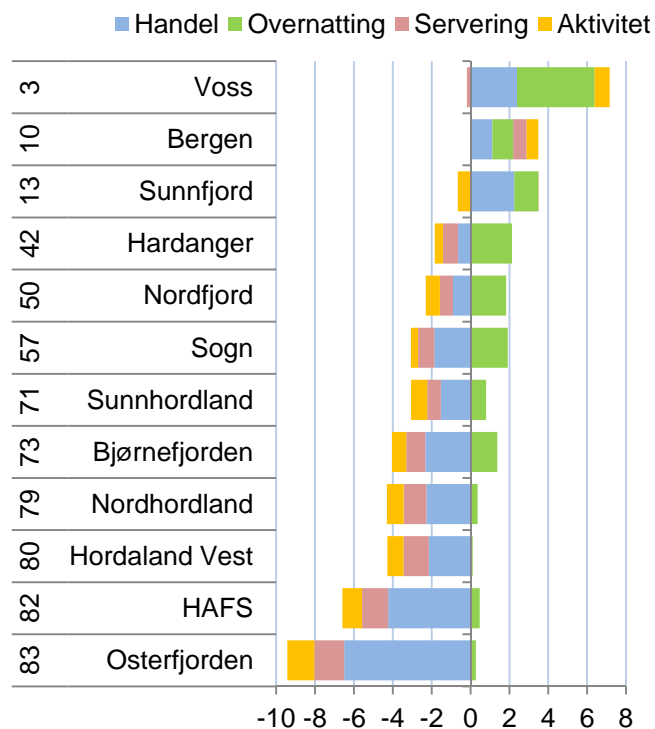
Besøksnæringene i regionene

Voss er den tredje mest utpregede besøksregionen i landet, som kommer av et stort overskudd i handel, aktivitet og mye overnatting. Sunnfjord er nummer 13 i landet, og har overskudd på handel, overnatting og servering, men forholdsvis lite aktivitet. Det er altså de største byene i de to fylkene som har høyest konsentrasjon av besøksnæringer. I Sunnfjord ser vi at det spesielt er handelen som trekker opp.

Utenom disse to regionene, har de andre regionene i Hordaland og Sogn og Fjordane under middels nivå av besøksnæringer.

Nordfjord er nummer 50 av de 83 regionene, mens Sogn er nummer 57.

HAFS har nest lavest andel besøksnæringer i landet, kun Osterfjorden har lavere andel besøksnæringer.

Figur 71: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæringer. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

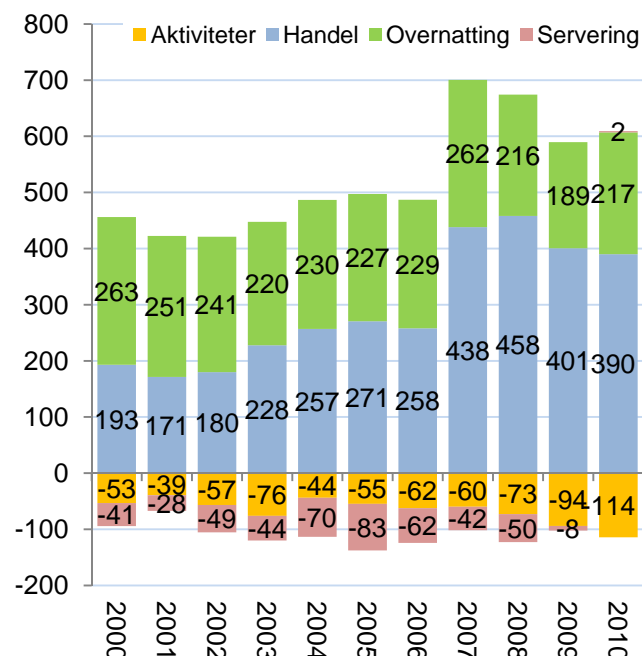
Utvikling i besøksnæringene

Sunnfjord har mye handel, og Førde er et handels-senter for store deler av fylket. Det fører til at handelen har 390 flere arbeidsplasser enn folketallet tilsier. Overskuddet i handelen økte fram til 2008, men har krympet etter dette. Svak befolkningsutvikling i fylket er negativt for handelen i Førde.

Det har vært en reduksjon i antall arbeidsplasser i overnatting i Sunnfjord, i likhet med de fleste andre regioner.

Sunnfjord har også arbeidsplasser i servering som står i forhold til folketallet. Tidligere var det underskudd i serveringsnæringen. Kafelattefaktoren er dermed økende.

Det er lite aktivitetsnæringer i Sunnfjord. Vi så at dette er en vekstnæring nasjonalt, men aktivitetsnæringene i Sunnfjord holder ikke følge.

Figur 72: Antall arbeidsplasser i de tre kategoriene av besøksnæringer i Sunnfjord i perioden 2000-2010.

Besøksnæringer i kommunene

Førde er den klart mest utpregede besøkskommunen i Sogn og Fjordane, og er rangert som nummer seks av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringer. Det er store handelsoverskuddet som har gitt Førde denne posisjonen, men Førde har også bidrag fra overnatting og et overskudd i servering. Handelsoverskuddet tilsvarer alene 10,7 prosent av samlet sysselsetting.

De fleste kommunene i Sogn og Fjordane har handelsunderskudd. Mange har også underskudd i servering og aktiviteter. Det er tydelig at kommuner som Førde og Sogndal er regionale besøkssteder, men antagelig benytter også mange av fylkets innbyggere tilbud utenfor fylket.

Flora har klart mer besøksnæringer enn middels av norske kommuner som nummer 156, og også høy kafelattefaktor.

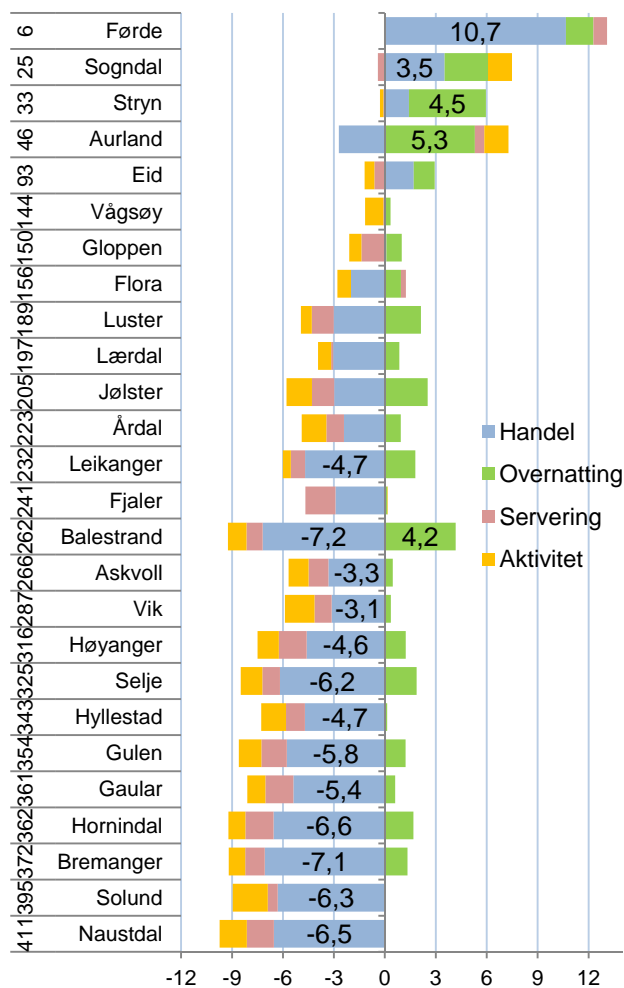
Jølster har en del arbeidsplasser i overnatting som trekker opp slik at kommunen har litt over middels nivå på besøksnæringene.

Gaular og Naustdal har svært lite besøksnæringer, og stor handelslekkasje.

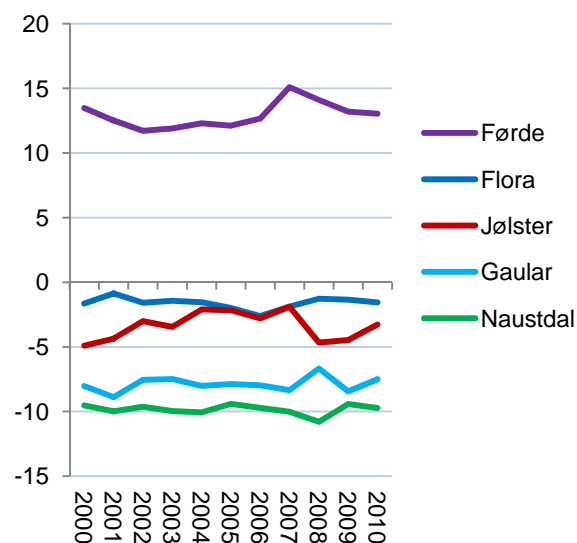
Utvikling i besøksnæringene i kommunene

Besøksnæringenes andel av sysselsettingen i de enkelte kommunene har vært veldig stabilt de siste ti årene.

Det er ikke noen spesielle bevegelser eller trender som kaller på kommentar.

Figur 73: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

Figur 74: Utvikling i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i kommunene i Sunnfjord i perioden 2000-2010.

6.4 Bostedsattraktivitet

Attraktivitetsbarometeret er en metode for å måle hvilke geografiske områder som er attraktive som bosteder. Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret for norske kommuner og regioner siden 2006.

Det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst og innflytting. Steder som har vekst i arbeidsplasser får som regel innflytting, mens steder med nedgang i antall arbeidsplasser vil ofte få utflytting.

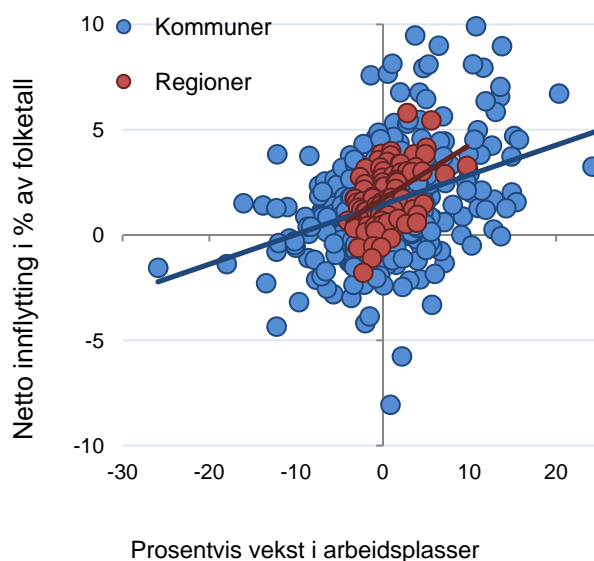
Attraktivitetsbarometeret er basert på at nettoflyttingen til mange kommuner og regioner avviker fra det som er forventet ut fra arbeidsplassveksten. Noen steder får sterk innflytting uten at det kan forklares med arbeidsplassveksten. Dette må da skyldes at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som tiltrekker seg innflyttere. Attraktivitetsindeksen er avstanden mellom den faktiske nettoflyttingen til en kommune eller en region, og den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. I figur 75 vil dette tilsvare den vertikale avstanden mellom kommunens eller regionens faktiske plassering og linjen som viser den statistiske forventede nettoflyttingen. Denne differansen kan indikere hvor høy vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

Attraktivitetsbarometeret for regioner

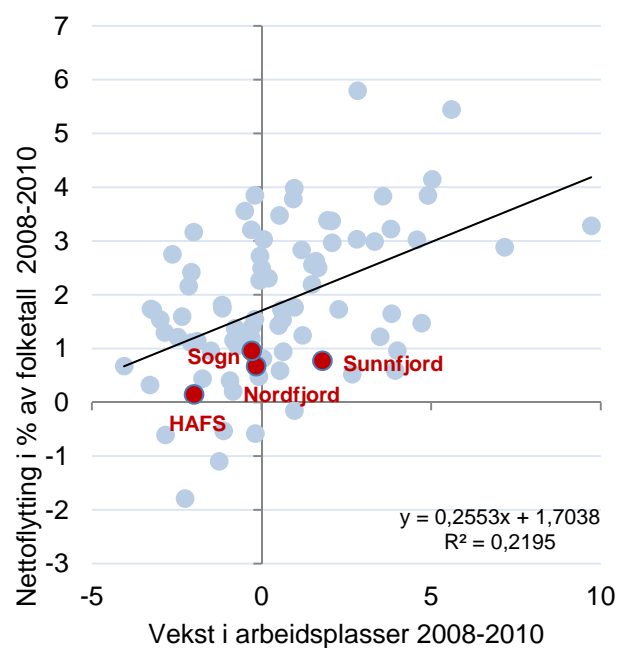
I figur 76 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for de 83 regionene i landet i den siste treårsperioden. Den høye innvandringen fra utlandet gjør at de aller fleste regionene har netto innflytting.

Tre av regionene i Sogn og Fjordane ligger til venstre, som betyr at arbeidsplassveksten har vært lavere enn middels de siste tre årene. Sunnfjord har klart bedre arbeidsplassvekst enn middels.

Ingen av regionene ligger over streken, som betyr at ingen har mer innflytting enn forventet ut fra arbeidsplassveksten. Alle regionene er dermed under middels attraktive so bosted.

Figur 75: Norske kommuner og norske regioner fordelt etter prosentvis vekst i antall arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i prosentpoeng av folketallet i perioden 2008-2010.

Figur 76: De 83 politiske regionene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Regionene i Sogn og Fjordane er markert med rødt.

Endring av Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret for 2011 er litt endret fra tidligere år. Fram til i fjor tok vi utgangspunkt i den innenlandske flyttingen mellom regioner og kommuner. Det er imidlertid skjedd en utvikling i type og nivå av innvandring, som har stor betydning for regional utvikling i Norge. Som vi kan se i figur 77, har innvandringen til Norge de siste fire årene økt til et nivå som er langt høyere enn noen sinne tidligere. Metoden bak Attraktivitetsbarometeret er derfor endret for å reflektere den nye virkeligheten for norske kommuner og regioner.

Tidligere var innvandringen til Norge i hovedsak knyttet til flukt eller familiegjenforening. Da var det ikke naturlig å knytte denne innvandringen til attraktivitet, ettersom innvandrerne i liten grad valgte bosted selv. Etter hvert har innvandringen økt sterkt, og da i form av arbeidsinnvandring fra tidligere Øst-Europa og dels livsstilsinnvandring fra Nederland og Tyskland. Dette er innvandring som er knyttet til stedenes kvaliteter. Derfor vil vi nå basere Attraktivitetsbarometeret på all flytting, både innenlands og innvandring fra utlandet.

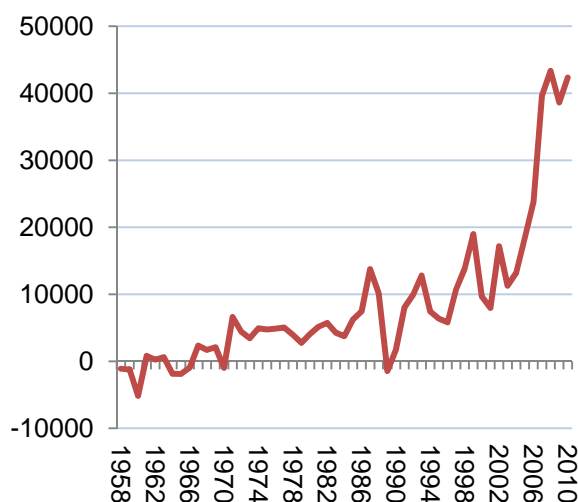
I det nye Attraktivitetsbarometeret ser vi på tre ulike typer flyttestrømmer; innvandring fra utlandet, innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og innenlands flytting av andre, det vil si de uten innvandringsbakgrunn. Innvandrerbefolkningen er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som bor i Norge.

Attraktivitetsindeksen for Sunnfjord

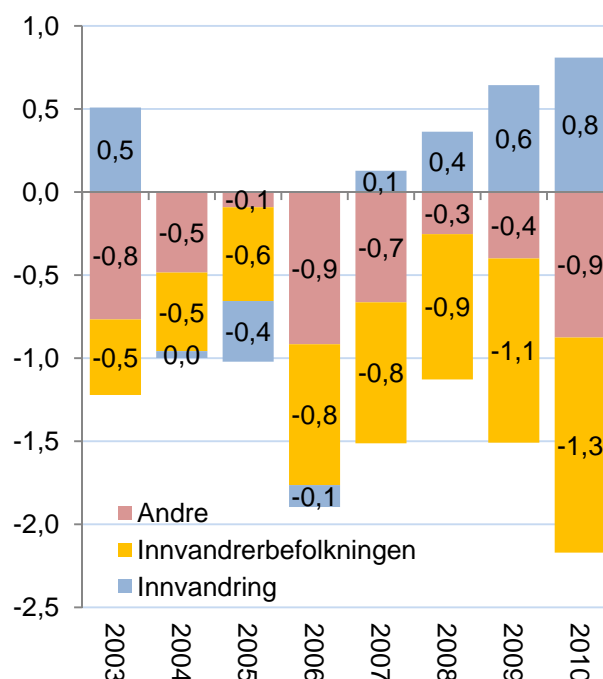
I figur 78 ser vi attraktivitetsindeksen, som viser avstanden mellom forventet og faktisk flytting, splittet opp i de tre typene flytting.

Sunnfjord har blitt gradvis mer attraktiv for direkte innvandring de siste årene. Det har bidratt positivt. Dessverre ser det ut til at det er stor utflytting fra innvandrerbefolkningen til andre regioner i Norge som trekker ned.

Sunnfjords attraktivitet til folk uten innvandrerbakgrunn har bidratt negativt i alle periodene. De tre siste periodene har bostedsattraktiviteten til Sunnfjord for denne gruppen vært fallende.

Figur 77: Netto innvandring til Norge, antall personer. Data fra SSB.

Figur 78: Attraktivitetsindeksen for Sunnfjord fra 2003 til 2010 splittet opp i tre typer flytting.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

I figur 79 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for kommunene i Norge og Sunnfjord.

Jølster har høyest innflytting og samtidig lavest arbeidsplassvekst, og framstår dermed som mest attraktiv. Naustdal har best arbeidsplassvekst, men likevel nesten ikke innflytting, selv om vi tar med innvandring, og kommer dermed dårligst ut på Attraktivitetsbarometeret.

Gaular og Førde har innflytting nært forventningslinjen og er dermed normalt attraktive.

Flora har netto utflytting når innvandringen er regnet med, og har dermed vært lite attraktiv som bosted den siste treårsperioden.

Kommunene i Sunnfjord

I figur 80 kan vi se hvilke grupper kommunene i Sunnfjord tiltrekker eller frastøter.

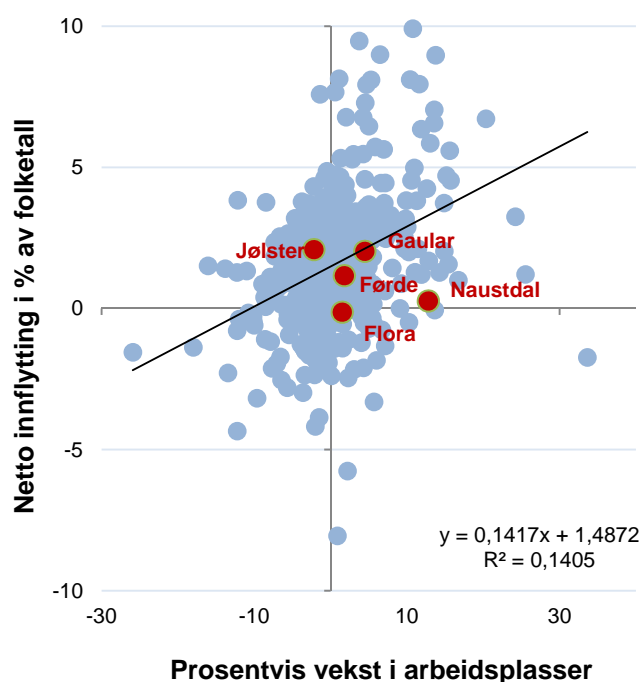
Jølster er eneste kommune i regionen som er attraktiv for de uten innvandrerbakgrunn. Samtidig har Jølster mye innvandring, og bare litt utflytting av innvandrerbefolkningen.

Gaular er nesten middels attraktiv for alle de tre gruppene.

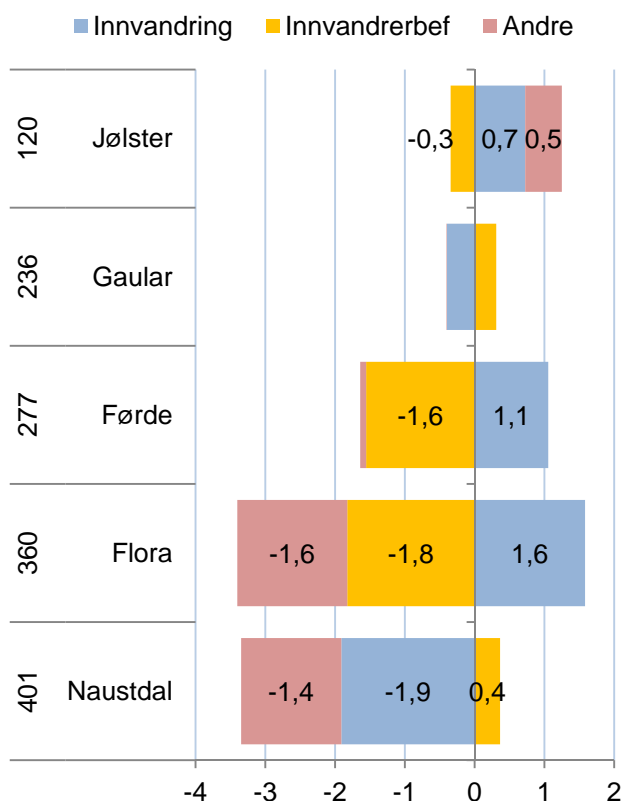
Førde har mye innvandring, men mye utflytting av innvandrerbefolkningen.

Flora har mest innvandring, men også mest utflytting av innvandrerbefolkningen. Samtidig er Flora også minst attraktiv for de uten innvandrerbakgrunn.

Naustdal har både svært liten innvandring, og er samtidig lite attraktiv for de uten innvandrerbakgrunn. Naustdal er rangert så lavt som nummer 401 av 430 kommuner i landet de siste treårsperioden.

Figur 79: De 430 kommunene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Kommunene i Sunnfjord er markert med rødt.

Figur 80: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering for samlet attraktivitet til venstre.

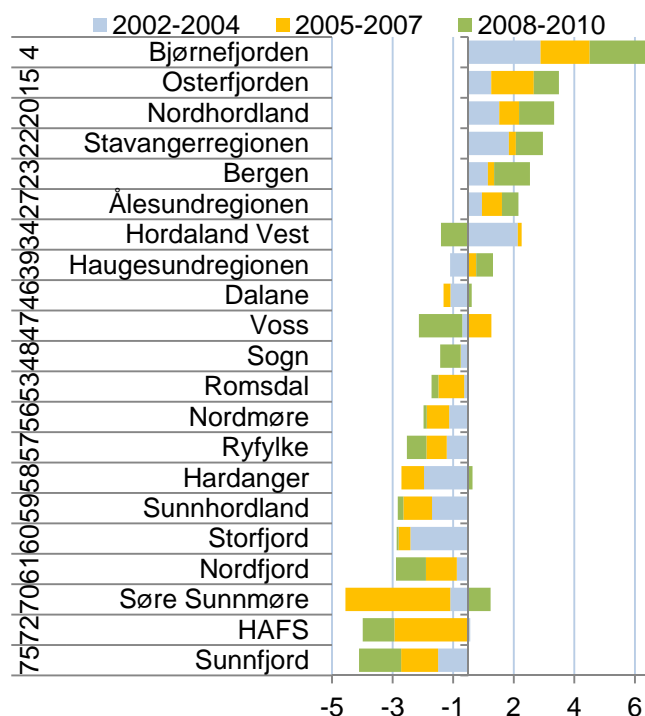
Bostedsattraktivitet på lang sikt

Selv om Attraktivitetsbarometeret er basert på tall over en treårsperiode, er det for enkelte regioner ganske store variasjoner fra periode til periode. Derfor kan det være hensiktsmessig å se flere perioder i sammenheng, slik som vist i figur 81.

Alle regionene på Vestlandet som har vært over middels attraktive de siste ni årene, er enten storbyregioner, eller ligger nært en større by.

Regionene i Sogn og Fjordane har vært under middels attraktive i alle de tre siste treårsperiodene. Større byer er magnet for unge i 20-årene, og Sogn og Fjordane mangler slike byer som kunne ha begrenset utflytting fra fylket.

Sunnfjord har hatt lavest bostedsattraktivitet av alle regionene på Vestlandet de ni siste årene, og er rangert som nummer 75 av 83 regioner i landet.

Figur 81: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for regionene på Vestlandet. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet.

Kommune i Sunnfjord

På kommunenivå finner vi større variasjoner i attraktivitet fra periode til periode.

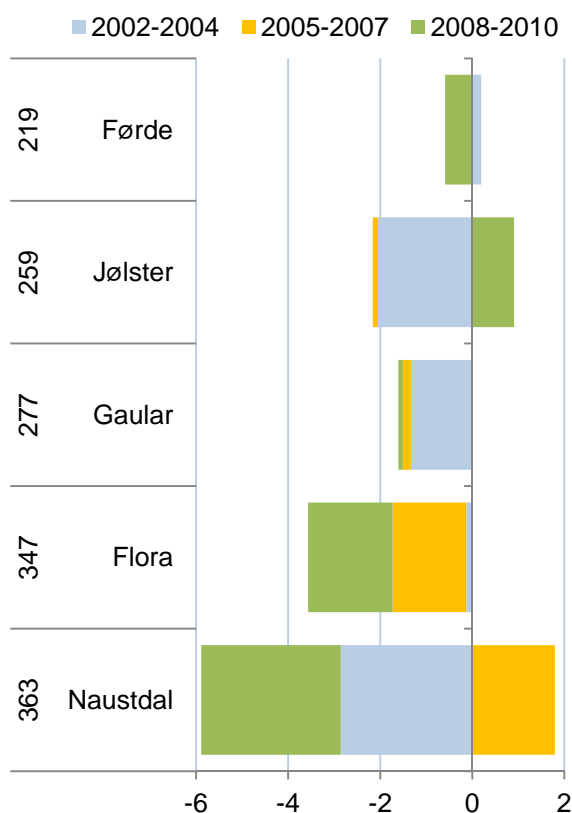
Førde har vært under middels attraktiv i den siste perioden, men var litt over middels attraktiv i første periode. Samlet over ni år er Førde rangert under middels, som nummer 219 av 430 kommuner.

Jølster var eneste kommune som hadde over middels attraktivitet i siste periode, men har vært lite attraktiv de to foregående periodene.

Gaular var lite attraktiv i den første perioden, men nær middels i de to siste.

Flora har hatt under middels bostedsattraktivitet i alle periodene.

Naustdal har hatt store variasjoner i bostedsattraktiviteten, men kommer dårligst ut på grunn av svært lav attraktivitet i første og siste periode.

Figur 82: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for kommunene i Sunnfjord. Til venstre vises rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet.

Hva skaper bostedsattraktivitet?

Attraktivitetsbarometeret er en modell der steds nettoflytting ses i sammenheng med arbeidsplassveksten. Bostedsattraktivitet blir målt gjennom å bruke faktisk nettoflytting som målestokk. Steder med høyt positivt avvik fra forventet nettoflytting blir tillagt høy bostedsattraktivitet, som forklaring på den høye innflyttingen.

Det er naturligvis enda mer nyttig og interessant å finne ut hva som gjør at et sted er attraktivt som bosted. For å finne ut mer av årsaker til bostedsattraktivitet, kan vi gjøre analyser der vi måler sammenhengen mellom steds nettoflytting og en rekke andre forhold knyttet til stedet.

I dette kapitlet vil vi vise resultatet av slike analyser av nettoflyttingen der vi ser på følgende mulige forklaringsfaktorer i tillegg til arbeidsplassveksten:

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling i prosent av arbeidsplasser og utpendling i prosent av sysselsetting. Det gir et mål for pendlingsmuligheter.

Størrelse er målt som antall innbyggere. Arbeidsmarkedsintegrasjonen og størrelsen vil til sammen erstatte sentralitetsmål, som ofte blir brukt i slike analyser. I analysene brukes logaritmen av folketallet.

Nabovekst er veksten i antall arbeidsplasser i tilstøtende områder. For kommuner er det veksten i tilhørende region utenfor kommunen, og for regioner er det veksten i fylket utenfor regionen.

Kulturindeks. Som indikator for kultur har vi brukt norsk kulturindeks^v, som er utarbeidet av Telemarksforskning. Kulturindeksen skal gi et godt bilde av om en kommune har mye kultur.

Kafétetthet er antall arbeidsplasser i kafeer, restauranter og puber i prosent av innbyggertallet.

Utdanningsnivå er andelen av den sysselsatte befolkningen med minst tre år høgskoleutdanning.

Universitet eller høgskole er målt som antall ansatte i høgskole eller universitet i prosent av befolkningen. Dette målet er null der det ikke er høgskole.

Boligbygging er målt som antall ferdigstilte boliger siste tre år i forhold til folketallet.

Det er naturligvis mulig å ta med mange andre mulige forklaringsfaktorer også, men det er uheldig å

ta med for mange faktorer i denne typen analyser. Vi har tidligere analysert en del andre faktorer som vi ikke har tatt med her, da det ikke ble påvist noen klare sammenhenger^{vi}.

I analysene har vi brukt en lineær regresjonsanalyse, der vi antar at nettoflyttingen til et sted blir påvirket av disse faktorene.

Resultatene av analysene viser retning og styrke på sammenheng mellom nettoflyttingen og de faktorene vi legger inn i modellen, når alle faktorene analyseres samtidig.

For at vi skal kunne tolke resultatene av denne typen analyser, er det viktig at vi kjenner retningen til årsaksforholdene. Det gjør vi nødvendigvis ikke, og derfor må en være forsiktig med å trekke basante konklusjoner. Regional utvikling er i virkeligheten en svært kompleks prosess, og de enkle statistiske metodene vi har muligheten til å bruke er på ingen måte representative for hva som skjer i virkeligheten. Likevel vil slike analyser kunne gi økt innsikt, og er i alle tilfeller bedre enn synsing, gjetting eller anekdotiske historier om enkeltpersoners flytتهistorier.

Hva kjennetegner kommuner og regioner som er attraktive?

I tabell 3 ser vi resultater av en analyse, der vi har analysert sammenhengen mellom kommuners nettoflytting og åtte andre faktorer. Analysene er gjort i treårsperioder, dvs. 2003 er perioden 2001-2003 osv.

Det er tre faktorer som har sterk positiv korrelasjon med nettoflyttingen i hele perioden. Det er arbeidsplassvekst i kommunen, arbeidsmarkedsintegrasjon og boligbygging.

Kafetettheten, dvs. antall ansatte i restauranter, puber og kafeer i forhold til befolkning har hatt en positiv sammenheng med nettoflyttingen i alle periodene, men med ulik styrke.

Fram til 2007 var kommunens befolkningsstørrelse signifikant positivt korrelert med nettoflyttingen, men denne sammenhengen har blitt gradvis svake, og i siste periode er det nesten ingen sammenheng.

Vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner har hatt en positiv påvirkning på nettoflyttingen i alle periodene, men sammenhengen har ikke vært signifikant i enkeltperiodene.

Til slutt har vi tatt med to indikatorer som mange setter i sammenheng med bostedsattraktivitet: Kultur og utdanningsnivå. De statistiske sammenhengene er faktisk negative i noen perioder, men alt for svake til å være signifikante. Dermed ser det ut til at kommuners kulturtilbud ikke har noen innflytelse på bostedsattraktivitet.

Utdanningsnivået i kommunene har heller ingen signifikant sammenheng med bostedsattraktiviteten.

I tabell 4 ser vi hvordan samme analyse slår ut på regionnivå. Arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsintegrasjon, befolkningsstørrelse, kafeer og boligbygging er faktorer som er positive for attraktivitet i regionene. Boligbyggingen er imidlertid langt mindre viktig for regioner, og er ikke signifikant de siste periodene. Det betyr at boligbyggingen betyr mindre for hvilken region folk flytter til, men svært mye for hvilken kommune i regionen som får innflyttingen. Også for regioner har størrelse mindre å si i siste periode.

Tabell 3: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	,259	,244	,188	,148	,274	,272	,288	0,23
Integrasjon	,218	,201	,274	,314	,327	,253	,268	0,18
Bef.størrelse	,295	,235	,189	,178	,145	,068	,051	0,04
Nabovekst	,083	,048	,003	,053	,037	,062	,033	0,05
Kulturindeks	0,02	0,04	0,01	0,01	0,04	0,03	0,06	0,03
Kafe	0,04	0,04	0,07	0,12	0,14	0,14	0,09	0,10
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,02	0,02	0,04	0,04	0,08	0,01
Boligbygging	0,22	0,34	0,31	0,29	0,24	0,33	0,33	0,36

Tabell 4: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,05	0,11	0,20	0,30	0,37	0,33	0,34
Integrasjon	0,35	0,30	0,36	0,32	0,30	0,26	0,33	0,33
Bef.størrelse	0,30	0,24	0,29	0,22	0,28	0,23	0,29	0,24
Nabovekst	0,04	0,07	0,06	0,03	0,07	0,18	0,04	0,07
Kulturindeks	0,11	0,07	0,12	0,07	0,13	0,12	0,15	0,17
Kafe	0,19	0,25	0,24	0,31	0,23	0,21	0,19	0,27
Univ/høgskole	0,11	0,14	0,01	0,10	0,02	0,02	0,01	0,04
Boligbygging	0,17	0,43	0,26	0,31	0,14	0,06	0,03	0,01

Kultur viser ingen positiv sammenheng med bostedsattraktivitet for regioner. I regionanalysen har vi målt om det er høgskole eller universitet lokalisert. Et overraskende resultat er at det å ha en høgskole eller universitet i regionen ikke later til å gi økt attraktivitet, snarere motsatt.

Analyse av flytting for ulike grupper, kommuner

Til høyre viser vi resultater fra samme type analyser, men der vi har splittet opp flyttingen i de tre typene flyttestrømmene netto innvandring, netto innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og netto innenlands flytting av øvrige.

Øverst ser vi resultater av analyse av netto innvandring. Det mest slående er at innvandringen i de siste periodene følger helt andre mønstre enn de første periodene. Tidligere var det nesten ingen sammenheng mellom høy innvandring og høy arbeidsplassvekst. I de siste periodene er arbeidsplassveksten den faktoren som i størst grad henger sammen med innvandring. Også arbeidsplassvekst i nabokommuner har sterk positiv sammenheng med innvandring. Innvandringen har også en tendens til å være høyest i kommuner med liten befolkning og liten arbeidsmarkedsintegrasjon. Tidligere var det høy innvandring til kommuner med mye kultur. Da var det mest flyktningeinnvandring, og dermed kan det se ut til at kommuner med mye kultur er kommuner som også bosatte flyktninger.

Etter at innvandrerne har bosatt seg i Norge, flytter de ofte til andre kommuner. Dermed står innvandrerbefolkningen for en ganske stor andel av flyttinger mellom kommunene, og påvirker mønstrene for attraktivitet. Innvandrerbefolkningen flytter i svært stor grad til kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er typisk for kommuner i sentrale strøk. Det er en påfallende sterk negativ sammenheng mellom utdanningsnivå og innvandrerbefolkningens flytting. Det kommer kanskje av at høyt utdanningsnivå også har sammenheng med høye boligpriser.

Den delen av befolkningen som ikke har innvandringsbakgrunn foretrekker også kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. For denne delen av befolkningen er boligbygging den faktoren som har høyest korrelasjon med flyttingen. Innvandrere og innvandrerbefolkningen flytter ikke i særlig grad til steder med høy boligbygging. Både innvandrerbefolkningen og de uten innvandrerbakgrunn har en tendens til å flytte til steder med mange kafeer, men ikke til steder med høyt utdanningsnivå og mye kultur. De uten innvandrerbakgrunn flytter ikke spesielt til steder med arbeidsplassvekst lenger, det er det innvandrerne som gjør.

Tabell 5: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,03	0,06	0,03	0,09	0,29	0,32	0,28	0,21
Integrasjon	0,08	0,12	0,11	0,03	0,05	0,12	0,16	0,21
Bef.størrelse	0,11	0,19	0,18	0,12	0,01	0,10	0,14	0,23
Nabovekst	0,01	0,08	0,09	0,11	0,09	0,08	0,14	0,19
Kulturindeks	0,11	0,15	0,15	0,17	0,04	0,05	0,08	0,06
Kafe	0,01	0,02	0,01	0,03	0,03	0,05	0,01	0,10
Utdanningsnivå	0,15	0,18	0,19	0,12	0,02	0,09	0,09	0,14
Boligbygging	0,04	0,03	0,01	0,04	0,05	0,04	0,03	0,05

Tabell 6: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,12	0,09	0,10	0,01	0,02	0,01	0,05
Integrasjon	0,18	0,21	0,21	0,20	0,22	0,20	0,25	0,25
Bef.størrelse	0,24	0,26	0,26	0,21	0,15	0,15	0,16	0,19
Nabovekst	0,04	0,02	0,05	0,02	0,03	0,02	0,02	0,03
Kulturindeks	0,08	0,07	0,09	0,11	0,17	0,14	0,09	0,05
Kafe	0,00	0,04	0,03	0,01	0,08	0,12	0,06	0,02
Utdanningsnivå	0,16	0,18	0,16	0,12	0,11	0,14	0,17	0,18
Boligbygging	0,05	0,03	0,05	0,07	0,12	0,13	0,09	0,07

Tabell 7: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,18	0,12	0,08	0,13	0,13	0,14	0,06
Integrasjon	0,18	0,17	0,25	0,29	0,32	0,31	0,34	0,26
Bef.størrelse	0,29	0,25	0,19	0,17	0,12	0,08	0,09	0,13
Nabovekst	0,08	0,03	0,03	0,00	0,01	0,02	0,09	0,13
Kulturindeks	0,04	0,01	0,04	0,04	0,05	0,00	0,06	0,02
Kafe	0,04	0,03	0,07	0,12	0,13	0,16	0,07	0,02
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,01	0,02	0,05	0,04	0,08	0,00
Boligbygging	0,26	0,37	0,34	0,33	0,35	0,34	0,36	0,36

Analyse med flytting for ulike grupper, regioner

Vi kan analysere flyttestrømmene til regionene på samme måte som vi gjorde for kommunene på foregående side.

Mønstrene for netto innvandring i regioner er i stor grad de samme som vi fikk for kommuner. Vekst i antall arbeidsplasser i regionen betyr mest. Vi kan se at betydningen av vekst i arbeidsplasser er økende. Samtidig øker betydningen av vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner.

Det er også en negativ sammenheng mellom innvandring til regioner, og regionenes størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at små, isolerte regioner har systematisk høyere innvandring. Sammenhengene er imidlertid ikke sterke.

Innvandrerbefolkningens sekundære flyttinger viser motsatte mønstre enn for den direkte innvandringen. Innvandrerbefolkningen flytter systematisk til folkerike regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette er regioner på det sentrale Østlandet.

Det er også noen pussige sammenhenger mellom skår på kulturindeksen og innvandring. Det er systematisk høyere innvandring til regioner som skårer høyt på kulturindeksen, mens innvandrerbefolkningen som flytter innenlands har en systematisk lavere innflytting til regioner med høy skår på kulturindeksen.

For den delen av befolkningen som ikke har innvandrerbakgrunn, er det i siste periode ingen positiv sammenheng mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. Det ser faktisk ut til å være en negativ sammenheng i siste periode, mens det tidligere var klare positive sammenhenger.

Det er arbeidsmarkedsintegrasjon (pendlingsmuligheter), kafeer og boligbygging som ser ut til å være avgjørende.

Det at regionene har mye kultur, eller har høgskole eller universitet, har ingen positiv betydning. Faktisk er sammenhengene negative i alle perioder. Dette er ganske overraskende, fordi det er forhold som de fleste vil tro har positiv betydning for bostedsattraktiviteten.

Tabell 8: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaværdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,04	0,17	0,29	0,15	0,17	0,34	0,40	0,56
Integrasjon	0,10	0,09	0,01	0,05	0,00	0,07	0,13	0,22
Bef.størrelse	0,24	0,31	0,28	0,04	0,12	0,03	0,09	0,10
Nabovekst	0,09	0,07	0,01	0,14	0,29	0,32	0,26	0,33
Kulturindeks	0,25	0,22	0,33	0,44	0,41	0,24	0,16	0,05
Kafe	0,31	0,38	0,38	0,22	0,05	0,04	0,02	0,09
Univ/høgskole	0,19	0,19	0,18	0,21	0,12	0,01	0,00	0,09
Boligbygging	0,08	0,18	0,36	0,11	0,05	0,14	0,08	0,23

Tabell 9: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,05	0,17	0,02	0,10	0,11	0,06	0,01
Integrasjon	0,29	0,29	0,30	0,29	0,29	0,27	0,35	0,38
Bef.størrelse	0,43	0,47	0,49	0,44	0,42	0,39	0,45	0,41
Nabovekst	0,08	0,04	0,01	0,06	0,05	0,09	0,00	0,04
Kulturindeks	0,17	0,17	0,22	0,25	0,35	0,35	0,33	0,22
Kafe	0,14	0,13	0,10	0,01	0,05	0,08	0,02	0,08
Univ/høgskole	0,08	0,06	0,04	0,02	0,06	0,05	0,05	0,06
Boligbygging	0,08	0,15	0,28	0,18	0,01	0,01	0,08	0,04

Tabell 10: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,25	0,02	0,13	0,22	0,30	0,27	0,12	0,06
Integrasjon	0,32	0,25	0,31	0,29	0,32	0,31	0,44	0,48
Bef.størrelse	0,23	0,16	0,20	0,09	0,16	0,13	0,26	0,18
Nabovekst	0,05	0,09	0,08	0,03	0,07	0,03	0,18	0,21
Kulturindeks	0,06	0,02	0,07	0,04	0,09	0,06	0,09	0,04
Kafe	0,16	0,20	0,18	0,32	0,24	0,27	0,24	0,31
Univ/høgskole	0,12	0,14	0,00	0,11	0,05	0,03	0,03	0,04
Boligbygging	0,20	0,52	0,32	0,38	0,22	0,20	0,17	0,24

7. Oppsummerende analyser

Avslutningsvis skal vi oppsummere den generelle utviklingen i Sunnfjord med hensyn til attraktivitet og næringsutvikling. Dette gjøres gjennom å se på utviklingen i Attraktivitetspyramiden, samt sammenlikne utviklingen på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM.

7.1 Utvikling Attraktivitetspyramiden

Figur 83 viser den relative størrelsen til besøksnæringer, bedrifter i basisnæringer og pendling i Sunnfjord i 2000 og 2010. Dette viser hvordan bosettingen i regionen har vært basert på de tre dimensjonene.

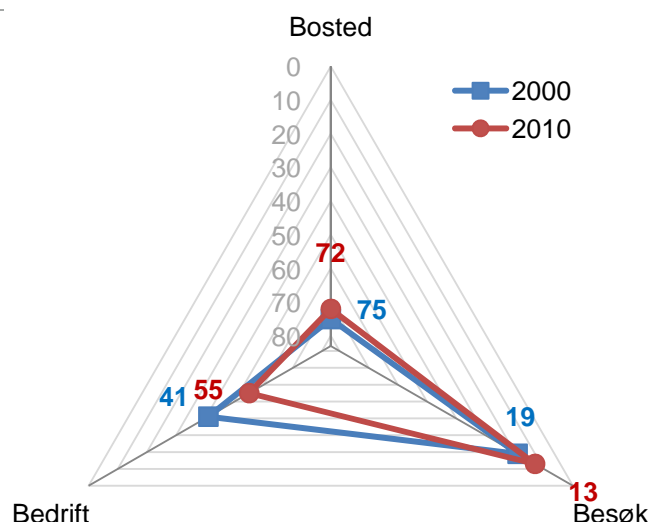
Sunnfjord var rangert som nummer 19 med hensyn til besøksnæringeres andel av samlet sysselsetting i 2000. I 2010 var regionen rangert som nummer 13. Sunnfjord har dermed blitt en mer utpreget besøksregion de ti siste årene. Sunnfjord var rangert som nummer 41 for basisnæringeres andel av sysselsettingen i 2000, men har sunket til nummer 55 i 2010. Sunnfjord har aldri vært en region hvor bosettingen er basert på pendling til andre regioner, og er en av regionene i landet med høyest netto innpendling. Det har forandret seg lite.

Figur 84 viser den relative utviklingen i ulike næringer i Sunnfjord i perioden 2000-2010. Basisnæringer og besøksnæringer er de samme næringene som brukes i Attraktivitetspyramiden, mens bostedsnæringer er tjenester rettet mot lokal bosetting.

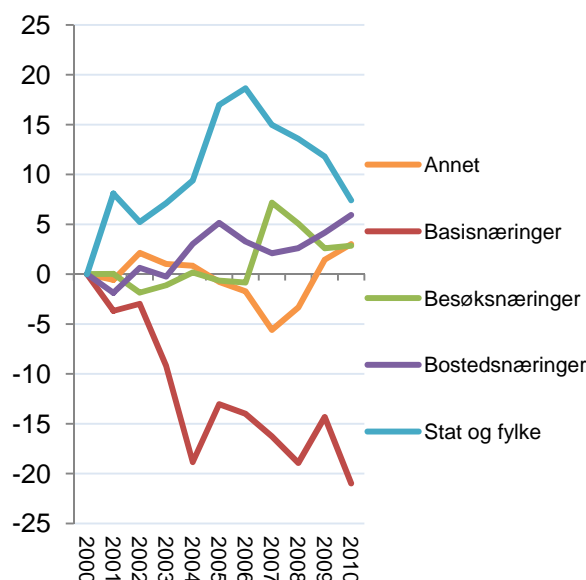
Sunnfjord har hatt en svært dårlig utvikling i basisnæringene, sammenliknet med utviklingen ellers i landet. Alle de andre kategoriene har hatt sterkere vekst i Sunnfjord enn ellers i landet.

Sunnfjord har vært heldig gjennom å ha ganske sterk vekst i antall arbeidsplasser i stat og fylke. Veksten i stat og fylke var sterk fram til 2006, men svakere enn ellers i landet etterpå.

Bostedsnæringer, besøksnæringer og andre næringer har hatt noe høyere vekst i antall arbeidsplasser i Sunnfjord enn i landet ellers.

Figur 83: Sunnfjords rangering for nivå blant de 83 regionene, med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringer, besøksnæringer og pendling.

Figur 84: Utviklingen i Sunnfjord relativt til utviklingen i Norge i perioden 2000-2010 for ulike kategorier arbeidsplasser, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 84 på forrige side viser utviklingen i Sunnfjord i de ulike kategoriene arbeidsplasser relativt til utviklingen i Norge.

Det kan være interessant å se hvordan de ulike kategoriene har utviklet seg med absolutte tall, som vi kan se i figur 85.

Kategorien ”Annet” er størst i Sunnfjord, og har vokst ganske mye. I denne kategorien er bransjer i næringslivet som ikke er knyttet til bosted, besøk eller basisnæringene.

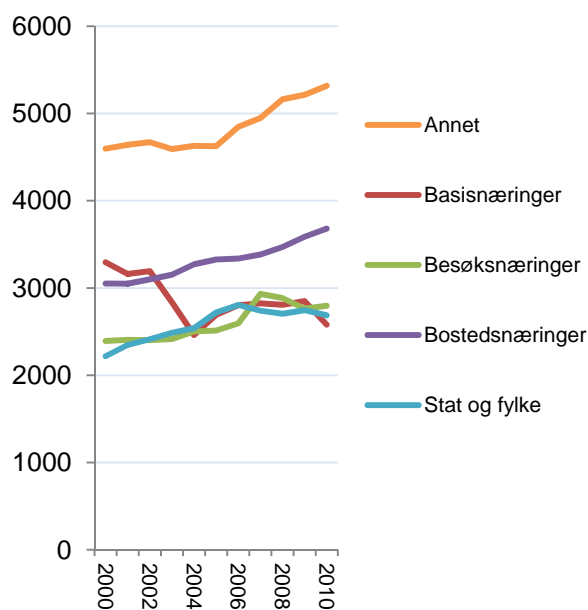
Basisnæringene var nest største kategori i 2000, men har blitt minst i 2010 etter nedgang i antall arbeidsplasser.

Bostedsnæringene er nest størst i 2010, etter en ganske sterk og jevn vekst.

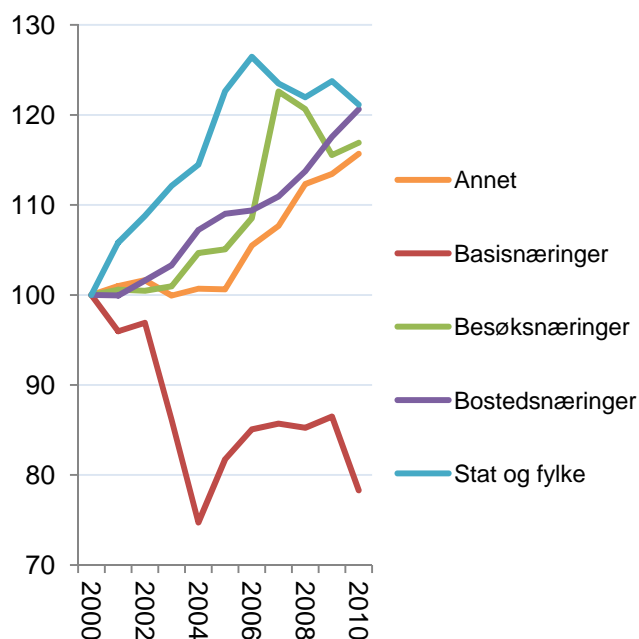
Besøksnæringene, basisnæringene og stat/fylke er omtrent like store i 2010.

Når vi ser den prosentvise veksten i de forskjellige kategoriene, som vist i figur 86, ser vi at basisnæringene har krympet med over 20 prosent. De andre kategoriene har alle hatt ganske sterk vekst. Stat og fylke har ikke hatt så sterk nedgang etter 2006, men når vi sammenlikner med utviklingen på landsbasis, som vi gjorde på forrige side, er utviklingen etter 2006 mye svakere i Sunnfjord enn ellers i landet.

Besøksnæringene har hatt ganske sterke svingninger i Sunnfjord, noe som ikke er vanlig. Besøksnæringene er vanligvis ganske stabile med små endringer fra år til år.

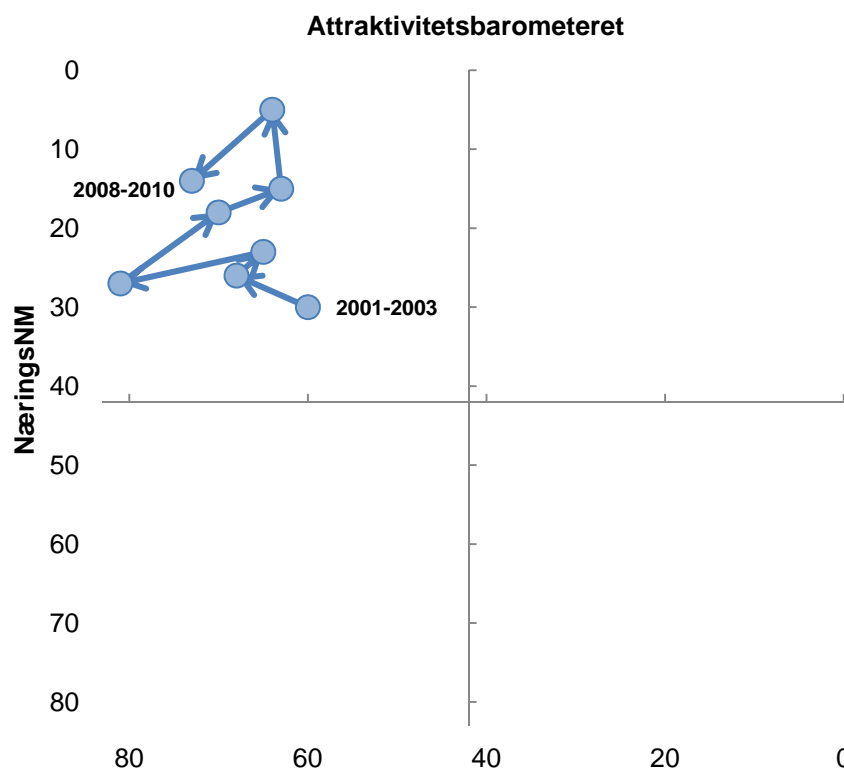

Figur 85: Utviklingen i Sunnfjord for ulike kategorier arbeidsplasser i perioden 2000-2010, antall arbeidsplasser.

Figur 86: Utviklingen i Sunnfjord for ulike kategorier arbeidsplasser, indeksert slik at nivået i 2000=100.

7.2 NæringsNM og bostedsattraktivitet

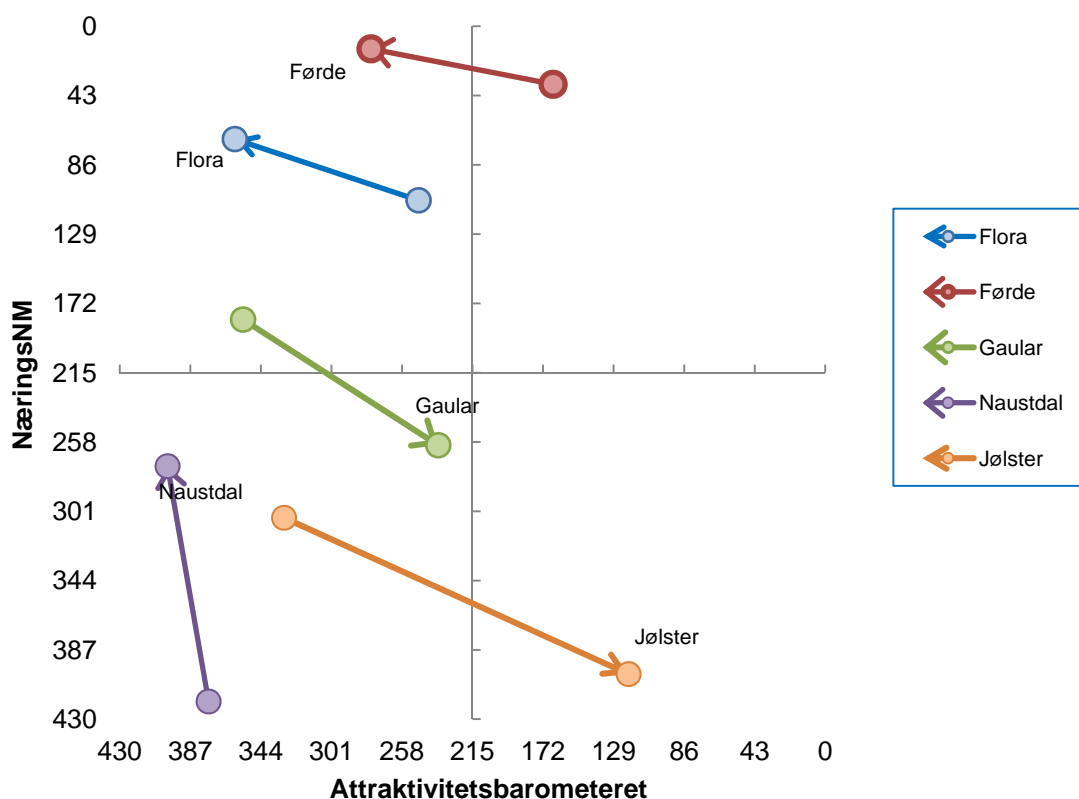
Figur 87: Sunnfjords utvikling i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010.

I figuren over ser vi hvordan Sunnfjord har utviklet seg i forhold til de to dimensjonene næringsutvikling og bostedsattraktivitet. Figuren viser Sunnfjords rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010. Merk at resultatene i NæringsNM er snitt for treårsperiodene.

Sunnfjord har holdt seg i samme kvadrant i alle periodene, sammen med regioner med over middels næringsutvikling, men under middels bostedsattraktivitet.

Fra første periode til nest siste klatret Sunnfjord mange plasser med hensyn til plassering i NæringsNM. I siste periode gikk Sunnfjord tilbake både på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM.

NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret kommuner

Figur 88: Kommunenes utvikling i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010.

Vi kan plassere kommunene i samme type figur som vi har gjort for regionene. Vi ser da på hvordan kommunene har beveget seg fra perioden 2001-2003 til den siste perioden 2008-2010.

Den ideelle posisjonen er øverst i høyre hjørne. En bevegelse mot dette hjørnet betyr at kommunen har forbedret seg både når det gjelder bostedsattraktivitet og næringsutvikling.

Førde var i den beste kvadranten i den første perioden, men har hatt synkende bostedsattraktivitet og havnet i kvadranten med god næringsutvikling og lav bostedsattraktivitet i siste periode.

Flora har vært i denne kvadranten i hele perioden, og fått bedre plassering i NæringsNM, men svakere bostedsattraktivitet.

Gaular og Jølster har begge rykket opp på Attraktivitetsbarometeret, men fått lavere plassering i NæringsNM.

Naustdal hadde svært dårlig næringsutvikling i første periode, samtidig med lav bostedsattraktivitet. Plasseringen til Naustdal i NæringsNM har blitt en del bedre, men bostedsattraktiviteten har blitt enda dårligere.

ⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱ Etableringsindeksen er dessverre bare delvis reprodusert tilbake til 2000. Vi har regionenes rangeringsnumre for etableringsfrekvens og vekst i antall foretak, men bare bransjejustert etableringsfrekvens fra 2007.

ⁱⁱⁱ I utregningen av innovasjonsklima er alle typer bedrifter vektet likt, mens i utregningen av innovasjonsfrekvens teller enbedriftsforetak mer enn flerbedriftsforetak. Innovasjonsfrekvens tar også hensyn til andel sysselsatte i innovative foretak.

^{iv} De metodiske forbedringene er at det er brukt en mer finmasket bansjeinndeling – 5-siffernivå NACE, i stedet for 3-siffer. Det har gjort at vi f. eks. har kunnet skille produksjon av vannkraft ut som en naturbasert næring (knyttet til fossekraft), mens den på 3-siffernivå var lagt sammen med distribusjon av kraft, som ikke er knyttet til natur.

^v Norsk kulturindeks er utarbeidet av Telemarkforskning, og setter sammen data fra mange kilder for å få fram kulturtilbud og kulturaktiviteter i norske kommuner. Link til undersøkelsen:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=1942

^{vi} For mer bakgrunn og analyser av attraktivitet, se Telemarkforskings notat ”Attraktivitetsbarometeret:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?r_ID=1943&merket=5